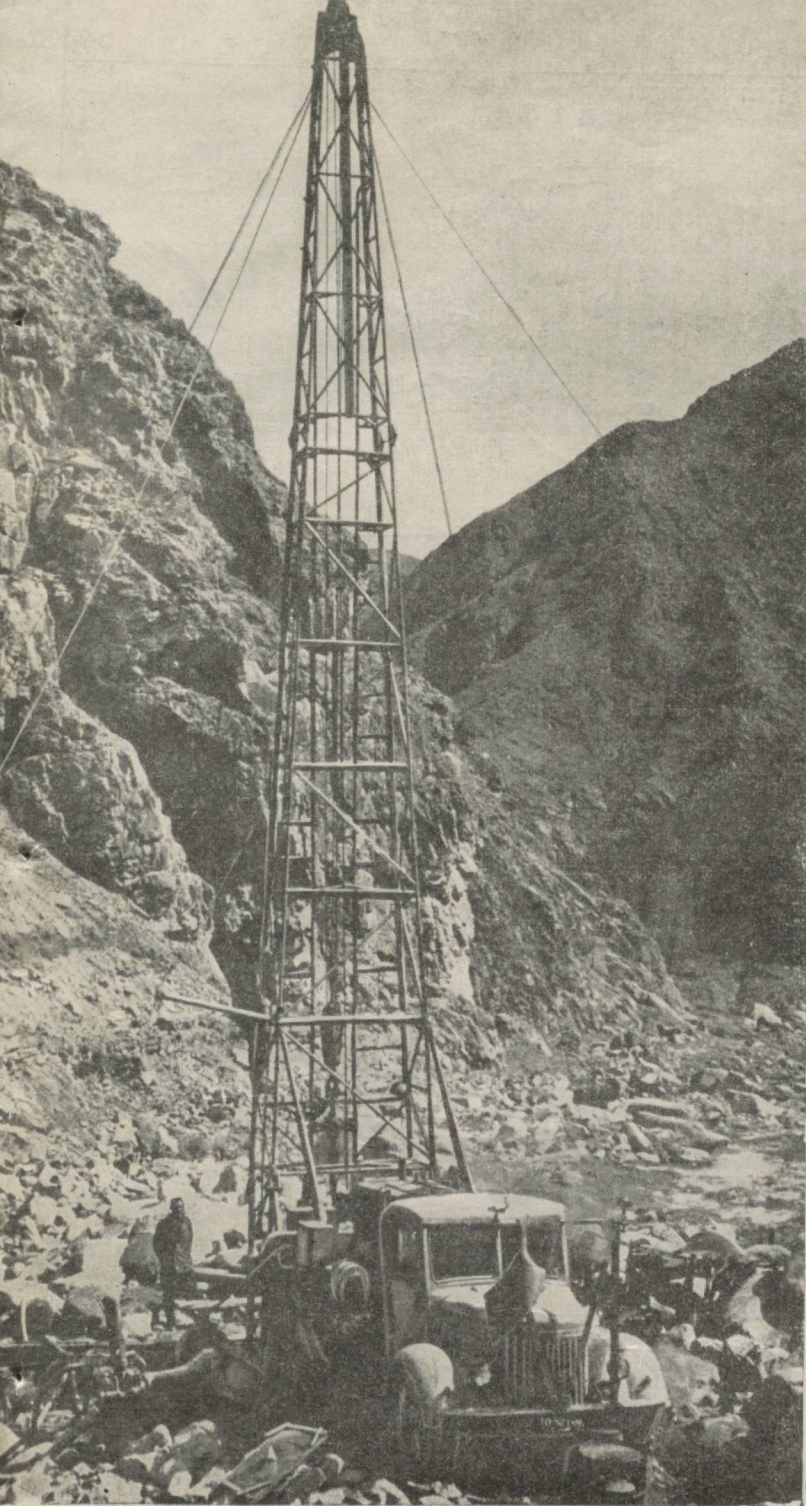

R 496
1970/3

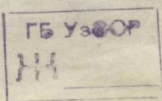

«ГУЛИСТОН»НИНГ БУ СОНИДА НАМАНГАН ОБЛАСТЬ

Ғовасойда яна битта сув ҳовузи барпо қилиш мўлжалланяпти. Ҳозир дарё водийсида текшириш ишлари қизгин борапти. Бу иншоот қурилгач, Чуст ва Поп районларида сувғориш ишлари кенг йўлга қўйилади.

С. БЕЗНОСОВ фотоси.

Ленинча яшаш ва курашиш — бутун куч, билим, ғайратни ер юзидаги энг инсонпарвар ва адолатли ишга — меҳнаткашларни зулм ва эксплуатациядан тўла озод қилиш учун, коммунистик идеалларнинг ғалабаси учун, инсониятнинг энг яхши келажаги учун курашга сарфлаш демакдир.

КПСС Марказий Комитетининг Тезисларидан.

А. ХУҲАЕВ,

Ўзбекистон Компартияси Наманган область комитетининг биринчи секретари

НАМАНГАН

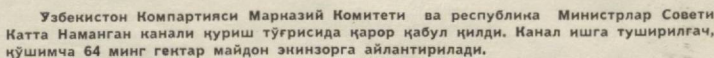
ИСТИҚБОЛИ

Жонажон партия ва ҳукуматимизнинг оталарча ғамхўрлиги билан Совет Ўзбекистонидан, шу жумладан Фарғона водийсида ишлаб чиқариш кучларини янада ривожлантириш, экономика ва маданиятни юксалтириш мақсадида Наманган области қайта ташкил этилди. Бу ғамхўрликка жавобан область меҳнаткашлари Намангани республикамизнинг гуллаб-яшнаган энг гўзал дёнларидан бирига айлантиришни ўз олдларига мақсад қилиб қўйдилар.

Мана икки йилдирки, областда катта сиёсий ва иқтисодий ҳамда ташкилий тадбирлар амалга оширилмоқда. Меҳнаткашларимиз саноатни, қишлоқ хўжалигини ва маданиятни юксалтиришнинг кенг истиқбол йўлини мўлжаллаб, бу йўлда ҳамма имкониятларни, ички резервларни ишга солиб, катта муваффақиятларни қўлга киритмоқдалар.

Фарғона водийсининг шимолий қисмига жойлашган ва етти минг квадрат километр территорияни эгаллаган бу область ўзининг табиий шароити жиҳатидан халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантириш, ишлаб чиқариш кучларини ўсатириш учун ҳамма имкониятларга эгадир.

Бундан ташқари, Чортоқда янги тикувчилик фабрикаси, Чустда мукаммаллашган

Қишлоқ ҳўжалик ишлаб чиқаришида комплекс механизацияни ва прогрессив агротехника усулларини кенг қўллашга, меҳнатин илмий асосда ташкил этишга эътибор қуцайтирилаётгани тўғрйли меҳнат уюмдорлиги ортмоқда ва маҳсулот этиштириш қўпаймоқда. Область бўйича қишлоқ ҳўжалиги яли маҳсулоти 1963—1964 йилларда ўртача 201 миллион сўмини таш-

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етишти-
ришни кўпайтиришнинг асоси ердир. Мар-
казий Фарғона массивларини ўзлаштириб
сўв чиқариш, Косоний сўв омборини кен-
гайтириш, Ғовасой, Чодаксой сўв омбор-
лари ва бошқа сувориги иншоотларини
қуриб ишга тушириш йўли билан янги ер-

Она

Мария Александровна... Энг буюк она. Унинг мулойдни юзи, теран, соф кўзлари, сокин олижаноб қиёфаси эндиликда ҳаммага таниш.

Ҳамма болаларидан кўра кўпроқ Александр унга тортган дейишади. Лекин Мария Ильиничнанинг айтишига қараганда, «Володя ҳам онасига ўхшар эди. Айниқса кўзлари».

Яқинларининг ёзишича, Мария Александровна Ульянова (қизлигида — Бланк) ажойиб гўзал, оқила, хушфёъл келинчақ бўлган. Фақат уйда ўқиган бўлса ҳам, немис, инглиз, француз тилларини мукаммал билган. Эри — илғор маърифатчи Илья Николаевич дворян насабидан бўлса ҳам, Мария Александровна зодагонлар доирасининг бекорчи базмларидан мутлақо воз кечиб, бутун борлигини ўз оиласига, болаларининг тарбиясига бағишлади.

Улар олти бола кўрдилар. Илья Николаевич мактаб-маориф ишлари билан кеча-кундуз банд эди. Болалар бутунлай Мария Александровна измида

қолган эди, деса бўлади. Болалар бари шўх, синчков, кўн нараса биладиган, бахскаш эди. Улар «Гарibaldi аскарлари», «Линкольн юриши» деган ўйнарлар ўйнашар, қулушнай ўстиришар, хонаки деворий газета чиқаришар, аммо бирон ҳаракатлари онанинг меҳрли, талабчан кўзларидан қочиб қутулолмас эди. У болалари учун адолатли қози, фусункор, доно раҳбар ва дилкаш дўст эди. «Онамиз биз билан ўйнардик, бу шундай шавқли, бахтиёр, шоирона оғлар эдики, кейин умримда бунақасини кўрмадим», деб эслайди Анна Ильинична.

Улар жуда аҳил эдилар. Нонушта вақти келса, ёки онанинг музыка дарсларини тинглаш соатлари яқинлашса, ҳамма ҳаракатга кириб кетарди: бири курси ташиган, бири самовар кўтарган, ҳамма қувноқ, катталарга кулиб томоша қилиш қоларди, холос.

Мария Александровна ҳамма болалари учун биринчи муаллим бўлди. Володя гимназияни битирганида олган мақтов қозонида қуйидаги гаплар ёзилган

эди: «Ульяновнинг аъло хулқи ва аъло билимида ота-она тарбиясининг яхши самаралари аёнидир».

Мария Александровна болаларини уй шароити билан чекламади, уларнинг жаҳон халқлари турмушини билишга бўлган иштишларини рағбатлантирди. Болалар Россия меҳнаткашларининг оғир ҳаётини кўриб ўсдилар. Шунинг учун ҳам бу яхши, иноқ, тарбияли оиладан подшо жонига қасд қилувчи Александр Ульяновдай одамнинг чиқиши ажабланарли эмас. Оддийгина, лекин ҳаққоний фарзандининг этиқодини хурмат қиладиган ота билан она, ўзлари билиб-билмай Александрни шундай исёнкор, адолатсизликка чидолмайдиган қилиб тарбиялаб қўйган эдилар.

Мария Александровнанинг меҳру адолати билан бирга, ирода кучи ҳақида ҳам алоҳида ҳикоя қилиш керак. Оз вақт ичиди у шу қадар оғир мусибатларни кечирдики, бир онани ақлдан оздириш учун уларнинг биттаси ҳам етиб ошарди.

Илья Николаевичнинг ўлими, Аннанинг қамоққа олиниши, Александрнинг қатл этилиши, Владимирнинг сургун қилиниши, Ольганинг ўлими, Владимирнинг яна қамалиши...

Буларнинг бари 8—9 йил ичиди сурункасига бўлиб ўтди. Энагалари онанинг Петербурдан қайтишини бундай эслайди: «Эшикни тақиллатмасдан, секин кириб келди. Болалар уни қураб олишди. Қарасам — сочлари қулдек оқиб...»

Иродали одамнинг ичига ютган катта дарди ана шундай ёндириб кул қиладди!

Онанинг бутун умиди энди Володяда эди. Володя, бу вақт, эндигина гимназияни битирган бўлса ҳам, она барча ишларда ҳал қилувчи сўзини ундан кутар, унинг маслаҳатисиз ҳеч қандай қарор қабул қилмас эди. Кечаги гимназист эса энди қудратли Маркс даҳоси ҳикмида, революцион гоғлар билан банд эди. Она унинг шиддатли, буюк ва хавфли тақдирини ичидан маъқуллади.

Мария Александровна революция билан ўзи бевосита шуғулланмаса ҳам, болалари босиб ўтган барча сургун йўллари кўради. Болалар кўп, у эса ёлғиз эди...

Владимирнинг онасига ёзган хатлари доим батафсил, қувноқ, очик бўларди. Ульяновлар оиласини яхши билганларнинг эслашича, Ленин онаси билан ҳар учрашганда унинг кўзларини ўпар, кўзларига узоқ тикилар экан.

Буюк Она қалбига эндиликда миллион-миллион одамлар таъзим қиладилар.

лар ўзлаштирилиб қишлоқ хўжалик оборотига киритилади. Бирмунча экин майдонининг мелiorатив ҳолати яхшиланади.

Шунингдек келгусида областнинг шимолӣ қисмидаги адр ерларини ўзлаштиришга солиш учун Катта Наманган каналининг қурилиши жуда катта миқёсдаги ерларда экинзорлар, янги бог-роғлар барпо этиш имконини беради. Бу канални қуриш лойиҳаси Иттифоқ ҳукумати томонидан тасдиқланди ва бу йилдан қурила бошланади.

Янги ўзлаштирилган ерларда ишлаб чиқариш кўчларини тез ривожлантириш мақсадида янги хўжаликлар тузиш учун бизга кенг имконият яратиб берилди. Марказий Фарғона массивида дастлабки ташкил топган «Наманган» ва «Уйғи» совхозлари ўз ишларини муваффақиятли олиб бормоқдалар. Янги совхозлар ташкил этиш давом этирилади.

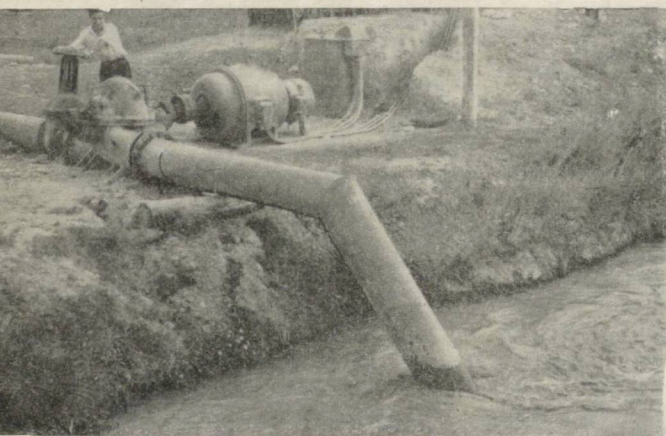
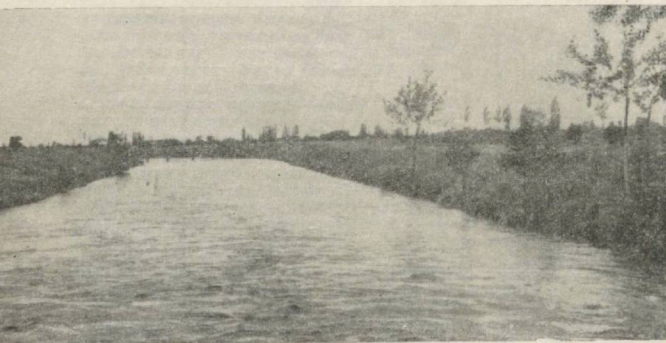
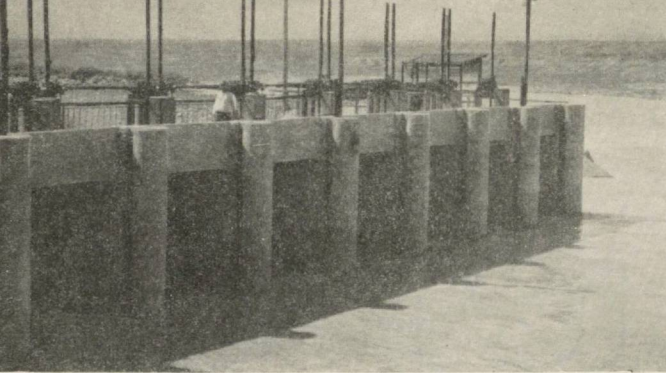
Янги ерларини ўзлаштириш ва уларга сув чиқариш соҳасида жуда катта ҳажмдаги ишларни техника воситалари билан уюшган ҳолда амалга ошириш ҳақида областимизга яқиндан ёрдам кўрсатишмоқда. Шу мақсадда «Наманганстрой», «Наманганводстрой» трестлари, уларнинг жойларда қурилиш-монтаж участкалари ва механизациялашган кўчма колонналари ташкил қилинди.

Аҳолига янги уй-жойлар, маданий-مائий хизмат кўрсатадиган корхона ва муассасалар қурилишига тобора кўп капитал маблағ ажратилмоқда. Утган йилининг ўзида бу мақсад учун қарийб 11 миллион сўм маблағ сарфланди. Кейинги икки йил ичиди 192 минг квадрат метр уй-жой бинолари, 1100 ўринли болалар муассасалари, 275 ўринли шифохоналар ва бошқа объектлар қурилиб, фойдаланишга топширилди. 1970 йилда янги уй-жой бинолари

17 560 квадрат метрни, 1975 йилга бориб, 48 минг квадрат метрни ташкил қиладди.

Областимиз республиканинг мўл-кўл ва хилма-хил ноз-неъматлар етиштирувчи дидери бўлибгина қолмай, ўзининг тоғ ёнбағирларидаги шифобахш, оромбахш жойлари билан ҳам машхурдир. Ҳозир шундай жойларда «Чортоқ», «Пахтали кўл» санаторийлари ва ўнлаб дам олиш уйлари ишлаб турибди. Яқин йиллар ичиди Нанай, Заркент, Косонсой, Гова, Чоркесар каби тоғлик хушманзара жойларда бир қанча янги санаторийлар ва дам олиш уйлари барпо этилади.

Катта истикбол йўлидан бораётган Наманган областининг меҳнаткашлари партия ва совет ташкилотларининг раҳбарлигида узуг Ленин турилган йил — 1970 йилда хўжалик ва маданий қурилишнинг ҳамма соҳаларида янги ғалабаларни қўлга киритадилар.

Катта Фарғона канали кўринишлари.

Асов Норин Фарғона водийсининг қоқ ўртасидан чуқур ўзан олиб, оқиб ётар, аммо ундан баланд қирғоқларга наф йўқ эди. Таёқ қадасанг кўкарадиган, ҳар сиқим тулроғи тиллага баробар Учқўрғон, Қизилровот, Марказий Фарғона чўллари сувсизликдан лоҳиса... Ёш Совет республикасининг тақдир қил устида турган оғир ҷуруш йилларидаёқ улуг Лениннинг даҳоси буни кўра билди. Туркистонда суғориш ишларига 50 миллион сўм пул чиқариш ва суғориш ишларини ташкил қилиш тўғрисидаги тарихий декретга қўл қўйилди. Декретда шундай сатрлар бор:

«Россия тўқимачилик саноатининг пахта билан таъминланишини ошириш юзасидан тузилган иш ваъдаси тасдиқлансин; бу план қуйидаги тадбирларни ўз ичига олади... б) Фарғона область Учқўрғон чўлидаги 10 минг десятина ерни суғориш ва йилга 20 минг десятина ерда маҳаллий ариқлардан фойдаланишни тартибга солиш...»

Эски ариқлар тозаланди, янгилари қурилди. Ингирма тўртинчи йилга келиб Норин бўйида бешта пахтачилик совхози, шу жумладан «Норин», «Қизилровот», «Гулбоғ» совхозларини ташкил этишга киришилди. Аммо суғориш ишларини кенг авж олдириб юборишга босмачи тўдалари халақит берарди. Фақат Ингирма тўққизинчи йилга келиб Учқўрғон даштига

НОРИН

сув чиқарилди. Бу Советлар ҳокимияти даврида Фарғона водийсида қурилган биринчи суғориш ишбоствлари эди. Шу канални қурувчилардан бири, учқўрғонлик Иброҳим ота Охунов халқ қувончини бундай деб қуйган эди:

Куйқолоқнинг майсаси куймас,
Лўғумбекнинг пишли сўлмас.
Дехқонларнинг очилиб кўнгли,
Қувват топди, букилмас беги.
«Октябрь» деб ном бердик унга
Шундан бери серобмиз сувга.
Ленин сўзин дилда этиб ёд,
Танқислиқни биз этдик барбод.

«Октябрь» ариги Учқўрғон дашти ва Фарғона чўллари билан боғлаштирилган фақат муқаддима эди. Октябрь революцияси самараларидан баҳраманд бўлган халқимиз Норинни жиловланган аҳд қилди.

Қадимда фарғоналик дехқон Нориндан кўп дашном еган, аламзада бўлган бўлса, эндиликда Норин унинг мушкуллини осон, дастурхонини тўқин қилмоққа Ҳозир Норин водийни яшаган йллага айлантиришда дехқон билан баббаравар ишламоқда. Норин — Катта Фарғона каналидан ташқари Микоян номидаги Шимолий Фарғона каналига, Марказий Фарғона каналига, яна йнлаб анҳор-ариқларга сув беради.

Область суғориш тармоқлари бошқармасининг бош инженери Абдулхай Давабоев бир сўз билан сўнги йилларда амалга оширилган муҳим тадбирлар ҳақида гапириб, 1969 йилнинг ўзидagina 18 миллион сўмлик иш бажарилганини, суғориш ва ернинг захини қонирин ишларини механизациялаш даражаси кескин ортгани — экскаватор, бульдозер, скрепер сингари асосий техника миқдори уч барабар кўпайгани, ҳозир учта қурилиш-монтаж бошқармаси, учта механизациялашган кўча колонна ишлаётгани, ирригация-мелиорация ишларини янада кенгайтириш мақсадида «Наманизанстрой» ва «Наманганводстрой» трестлари тузилганини айтган эди.

КЕНГ КҮНГИЛ

...1922 йил. Чимкентдан Тошкентга жўнаётган қирқ ўспирин орасида дўмбоққина қора кўз бола — Шермат ҳам бор эди. Тошкентга етиб келган, уларни Дорилмуаллимнинг олиб боришди. Уст-боши кир, қирқ ямоқ бўлса ҳам, пок қалбларидан умид-орзулар порлаб турган ўспиринларни юзларидан нур ёғилиб турган барваста киши кутиб олди:

— Хуш келибсизлар, ўғилларим, — дея у болалар билан бирма-бир қўл бериб кўришди, ҳол-аҳвол сўрашди.

Эртаси куни болаларни таниб бўлмасди. Оқ оҳори кўйлак, қора шим кийишини, оёқларида янги ботинка. Кейинчалик билишса, ҳалиги камтарини, хушмуомала одам шу дорилмуаллимнинг мудири, биринчи ўзбек зиёлиларидан бири — Абдулла Авло-

ний экан. Албатта, талабалар қатори Шермат ҳам ич-ичидан шу домлағиздек хушфезл, ўқимини, маданиятни одам бўлсам, деб ҳавас қиларди.

Шермат Мақсудов 1927 йилда дорилмуаллимнинг тамомлаб ўқитувчилик дипломини олди, сўнгра Самарқанд педагогика институтини тугатиб, шу даргоҳда мураббийлик қилди. Тез орада Шермат ака биринчилар қатори диссертация ёқлаб, математика фанлари кандидати илмий даражасини олгани эришди. Улуг Ватан уруши йилларида у Низомий номидаги Педагогика институтида математикадан таълим берди.

Мукамбархон Ойтўраева билан турмуш қурганларида ҳам Шермат аканинг уйда акасидан қолган икки жиғини яшарди. Кели ҳам икки етим синглисини олиб келди. Шундай қилиб, куёв-келин бирданга тўрт фарзанда ота-она бўлишди. Мана энди Улугбек Мақсудов агроном, Ҳабиба Мақсудова 24-мактабда тил-адабиёт муаллими. Муяссархон Ойтўраева олий маълумот-

ли мураббия, коммунист, фабрика-завод ўқув юртининг мудири.

Булар уйлик-жойлик бўлиб кетгандан сўнг ҳам уй бўш қолмади. Уларнинг ўрнини илмга ташна ўзга етимлар эгалладилар. Шермат ака қорабулоқлик дўсти Маҳмудхон Сайтиновнинг вафот этганини эшитиб, овласидан хабар олай деб борса, унга болалари эргашинди. Она эса гуяг кўзи Хонзода билан кичик ўғли Раҳмонкулини Шермат акаларга фарзанд қилиб бериш истагини билдирди. Мукамбархон ая билан Шермат ака уларни кучоқ очиб, бағриларига олишди. Хонзодани Луначарскоедаги кар-соқовлар мактабига ўқитишди. Қиз тикувчи бўлди.

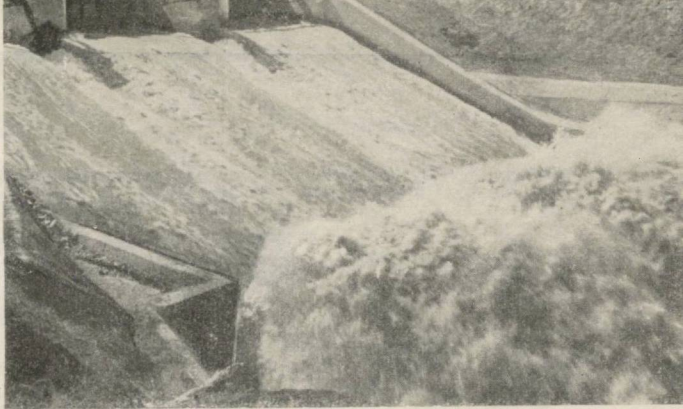
— Бизнинг ёшларга бўлган самимий муносабатининг пайқаган йигит-қизлар ўзлари фарзанд бўламиз, деб келишди, — дейди Мукамбархон ака сўз орасида.

Дарвоқе, қозоқ йигити Еркин Турамурад ҳам шу оилада саховат кўрган. Ҳозир у олий маълумотли мураббий бўлиб етиш-

Бу трестлар етарли миқдорда малакали кадрлар билан мустаҳкамланган. Шунинг учун ҳам план ва топшириқлар ҳамisha ортиги билан уйдаланиб келинган. Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган қурувчи Мама-соли Олимов раҳбарлик қилаётган «Наманганирстрой» трести энг яхши кўрсаткичларга эришиб, икки йил ичида уч марта СССР Сув хўжалиги министрилиги ва Қишлоқ хўжалиги ҳамда тайёрлов ходимлари Иттифоқ касаба союзи Марказий Комитетининг Кўчма Қизил байроғини ва пул мукофотини олишга муваффақ бўлди.

Норин дарёсига ўққўрғон гидроузели қуриб битказилди. Илгари бу дарё сувидан фойдаланиш учун ҳар йили кўлаб селоялар қуришга мажбур бўлар эдик, кўлаб ишни кучи, вақт ва маблағ беҳуда исроф қилинарди. Дарё сувининг катта қиёмидан фойдаланилмасди. Эндиликда колхоз ва совхозларнинг суи билан таъминланиши тубдан яхшиланди. Район хўжаликларида ҳосилдорлик анча ордди. Бундан ташқари, Косон-сой сув омборининг ҳажми юз миллион кубометрдан 165 миллион кубометрга кенгайтирилди, қанча ва ариқларнинг икки юз километри реконструкция қилиниб, бетонлаштирилди.

Сел сувларига ва сувнинг тўпроқни ювиб кетиш хавфига қарши қўрилган чоралар ҳам диққатга сазовордир. Ҳар йили Янқўрғон, Чуст,

БҒЙЛАРИ

Наманган районларида минглаб гектар майдондаги ғўза ва бошқа экин-лар сел оқибатида нобуд бўлар эди. «Қизсой», «Бештол», «Ирвадон», «Шарқий», «Ғарбий» каналлари ва селхоналарининг барпо этилиши нати-жасида бунга барҳам берилди. Норин, Қорадарё ва Сирдарёда 150 ки-лометрга яқин хилма-хил тўғонлар қурилиши қанчадан-қанча экинзорлар-ни сув ювиб кетишидан сақлаб қолди.

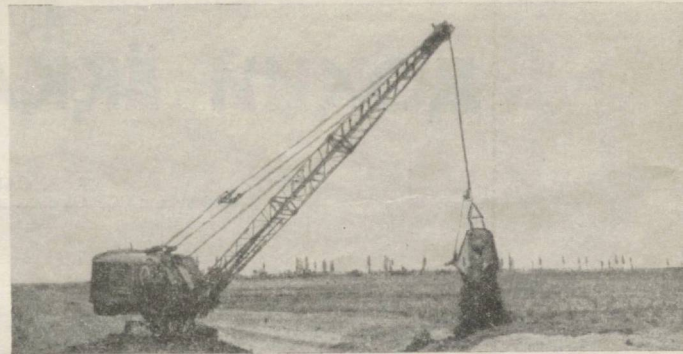
Уртоқ Дадабоев область сўғориши тармоқлари бошқармасининг янги режалари ҳақида гапириб берди:

— Ирригаторларимиз,— дейди у.— Ўзбекистонда биринчи бўлиб ерни ғипқ сўғориш системалари ердамида сўғоришни амалга оширдилар. Бу тажрибанинг лойиҳаси «Ўзгипроводхоз» институт томонидан тайёрлан-ган эди. Шу лойиҳа асосида Наманган районидаги Свердлов номли ва Димитров номли колхозларнинг Қўқимбой массивида жойлашган 350 гек-тар пахта майдони сўғорилиб, мўл ҳосил етиштирилди. Бу усул бошқа хўжаликларда ҳам жорий қилинган. Яқин келажак учун мўлжалланган режаларимиздан бири Сирдарёнинг ўнг қирғоғидаги фойдаланилмай ёт-ган ерларни тўла ўзлаштиришдан иборатдир. Дарёнинг Чортоқсойдан Го-васойгача бўлган қисмида қарийб 314 минг гектар ер бор. Шундан 200 минг гектаридан фойдаланиш мумкин. Жўмладан, 95 минг гектар ерни сув билан таъминлаш, 105 минг гектар ерни ўзлаштириш лозим. Бунинг учун Катта Наманган канални қуриб, Норин дарёсининг ўнг irmoғи — Қизилсув, Қорасув, Ҳожикота, Ахлоққум, Итоқар сойларининг сувларини бирлаштириб, Косонсой сув омборига қўйиш керак бўлади. Шунда ом-борга 525 миллион кубометр сув тўпланади. Бу тадбирлардан ташқари, сел хавфига қарши 91 миллион сўмлик ҳар хил иш бажарилади. Чортоқ-сой, Говасой, Чодаккой сув омборлари қурилади.

1970 йилда камида 10 минг гектар янги ер ўзлаштириш мўлжалланган. Асосан, Марказий Фарғона чўллари ҳисобига Ўйчи, Наманган, Поп, Задарё районларининг экин майдонлари кенгайтирилади.

Суратларда Норин сувлари етиб борган жойлар тасвирланган.

С. БЕЗНОСОВ фотолари.

ди. Сирдарё Пединститутини дарс беради. ...Ёшларга разм солсангиз, кўпи қиш-локдан. Хонзода Дўнғобова беш йилдан буён шу ерда яшайди. Эндиликда у ассис-тент. Институтда математикадан дарс бера-ди, ҳали орзулари кўп. У ҳам дадасидек олим бўлмоқчи. Ниёзой, Қизилгул ва Мав-лудахонлар тарих факультетида ўқийди-лар. Муҳтарам билан Қизилойлар яқинда педагогика билим юртини тамомлаб, қиш-лоқларига муаллима бўлиб кетишди.

— Домларнинг тошганларини шу қора-қўзлар билан баҳам кўрамиз,— дейди Му-камбархон ая.— Ҳар куни ўн-ўн беш коса ош сузамиз. Кийим-кечақларини ҳам ўзим тикаман. Қизлардан ўргилай, уй ишларига боқишад. Боққа қараш, гул парварниши ўғил болалариники. Бундай хомчут қилиб кўрсам, бизнинг хонадонда улғайиб, ихти-сос орттириб кетган ёшлар сони ўттиздан зиёд. Уларнинг ҳар қайсики бир олам. Шу-ларни кўриб умримиз бекор ўтмабди, деб севинамиз...

Меҳнатсевар педагог олим — Шермат Мақсудовга Ўзбекистон Фанлар академия-си илмий Совети яқинда профессор деган фахрий унвон берди. Бундай олийҳиммат кишиларимизни ҳар қанча тақдирланса, ҳар қанча қадрланса арзийди.

Мукамбархон ая ҳам хушфезл, ҳозир-жавоб, меҳмондўст, етимпарвар аёл.

Яхшилик ерда қолмас, дилда қолар, де-ган мақол бор халқимизда. Бу улғу дар-гоҳда улғайиб, ҳаёт йўлига мустақил қа-дам қўйган йигит-қизлар азиз ота-оналари-ни асло унутмайдилар. Бири фарзанд тўйи-га айтиб келса, бири боғ сайлига чорлаб машина юборади. Бири ҳаёт жумбоқлари-ни ечолмасдан маслаҳат сўраса, яна бири севинчини баҳам кўргани келади. Шермат ака билан Мукамбархон аялар фарзандла-ридан беҳад ризолар.

Биз бу саховатпеша оиллага боқий умр, сийҳатлик тилаймиз.

Саодат ШАМСИЕВА.

«Партия умумий таълим ва олий мактабни такомиллаштириш тўғрисида кун сайин ғамхўрлик қилмоқда, улар коммунистик қурилиш ва ҳозирги замон фан-техника революцияси талабларига имкони борича тўлиқроқ жавоб берадиган бўлиш учун ҳамма ишларни қилмоқда».

КПСС Марказий Комитети Тезисларидан.

ДОҲИЙ ЁҚҚАН МАШЪАЛ

Т. А. САРИМСОҚОВ.

Ўзбекистон ССР Олий ва махсус ўрта таълим вазири

Республикаимизда олий таълимнинг ташкил этилиши бевосита улуг доҳий номи билан боғлиқ: Владимир Ильич Ленин Туркистон Давлат Университетини очиб тўғрисидаги тарихий декретга имзо чеккан эди. Уша вақт Шарқда энг биринчи олий таълим машъали бўлган бу Университетдан кейинчалик кўпгина олий мактабларимиз ажралиб чиқди. Ҳозир республикаимизда қирққа яқин олий ўқув юрти бўлиб, уларда 230 мингдан ортиқ студент ўқиймоқда. Улуг Ленин номига қўйилган Тошкент Давлат Университетининг ўзида 80 кафедра, ўнлаб илмий лаборатория, илмий тадқиқот бўлимлари, ботаника боғи ва фундаментал кутубхона бор. Иккинчи университетимиз Самарқанд Давлат Университетида эса фаннинг энг янги проблемаларини ўрганувчи молекуляр оптика, фитогельминтология, фонетика, фитопатология, сийрак ва тарқоқ элементлар, изотоплар лабораториялари ҳам очилди.

Ҳозир республикаимиз олий ўқув юрларида ўн икки мингдан зиёд илмий ходим ишламоқда, улардан уч мингга яқини илмий даражага эга. Улар фақат ўтган йилнинг ўзида 26 минг ёш мутахассис тайёрлаб чиқардилар. Ҳар йили етишиб чиқаётган бу навқирон илм армияси Ўзбекистон ва бошқа қардош республикаларда фан, техника, ҳўжалик ва маданиятнинг турли соҳаларида хизмат қилди.

Республиканинг ҳамма область марказларида, шунингдек Қорақалпоғистонда ҳам йирик педагогика институтлари ишлаб турибди, уларда 80 мингдан ортиқ студент таълим олади.

Ўрта Осиё республикаларининг инженер-техник кадрларга бўлган эҳтиёжини қондириш мақсадида 1929 йили Ўрта Осиё университетининг техник факультетлари базасида 6 та факультетли Ўрта Осиё пахтачилик-ирригация политехника институти, 1930 йили Тошкент темир йўл инженерлари институти, 1931 йили Тошкент тўқимачилик институти, 1934 йили Тошкент қишлоқ хўжалигини ирригациялаш ва механизациялаш инженерлари институти, 1935 йили

эса Тошкент алоқа электротехника институти очилди.

Совет Иттифоқидаги энг йирик олий ўқув юртларидан бири Тошкент политехника институти олий маълумотли инженер-техник кадрлар тайёрлашда алоҳида роль ўйнамоқда: унда 33 мингдан зиёд студент таълим олади. Институт ҳозир 65 ихтисосда инженерлар тайёрламоқда.

Олий таълим тармоқлари кенгайган сари, ўқув юртларининг моддий ва илмий техника базаси ҳамда ўқув шароити йилдан йилга такомиллашиб бормоқда. Пойтахтимизда барпо этилаётган студентлар шаҳарчаси бунга яққол мисол бўла олади. Университет бинолари комплекси асосан қуриб битказилмоқда, яқинда Политехника институтининг янги бинолари фойдаланишга топширилиши керак. Бухоро ва Қарши педагогика институтлари учун ҳам янги бино қурилмақда. Андижон, Нукус ва Сирдарё педагогика институтлари, шунингдек Фарғона политехника институти биноларининг лойиҳалари тайёр; бошқа кўпгина олий ўқув юртларининг аудитория ва лаборатория базалари кенгайтирилмоқда. Тармоқли министрликлар ва бошқармаларга ўқув юртларининг қурилиши ҳамда жиҳозланишида иштирок этиш ҳуқуқининг берилиши катта имкониятлар вужудга келтирди. Олий ўқув юртлари моддий-техника базасини яхшилаш соҳасида ҳали кўп ишлар қилишимиз керак. Ўқитувчиларнинг илмий савияси ва педагогик маҳоратларини ошириш устида жиддий ўйлашимиз зарур. Республикаимиздаги етакчи олимлар ва мутахассисларни педагогик ишга кўпроқ жалб қилмоқ лозим. Биз Москвадаги йирик институтларнинг миллий республикалар олий ўқув юртларига оталик қилаётганини муваффақиятли воситалардан бири деб ҳисоблаймиз.

Аспирантурага қабул йил сайин ортмоқда. 1967 йилда 330 дан кўп, 1968 йилда 360 киши аспирантурага кирди. Олий ўқув юртларимизда ўқитувчиларнинг катта гуруписи докторлик диссертациялари устида ишламоқда, илмий тадқиқотларнинг қўлами

йил сайин кенгайиб бормоқда, бу эса ўқитувчилар илмий савиясининг янада ўсишига имкон беради.

Олий ва махсус ўрта таълим ўқув юртларида ҳамма тадбирлар студентларни партия ва халқ ишига қаттиқ ишонч, коллективизм ва меҳнатсеварлик, пролетар интернационализм ва совет ватанпарварлиги, социалистик жамият ахлоқининг юксак принциплари руҳида тарбиялашга қаратилган. Бу олижаноб ишда ижтимоий фанлар ўқитувчиларининг роли жуда катта. 1960 йилда Ўзбекистоннинг олий ўқув юртларида 42 ижтимоий фанлар кафедралари бўлган бўлса, эндиликда уларнинг сони 83 тага етди. Кўпчилик олий ўқув юртларида марксча-ленинча назарияни ўқитишни жиддий равишда яхшилашга эришилдики, бу нарска кафедраларнинг илмий-методик фаолиятини маълум даражада активлаштириши имконини беради.

Тошкент университети ҳузорида ижтимоий фанлар ўқитувчиларининг малакасини ошириш институти ташкил этилган. Университетда сўёсий иқтисод, фалсафа ва КПСС тарихи бўлимлари ҳам очилди. Энди республикаимизда бу фанлардан етук мутахассислар тайёрланади. Келгусида биз бу ерда ижтимоий фанлар факультети тузишни, шунингдек бошқа олий ўқув юртларидаги кафедраларни кенгайтириш ва мустақамлашни мўлжалламоқдамиз.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Тезисларида айтилганидек, марксизм-ленинизм бarcha мутахассисларимизнинг қудратли қўролидир. Халқ ҳўжалигида, фан-техникада, коммунистик тарбияда янада катта муваффақиятларга эришишимиз учун олий таълим олаётган ҳар бир янги авлод улуг Ленин гоиларини пухта эгаллаб, уларни ўз ихтисоси соҳасида ижодий амалга ошира биллиши керак.

Шарқда маърифат машъалини ёққан доҳиймиз ҳаёти, унинг буюк революцион фаолияти, ижодий гайрати бarcha ёш ва кекса мутахассисларимиз учун, таълим олаётган ёш авлодимиз учун ёрқин намунадир.

Гул фасли

Яна гуллар фасли... Ҳуш ёққан манзил
Ариқ бўйларида ялпиз чўзди бўй.
Ариқ бўйларини қўмсаб қолди дил,
Ариқ сувларида ўша таниш куй.
Бўлбулнинг маскани — тўп-тўп атир гул
Оро бериб қолди яна ўзига.
Мажнунтол кокилин ўролмай буткул,
Куну тун дол боқар сувнинг юзига.
Табнат қўп ажиб, бутун пардозин
Инсон макон этган борлиққа бермиш.
Сувлар қирғоғининг кўк поёндозин
Навбаҳор мунча ҳам эринмай термиш!
Қиру адирларда наврўз элчиси —
Гулбарра сайла чорлайди элни.
Қўёш ерга очиб иссиқ дарчасин,
Баҳор келди дебон хушлайди дилни,
Навбаҳор, ҳуснингга куйлар маҳлиё.
Шунчалар чирой-у, латофат қайдан?
Боғларим ҳуснига бир боқиб қиё,
Гўёки туғилдим тамом қайтадан.

Камдан-кам

Аёлларни вафосиз дейдилар, бор бўлса камдан-кам,
Карамлик қанчалар, аммо ситамкор бўлса камдан-кам.

Очар қўнғил гулини яшнатиб фасли баҳор янгли,
Магар вайрона қилгучи дилозор бўлса, камдан-кам.

Умр қўшгай умрга, ҳардами жононалик бирлан,
Ҳаётинг риштасин қирқувчи хунхор бўлса, камдан-кам.

Севиган дил ҳаминша турмушида бахтиёр ўтгай,
Вале шундай ҳаёт ғамга гирифторм бўлса камдан-кам.

Мурувват касб этиб, ошиқни шайдо айлагай доим,
Қилар мажрух, агар ШҲҲий жафокор бўлса, камдан-кам.

Ҳабиб САЪДУЛЛА

Баҳор билан суҳбат

— МУНЧА ЗОРИҚТИРДИНГ, МУНЧА

КУТДИРДИНГ,

АЙТ, ҚАЙЛАРДА ЭДИНГ, МЕНИНГ БАҲОРИМ!
МЕНИ ТАШНА ҚИЛИБ ҚАЙЛАРДА ЮРДИНГ,
АЙТ, ҚАЙЛАРДА ЭДИНГ, МЕНИНГ БАҲОРИМ!
— СЕН-КУ, СОҒИНДИМ ДЕБ КУКСИНГГА

УРДИНГ,

МЕНГА ҲАМ ОСОН ДЕБ УЙЛАМА УНЧА,
НЕ-НЕ ЗАҲМАТ ЧЕКДИМ, ЖАБРЛАР КҮРДИМ,
ҚАҲРАТОН ҚАЪРИДАН ЧИҚИБ КЕЛГҮНЧА...

Эргаш ЕНДОШЕВ

Насихат

Йиғи оқибатин билмаган бола,
Йиғига дўст бўлма, қолма ўрганиб.
Кулгин, қулгин оқсин мисли шалола,
Шодлик кучоғида ёниб юр, ёниб.
Орзу-муродингга етишинг аён,
Бағринг тош бўлади бағритошларга,
Йигит бўлишингн ўйла, укажон,
Ёқмас, йиғлоқилар қаламқошларга!

Наманган илҳомлари

Момоҳол ЭЛМУРОВОДА

Хаёл

О, мунчалар учқурсан, хаёл,
Сен билан мен олам кезаман.
Эҳ, мунчалар ширинсан, хаёл,
Сен-ла ўзим бардам сезаман.

Сенинг учқур отингга миниб,
Гоҳ кезаман ўлкама-ўлка.

Гоҳ қоламан бэхтдан энтиниб,
Тоғни кўтаргудай бўлади елка.

Сен-ла бўлар мушнуллар енгил,
Ўзинчларга берасан таснин,
Ҳатто сендай югуролмас ел,
Сен учқурсан, ширинсам, лекин—

Сен ҳайлсан бир зум, бир онлик,
Амалга ҳам ошишинг гумон.
Ленин, ажаб, шуниси қизиқ,
Сенсиз сира туролмас инсон.

Омонулло МУСАЕВ

Она-бола

— ШҲҲ Нориним, нега елиб тошдан-тошга ошасан,
Асов тойдай ўйноқлайсан, доим мунча жўшасан?
— Онам — Сирининг қалб меҳрини сезганимдан чопаман,
Фарзанд бурчим ўтай дейман — азиз қўлини ўпаман...

Латофат ҳақида

Фақат ҳусн, кечир, дилдор латофат эмас,
Дилдорлигинг сенга абад мукофот эмас.
Бир инсоннинг ҳаёт боғин яшнатиб қўй, сўнг —
Сени гўзал атамаслик — фаросат эмас...

САЛОМАТЛИК ФАБРИКАСИ

Наманганнинг олмаси ҳақидаги қўшиқ Луиза Зокированинг гўзал ижроси туфайли Иттифоққа ёйилди. Шубҳасиз, Наманганнинг олмаси ширин, аммо олмасидан ҳам узум, анори таърифий. Яна Наманганнинг шуҳратини кўкларга кўтарган нарсани унинг гулу гулзорларидир. Донгдор гулчи Абдуқаҳҳор ота билан шаҳар истироҳат боғининг директори Ҳошимжон Нурматовнинг Ленин ордени билан мукофотланиши ахир бекорга эмас-да! Одатда, булбулни гул ишқиди куйган ошиқ сифатида куйланади шеърятда. Агар наманганликларни ҳам гул шайдолари деб атасак ҳеч муболаға қилмаган бўламиз.

Агар Наманган кўкаламзорлаштириш хўжалигининг собиқ раиси, ҳозир шахсий пенсионер Мирзааҳмад ака Дадабоевнинг гапи рост бўлса, шаҳарда гулзорга айлантирилмаган ҳовли йўқ. Дарҳақиқат, наманганликлар жуда ширинсухан бўлишади. Балки бу уларнинг гулчиликка меҳр кўйгандидир.

Ғишткўприкдан ўтиб икки-уч километрча юрганимиздан кейин чап томонда олтинчи Темир йўл кўчаси бор. Уша ерда жуда нуроний Абдуқодир исмли опподада¹ яшайди. У киши оддий гулчи эмас, катта селекционер олим экан: унинг гулзориди етиштирилаётган гуллар рўйхати ёзилган қалин дафтарни варақлаганимда 171 георгин, 388 гладиолус хилига кўзим тушди.

Оламда бор ранг у кишининг ҳовлисида товланиб турибди. «Кўл», «Фонтан», «Данко юраги!». Ҳақиқатан ҳам, гулзор ўртасида катталиги дўппидай келадиған георгин ўз элатини юрагини машъал қилиб зулматдан олиб чиқиб кетган афсонавий қаҳрамон Данко юрагидай ловулламоқда эди.

Босмахона ишчиси Неъматшиновнинг гулзори ҳам Абдуқодир отаникидан қолишмайди.

Ленинград кўчасидаги 63-ҳовлига бош суққудай бўлсангиз пешанангиз гулга тегаяди, анвойи ҳиддан димоғингиз муаттар бўлади. Бу ҳовлида истиқомат қилувчи Семен Борисович Фараджев: «килгари гипертония касалига мубтало эдим. Гулга ишқибозлик мени бу дарддан халос қилди. Гулчилик — саломатлик фабрикаси», дейди. Саломатлик фабрикаси! Яхши гап. Майли, бундай фабрикалар кўпаяверсин. Боғлар, гулзорлар замондошларимизнинг баҳри-дилини очаверсин!

¹ Опподада — оппоқ дада. Наманганликлар нексаларни ёъозлаб шундай деб чақирашади.

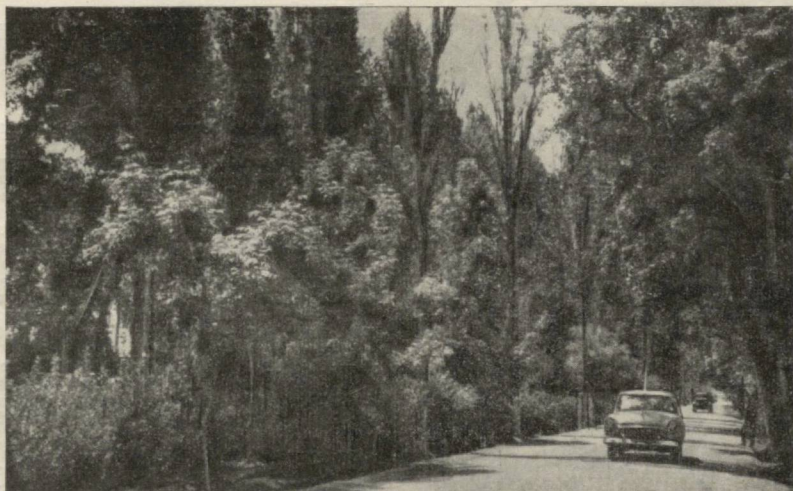
Пушкин номидаги маданият ва истироҳат паркиннинг хиёбонлари.

С. БЕЗНОСОВ ФОТОСИ.

Машҳур гулчи Абдуқаҳҳор Жалиловнинг ансар вақти гулзорда ўтади.

Ш. ОСМОНОВ ФОТОЛАРИ.

Наманган кучалари ҳам гулзорни эслатади.

Хилватда суҳбат.

Хаммасига қизиққонлигим сабаб... Мен ҳарбий хизматдан қайтиб, ўқишни давом эттирарканман, университетимиз филология факультетининг тўртинчи курсида ўқиётган Назира билан танишиб қолдим. Унинг доимо чақнаб турувчи кўзлари, дадиллиги ихтиёримни олганди. У мендан бир йил илгари ўқишни тугатди-ю, ўз шаҳри — Андижонга йўлланма олди. Биз бир-биримизга қаттиқ ишонардик. Шундай бўлса ҳам Назирадан уч-тўрт кун хат келмай қолса, мени телеграфдан топасиз. Хуллас, ваъданимизга кўра бир йилдан сўнг Назира томон учадиган бўлдим. Юрагим шодлиқдан ҳаприқар, еру кўкка сигмасдим.

Мен унга хабар бермай келдим. Уни шошилтириб қўйиб, томоша қилмоқчи эдим. Бироқ манзил яқин қолганда, қувончларим пардек тўзғиб кетди. Ҳаммаси такси ҳайдовчи билан танишувимиздан бошланди. Шофёр жуда келинган, салобатли йигит экан. Машина эшигини очиб, «редакцияга» десам, бошини ирғаб кулиб қўйди. Мен эса кишиларнинг юз ўзаришларига қизиқувчан бўлганимданми, дамба-дам тепадаги ойначага қарайман.

Ўзи ҳам йўловчиларнинг шу тарафга кетишини пойлаб тургандим. Редакцияда ишим бор,— деб қолди.

— У ерда кимларни танийсиз? — деб сўрадим дарҳол.

Чорраҳада кўча қоядаларини кузатиб турган милиционерларга хуш табассум қилиб, менга жавоб берди:

— Ҳа, ука, шунақа, редакцияга ҳам тез-тез кириб турадиган бўлиб қолганмиз. У ерда яқинда ўқишни тугатиб келган Назира исмли бир қиз бор. Бунақа ўт-олов қизин умримда кўрмаганман. Ҳар хил одамларга ишим тушган. Лекин бунақа қиз...

У менга яна нимадир демоқчи бўлди-ю, лекин менда унинг сўзларини тинглашга ортқ тоқат қолмаганди. Миямга чақмоқ урилгандек, худди кўзимдан ўт чиқиб кетди.

— Шотманг-чи, Назира Ҳасанова эмасми мабодо? — сўрадим нафасим оғзимга тикилиб. У менга ялт этиб қаради. Унинг бу боқишида ажабсиниш ва аллақандай номаълум маъно бор эди.

— Уни тез-тез кўриб турасизми?

— Албатта! Кўпинча ишдан қайтишида уйига олиб бориб қўяман. Қиз бола, бемаҳалда юриши яхши эмас-да.

Тоқатим тоқ бўлди:

— Тўхтатинг.

Машина шиддат билан четга чиқиб тўхтади. Шофёрга қўлимни узатдим:

— Танишайлик, мен Неъмат Асадовман. Назира билан бирга ўқиганмиз. Ҳозир шу ерга тушишим керак бўлиб қолди.

Редакцияга борсангиз, унга мендан салом айтинг.

Пулимни олмади.

— Қизиқ йигит экансиз, қўйинг пули-гизни. Назира билан ўқиган бўлсангиз, ўзимиздан экансиз. Менинг исмим Ботир-али. Касб-коримни кўриб турибсиз. Шофёрман. — Унинг гапи оғзида қолди. Эшикни зарб билан ёпдим-у, меҳмонхонага бурлидим.

Меҳмонхонада жойлашгач, бир оз ётиб, нафасимни ростламоқчи бўлдим. Ҳафсалам пир, кайфиятим расво. Бундай пайтда ётиб бўларканми. Дам ўтмай кўча айланиб чиқиб кетдим. Шофёرنинг гаплари, бундан бир йил олдин Ташкентда хайрлашаётиб, Назиранинг «Эяди сизни Андижонда кутаман, сўзим—сўз», деганлари хаёлимдан бирма-бир кечди. Уни айблайман, унинг шаънига таъналар ёғдираман. Бари бир кўнглим таскин топмайди. Ўтиб кетган такси машиналарига тикиламан. Гўё Назира Ботирали машинасида ишдан қайтаётгандек... Манзилimgа жуда кеч қайтдим. Эртагаёқ Ташкентга кетишини кўнглимга тутиб, ўрнига кирдим. Тонг отиши жуда ҳам қийин бўлди.

Эрталаб уйкусиз кўзларимни ишқалай-ишқалай пастга тушсам, швейцар хотиндан ниманидир сўроқлаб турган кечаги шофёр йигитга кўзим тушди. У мени кўрди-ю, хотиннинг галинга ҳам қулоқ солмасдан қаршинга югурди. Унинг чеҳрасида аллақандай қувонч аралаш хижолатлиқка ўхшаш ифода бор эди.

— Оббо дўстим-ей, бугун ҳам тополмай қолмайин деб, эрта тонгдан қидиришга тушдим,— деди у мен билан кўришаркан.— «Ахир кеча бор гапни айтавермай-сизми?!» Ўзим ҳам Назира олдида қаттиқ хижолат бўлдим.

Мен оғиз очиб бирор нарса дея олмайман. У гапдан тинмайди. Яна кечаги кўримсиз машинага тушдик. Қўп ўтмай машина торгина кўчага кириб, кўк дарвоза олдида тўхтади.

— Юраверинг, бу бизнинг ҳовли. Ҳозир сизни Фаридахон ва жиянингиз билан таништириб қўяман.— У дарвозадан кириб йўлка бўйлаб бораркан, ҳамон лаби лабига тегмайди. Менинг кўнглим эса ғаш. Тўрдаги уйнинг эшиги очилиб, уч-тўрт ёшлар чамасидаги қизча югуриб чиқди. Ботир-алига отилди.

— Дада, бугун Назий олам келаймисла. Мен улага кулчамдан белман.

Ота уни даст кўтариб, меҳр билан бағрига босди. Юз-кўзидан ўпиб ерга қўйди.

— Бор, ўйна, ҳадемай Назира олам ҳам келиб қолади. Ойинг қани?

Қизни чиқиб келган уй эшигига ўрта бўй-лиқкина жувон кўриди. Унинг устидан чит қўйлаги, иккита қилиб орқасига таш-

Х И К О Я

Хосият ЛУТФУЛЛАЕВА

БАХТИ КУЛГАН ИГИТ

жаб қўйилган сочлари ўзига жуда-жуда ярашганди.

— Сўрига жой қилиб қўйгандим, дадаси, — деди Ботираллига.

Сўрига жайлашиб ўтирганимиздан сўнг Ботирали кулмисираб менга қаради.

— Кеча сиз тушиб қолгач, мен редакцияга кирдим. Гап орасида сизнинг саломингизни айтсам, қиз бечора шошиб қолди. Меҳмонхона ақинига келиб тушиб қолганлигини эшитиб, «Мен сизнинг тўғрингизда унга ҳеч нарса айтмаган эдим-а», деди. Сўнг сизни «энг ақин дўстим бўладилар», деб тортина-тортина тушунтирди. Ўзим ҳам гапнинг нишабидан масалани тушунгандим. Ҳанузгача сизнинг тўғрингизда ҳеч нарса демаганлигини айтиб, гина қилдим. Энди бу англашилмовчиликни ўзим ўрнига қўйишга сўз бериб, сизни қидириб кетдим. Борсам, меҳмонхонада йўқ экансиз.

Гап орасида у папирос қидириб чўнтагини кавлади. Мен дарҳол папирос тутдим. Лаблариди табасум ўйнар, қулиб юборишдан ўзини аранг тутиб турганлиги шундоққина кўриниб турарди.

Дастурхон устида у ёқдан-бу ёқдан гап-лашиб ўтирдик.

— Ёшлигимдан етимликда ўсдим. Бева холам қўлида еттинчидан наридан бери би-тирдим-у... Ёшликда киши кўп нарсанинг фарқига бормас экан шекилли, холамнинг ҳамма ишлари менга табиийдек тулюларди. Майда-чўйда деб юриб, тез орада учар чайқовчи бўлиб қолдим. Топилмас, танисқи нарсаларни қанчалик қимматга пулласам, ўшанга яраша холамдан туҳфа оламан. Икки марта маҳалла комитети томонидан ўртоқлик судида муҳокама қилиндим. За-водга ишга жойлаштиришди. Ўрганган кўн-гил ўртанса қўймас деганларидек, холам мени яна бозорга югуртирди. У эини уй-лантириб қўйиш тўғрисидаги ваъдаси билан бошимни айлантира бошлади. Сўзиди туриб уйлантириб ҳам қўйди. Бирок, бу куним аввалгисидан ҳам баттар бўлди. Не-га десангиз, келини тушмагур савдогарчи-лик қилманг, одамлардан номуз қиламан деб рангини чиқармай қўйди. Унинг ҳар-хашаси билан ҳар кун кечкурун жиққа мушт бўларди. Ахир таъбирини бериш-ди: бир ярим йилга озодликдан маҳрум бўлдим. Ўшанда мана шу Фарида опангиз қўзимга тўтнбдек кўриниб кетди! Қани эн-ди менга ишонасалар, афв этсалар дейман. Барибир қайтиб келганимча кутмайд, деб ўйлаб охириги учрашувни рад қилдим. Рост-тин унинг кўзларига қарашга журъат этол-мадим.

Қамоқдан бир йилда қайтдим. Суд вақ-тида мендан юз ўтирган дўстларим, улфат-ларим яна атрофимда парвона бўлишга бошлашди. Зийфат устига зийфат. Улар бошимни қизитиб, олдимга бир мушкул ва-ифа қўйишди. Сал-пал эслайман, менга алақандай «читтак» қиз тўғрисида гап-ришарди. Қизгина кичкинагина жонидан қўрқмай, чайқовчилар, қўли эгри сотув-чилар тўғрисида фельетон ёзиб юраркан. Бундан энсалари қотиб, қиздан ўч олиш режасини тузишбди улфатларим. Мен ҳам кайф аралаш «шошмаларнинг, нима иш бўлса ўзим бажараман», деб кўкрагим-га урибман. Қизнинг қимлигини ҳам су-риштирмасдан биргалашиб кўчага чиқдик. Ҳамоҳроллари истиримада туришбди. Вақт анча кеч. Соат ўн бирлар чамаси. Кўчалар кимсасиз. Қиз анҳор бўйидаги тор кўчадан ўтиши керак.

Анҳорнинг шовуллагни зим-зиё қоронги-лики янада сирли қилиб кўрсатарди. Ариқ бўйидаги мажнун тоғлар сувга тегай-тегай деб эгнелади.

Тор кўчага кирдим. Кайфим анчагина тарқаган, қизга нима деб гап ташласам экан, деб бош қотираман. Кўнглим гаш-тортади. «Нима қилаялман?» дейман ўзим-ча. Муйишдан ушқоққина гавда кўринди. Шу тондаёқ ҳар томондан мени оғоҳлан-тирувчи ҳуштаклар эшитилди. Қиз назарим-да секинлашгандек бўлди, лекин юришида давом этди. У шундоққина ёнимдан ўтнб кетди. Бир дам орқасидан қараб турдим,у, тўрт қадамни битта қилиб, етиб олдим. Ол-дидан кесиб ўтиб, йўлини тўсдим. У дарҳол бошимни кўтариб менга қаради: рўпарамда жажжитгина қизча турарди:

— Салом, амаки, яхшимисиз?— деди у кўнгиракдек товуши билан.— Сиз ҳам кеч қилибсиз-да?

Шу тонда мен йиги-сиги, ялиниб-ёл-воришларини қутиб турганим учунми, ўзимни йўқотиб қўйдим... Қамоқдан жиндек бўлса ҳам «мулла» бўлиб қайтганлигим шу лаҳ-зада кучини кўрсатди. Йўқ, йўқ яна қама-либ кетишдан қўрқиб эмас, виждон ҳисси уйғонган эди. Бейхотиёр бу дадил қизчага йўл бердим,у, у билан ёним-ён одим ташлай бошладим. Унинг шундай дамда ҳеч қўр-маслиги мумкинми? Албатта йўқ. Лекин у ўзини қутаётган фалокатни бир дам бўл-са-да кейинга сурнша нитиларди шекил-ли. Мен буни тушуниб ўзимдан нафратла-ниб кетдим. Наҳотки мен жирканч бир Мах-луқ бўлсам? Шу хаёл билан унинг ёнида борарканман, гапларига бейхотиёр қўлоқ берардим:

— Бугун навбатсиз навбатчи бўлиб қол-дим. Бизнинг ишимиз шунча. Ҳар ҳафта-да навбатчилик айланиб келаверади. Ях-ши ҳамки сиз учраб қолдингиз. Бир ўзим...

— Уйингиз қаерда?— унинг гапни-н бўлдим. Қиз тўғри жавоб беришдан ҳади-сираниб шекилли, яқин қолди,— деди,— секингина ва мени яна бир марта бошдан-оёқ кўздан кеҳирди. Фикрини чалғитиш учун исмини сўрадим. Назира экан. Бутун дадаси кечки смеада қолганлиги учун йў-лага чиқолмабди. Энди у ҳам аввалгидан кўра дадиллик билан менинг қимлигини суриштира бошлади. Бир хаёлим «йўл тў-сарман», деб шартта айтмоқчи бўлдим. Тағин ваҳима босиб чўчимасин деган анди-ша билан «мен ҳам сиздек йўловчиман», деб қўяқолдим. Энди бу қизга эмас, ўзим-га ачинар эдим. Наҳотки мен ҳам бошқа-лардек нонимиз ҳалоллаб ея олмайман?! Агар шу қиз ҳозиргина «олдиди йўловчи-ман», деб уни алдаганимни билиб қолса, нима деган одам бўламан? Кел, яхшиси— шу бугундан, шу қақиданан бошлаб ҳеч бўлмаса рост гапирини одат қилиб олай, деб хаёлининг минг бир кўчасига кириб чиқдим.

— Ҳа, синглим,— дедим нихоят бўғич овоз билан,— сизнинг дадиллигингиз икка-ламизга ҳам қўл келиб қолди. Мени бугун яна шайтон йўлдан оздирабсиздан. Лекин

сизнинг имонингиз шайтондан зўр келди. Энди мен сизни уйингизгача қузатиб бо-ришмен керак.

Улфатларим белгилаб берган зонадан чиқиб олдик. Менинг дилдан қиқазиб айт-ган сўзларим Назирадаги қўрқув ва ишонч-сизликин тарқатиб юборди. Энди у менга саволлар берар, бу эса мени ёш боладек суюнтирарди.

Уни уйгача қузатиб бордим. Дарвоза-сидан киришиб, кейин улфатларим билан «ҳисоб-китоб» қилиш мақсадида орқамга қайтдим.

Назира билан ака-сингилдек бўлиб қол-дик. Мен етимман, на укам ва на синглим бор. У ҳам ёлғиз қиз экан. Туққандан, ту-тинган яхши, дейдилар. Назиранинг ўзи мени Фарида билан яраштириб қўйди. Фарида Назиранинг оқилона гапларига таслим бўлди. Қизим билан бағримга қай-тишди. Кейинчалик шофёрлар курсига ки-риб ўқишига қўмаклашди. Мана шофёр-ман. Назиранинг ҳар бир келиши уйимиз-да байрам.

У гапни тугатаркан, менга синовчан на-зар ташлади, роса тикилди.

— Ҳа, бахти қулган йигит унинг му-ҳаббатига мулссар бўлади,— деди.

Мен терга тушиб кетдим. «Сиз бўлсан-гиз шундай қизга шубҳа билан қараб юриб-сиз-а, уят-а» деб қоладигандек, қўзларимни четта олдим. Кечаги қизқонглигини ҳали Назирага нима деб тушунтиришимни билмасдан ҳаёжоланаман. Дарвоза томон-дан келган қийқириқ хаёлимини тумтарқаёй қилиб юборди:

— Назий опам келдила...

Ботирали қизчасини қўтариб келаятган Назира сари юрди. У болани унинг қўл-дан оларкан, нимадир деди шекилли. Назира ерга қараб қулди. Унинг қўлида бир даста гул. Ёноқлари иссиқданими, ҳа-ёжолданми дов-лов ёнарди. Нихоят эсимни йиғиб олиб, истиқболга шошилдим!

— Неъматжон ака, ўқиниш тугатиб қайтганингиз билан табриклайман,— деди менга гулдастани узатаркан.

— Раҳмат, Назира,— назаримда тову-шим чикмади, томоғим қуриб қолгандек. Гулни, эгаси билан бағримга босарканман, кечаги зийробларим гўё пардек титилиб кетганди...

МАШРАБ

ИЗЛАРИ...

Наманганнинг маркази Чор-сида илгари иккита мадраса бў-ларди. Ҳозир шулардан биттаси қолган. Кеңсаларнинг ривоятга-га қараганда, (афсуски) бузиб юборилган ўша иккинчи мад-расада ўз ақл-фаросати ва тап-тортмас дангазчилиги билан, шўх қуйларни ва ҳароратли мисралари билан зоҳиди шайх-ларни ваҳимага солган, замо-насининг қарама-қаршиликлари ичида қийналган шоир Вобора-ҳим Машраб таҳсил қўрган экан. У узоқ Балхда кўп йил-лар муқаддам ваътагадо бўлиб оламдан ўтган эса-да, шу кун-ларда ҳам шовқини-суронли На-манган кўчаларида гўё биз би-лан ҳамнафас бўлиб, ёнима-ён юргандай.

Машраб йўлда кетаётиб, кў-зи очик бўлса-да, дил кўзи жаҳолат туғриги билан тўлиб қолган айрим замондошлари-мизга ҳам киноя тошин отади:

Ёрсиз ҳам бодасиз Макнага бормоқ не керак?

Қолган Иброҳимдин эски дўнони на қилай.

Урайинму бошимга санкиз беҳишту дўзахин,

Бўлмаса васли менга икки наҳонни на қилай?

Файласуф шоир ўзидан ёшроқ замондошимнинг елмасига қўлини ташлаб туриб, оголнқ қилади:

Тикансиз гул, садафсиз дур, машаққатсиз хунар бўлмас,
Риёзат тортмагунча ёр васлига етиб бўлмас.

Шу билан бирга, у ўз сўзининг қадрига етадиган устоз сифа-тида, насиҳат қилиб ҳам қўйди:

Машрабинг ҳар бир сўздур гавҳари қийматбаҳо,
Этма бу сўзларни ҳар нақасга нодонлик билан.

У ҳозирги ошиқи шайдоларнинг дилларидагини айнан то-пади:

Бир боқиб кўз учидан танга нетурди жон қиз,
Айланиб, юз ўгуриб, қилди юракни қон қиз.

Юзига парда тутиб, шамъ уза фокус наби,
Юз туман зўҳд элини айлади саргардон қиз.

Машраб даврга кирганда ҳаминшалик дўсти, ҳамдарди тан-бури қўлига олади-ю, шўх ва ҳазин чертиб қуйлайди:

Сетор деман ҳоли дилим сўргучи танбур,
Кўнглим доғи гапларини ёзғувчи танбур

Ушшоқ юрокига қўюб оташи ишқинг,
Бир учқуну олам ери куйдиргучи танбур.

Вобораҳим Машраб кўчамизда юрганай. Унинг сози, унинг тирик мисралари ҳамон мухлисларига заъб бағишлайди. У шерь-иятда, фикрларида даврга хос шиддатли зиддиятларига қара-май, маҳорат мактаби бўлиб қолади.

С. А.

ГУЛЛАРГА бурканган Наманганнинг азим чинорлар соя ташлаб турган салқин кўчаларидан юрсангиз баҳри-дилингиз очилади. Ариқларда шилдираб оқаётган зидол сувлар сизга роҳат бағишлайди. Чинорларнинг япроқлари шаҳар тарихидан сўзлаётгандай майин эсган шамолда шитирлашади. Эрталаб кўчалардан юриб борар экансиз завод ва фабрикага шошаётган ишчиларни, ўқишга ошиқаётган студентларни, ўқувчиларни кўрасиз. Уларнинг юзиде табассум, чеҳраларида бир олам шодлик.

Тонгда киоскларнинг олди одатдагидек гавжум. Шаҳарда ёшу кекса галетхон, журналхон. Кўплари «Наманган ҳақиқати»нинг ҳам мухлиси. Ўқувчилар кўлидаги ўз газетамизни кўриб, кў-

рганларининг қарор ва фармоишлари, озиқ-овқат комитетининг хабарлари, турли ёълонлар босилиб турарди.

Империалистлар ва ички контр-революция ёш Советлар республикасига қурулди ҳужум бошлаганда партия қақирғига биноан Туркистон халқлари, шу жумладан, Наманган меҳнаткашлари ҳам Улуг Ҳоктибр галабаларини ҳимоя қилишга отландилар. Ана шу жанговар кунларнинг руҳи «Ишчилар қалқони»да ёрқин ифодасини топди. Газета «Ишчи ва деҳқон ўртоқлар, ҳамма ишчи-деҳқон ҳоқимиятини ҳимоя қилишга», «Ўртоқлар, Советлар атрофига жипслашайлик!», «Қизил Армия сафларига кириш!» каби широрлар билан чиқар эди. Бу қақирқлар минглаб кишиларни курашга руҳлантирди.

партия ва Совет давлати атрофи-га жипслаштиришга муносиб улуш қўшди.

Улуг Ватан уруши йилларида газетамизнинг овози айниқса баланд янгради. Газета саҳифаларида совет кишиларининг фронтда ва фронт орқасидаги қаҳрамонликларини кўрсатувчи мақолалар тез-тез чиқиб турди. Газетамизнинг ана шу оловли йилларидаги саҳифалари наманганликларнинг улуг галабани таъминлаш учун олиб борган кураш тарихидир.

«Наманган ҳақиқати» партиянинг XXIII съезди ва КПСС Марказий Комитетининг кейинги пленумларини қарорларини ҳаётга татбиқ этишда оташин пропагандистлик ролини ўйнади. Унда область сановати, қишлоқ хўжалиги, маорифи, маданияти ва бошқа соҳа-

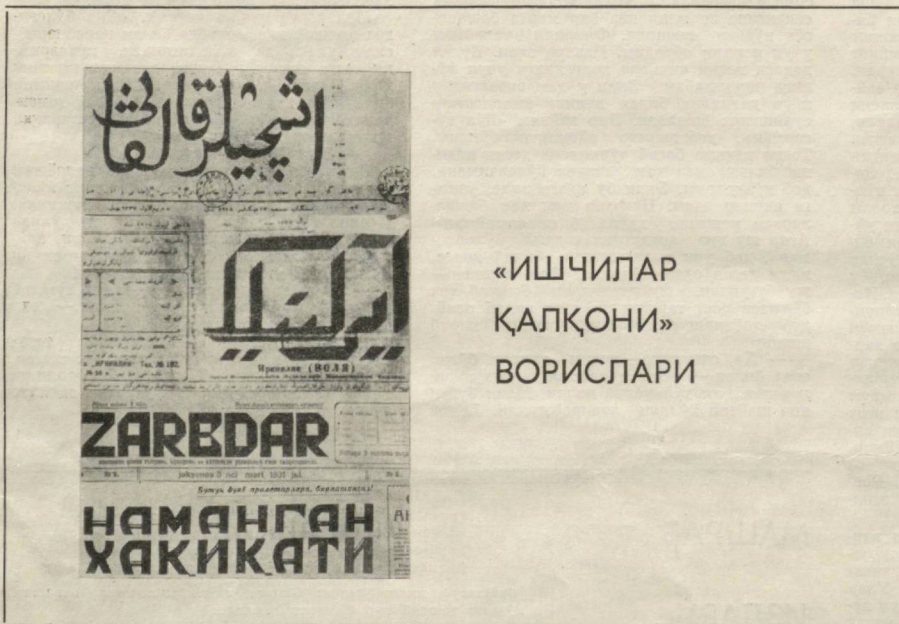
Чотқол тоғ тизмалари этагидидаги бу водий, айниқса, ёз ойларида ўзгача чирой қашд этади. Ҳамма ёқ кўм-кўк либосга бурканади. Табиат адирлар юзига зангори гилам тўшайди. Гоҳ-гоҳ омонда қора булут тўпланади-да, бир сидирга ёш тўкиб, аллақайларга яширинади. Кўкда яна оловкор қуёш ҳукмрон. У аямай ўт пуркаса-да, таъсири унча билинмайди. Негаки, Чортоқсойдан оқаётган зидол сув соҳилга майин шабада уфуриб, қуёш тигига қалқон бўлади. Гулларнинг муаттар ҳиди борлиқни тутайди. Мармар ҳаводан тўйиб-тўйиб нафас оларкансиз, кўнглингиздаги гўбур буткул чиқиб кетгандай, ўзингизни енгил ҳис этасиз.

Санаторийга даволангани келган кишилар, шу ерни қурорт бўлсин, дея ташаббус кўрсатган кашшофларга балли, ҳақиқий дидли одамлар экан, дейишади. Ҳа, ҳаммадан ҳам нефтчиларга раҳмат. Улар нефть қидириб келишди-ю, бироқ изланган нарсаси нефть эмас, давобахш сув бўлиб чиқди. Зийрак меҳнаткор минерал сувининг жулда кўп дардга даво эканини пай қашди. Ундан фойдаланиш ниятида тўқайзор, қамши босиб ётган бу ерни ажойиб қурортга айлантириш масаласини кўтариб чиқилди. Нефтчилар кетишди, аммо уларнинг изида гўзал маскан қарор топди.

Чортоқ санаторийсининг бугунги қиёфасини Аҳмад Саидалиевнинг меҳнатсиз тасаввур этиб бўлмайди. Бу ташкилотчи шифокорнинг ақл-заковати, тинимсиз ҳаракати туйфайли Янгикўрғон район касалхонасига қарашли кичкина бўлим Иттифоқимизга машҳур мустақил қурорт даражасига кўтарилди. Санаторийдаги барча қурилишларга ўзи бош-қош бўлди. Унинг раҳбарлигида турли касалликларни даволловчи янги-янги бўлимлар ташкил этилди. Гулзор, анорзор, ёнқозор болар яратилди. Дам олиш уйлари қад кўтарди.

Дастлаб 300 ўринли санаторийда бор-йўғи 3 врач хизмат қиларди. Ҳозир эса ўринлар 800 тага етди. 250 ўринли болалар санаторийи ҳам ишга тушди. 19 малакали врач, 52 ўрта махсус маълумотли медицина ходими беморларнинг қалбига малҳам қўйиб, уларнинг меҳнат қобилиятини тиклашда бор маҳоратларини ишга солаётди. Шифобахш ванналар илгари 9 тагина эди, 40 та бўлди. Қурортда бепоян Ватанимизнинг турли бурчакларидан келган минглаб кишилар тери, бўғин-томир, ошқозон-ичак, нерв-томир касалидан халос бўлмоқдалар.

Беморни даволашга фақат дори-дармоннинг ўзи кифоя қилмайди. Бунинг учун соф ҳаво, матаныйи воситалар ҳам зарур. Санаторийдаги 250 ўрин

«ИШЧИЛАР ҚАЛҚОНИ» ВОРИСЛАРИ

пинча ўтмишимизни ўйлаб кетаман.

Наманган матбуоти ажойиб тарихга эга. Бу ерда уезд-шаҳар Советининг қарорига мувофиқ, 1918 йилнинг 1 сентябридан миллий тилдаги биринчи газета — «Ишчилар қалқони» чиқа бошлади. Газета ишчи ва солдатлар Советининг органи эди. У биринчи сонидида бош мақоласида ўз мақсади ва вазифасини ифодалаб, шундай деб ёзган эди:

«Виз Туркистоннинг энг қоронғи пучмоғида бўлгон Фарона меҳнаткашлари... ўз душманларимиз — бойларга қарши кўрагимизни қалқон қилиб майдонга чиқдик. Бизнинг олган йўлимиз ҳам, мастагимиз фақат ишчилар, меҳнаткашлар фойдаси учун, ўз қўли ила кун кечирувчилар манфаатига қаратилган».

«Ишчилар қалқони» илк сонларидаёқ меҳнаткашлар оммасини мамлакатдаги революцион илғиликлар билан таништира бошлади. Газета саҳифаларида Совет

Газета 1919 йил май ойидан бошлаб «Эркинлик» номи билан чиқа бошлади. У Коммунистик партиянинг миллий сиёсатини тушунтириб, Ленин ғояларини тарғиб қилди, маҳаллий ҳаётидаги ўзгаришларни кенг ёритди.

«Эркинлик» Наманган меҳнаткашларини В. И. Ленин мақолалари билан биринчи марта таништирган газетадир. Улуг дохийнинг «Туркистонлик коммунист ўртоқларга» деган машҳур мақоласи газетанинг 1919 йил 27 ноябрь сониде босилган эди. Мақолада Совет давлати олиб бораётган миллий сиёсатининг ўрта Осиё деҳқонлари ҳаёти учун бўлган буюк моҳияти очиб берилди. Вутун Россия Ижроия Комитети ва Халқ Комиссарлари Советининг шу мақола асосида қабул қилган қарори ҳам «Эркинлик»да ёълон қилинди. Газетанинг тарихий хизмати шунданки, у меҳнаткашларини интернационализм ва халқлар дўстлиги руҳида тарбиялашга, революцион кучларини

ларини янада тараққий эттириш масалаларига бағишланган проблематик мақолалар бериб борилади. Ишлаб чиқариш илғорлари, новаторлар, олимлар, интеллигенция, пахтакорлар газетанинг актив мухбирларидир.

Барча совет кишилари қатори наманганликлар ҳам улуг дохиймиз В. И. Ленин тугилган кунининг 100 йиллик юбилейига пухта ҳозирлик кўраётди. Газета ана шу таёёргарлигининг боришини кенг ёритмоқда. В. И. Лениннинг ҳаёти ва революцион фаолияти, унинг назарий мероси, Ленин орузларининг тантанаси атрофича очиб берилмоқда.

1918 йили атиги 400 нусхада чиққан газетамиз тиражи ҳозир 30 миңдан ортиқдир. Буларнинг ҳаммаси партия ва ҳукуматимизнинг матбуотимизни ривожлантиришга қаратилган буюк ғам-хўрлигидандир.

Лутфулла ҲАМРОЕВ,
«Наманган ҳақиқати»нинг муҳаррири.

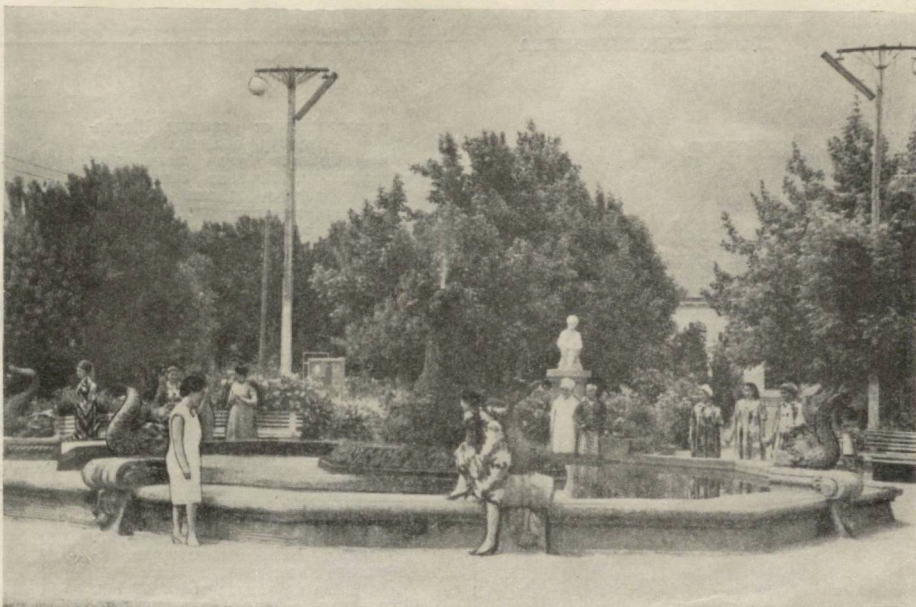
ли клубда кунига янги кино-фильмлар намойиш этилади. Иккинчи истеъдод эгаларининг концерти беморларга олам-олам завқ бағишлайди. Спорт ўйинлари ҳамманинг сеvimли машғулоти бўлиб қолган.

Ховлига оқшом чўкади. Дилларда ажиб туйғу уйғотувчи оқшом. Ҳамма кўнглига яқин кишилар билан сайр қилади. Майдонда янграётган музика ўзига чорлайди. Шўх сой ҳам беморлар кўнглини овлаш пайида жўшгани-жўшган.

Курортнинг майдони 120 гектар. Иттифоқимиздаги бирорта санаторий боғлари бунчалик катта эмас. 1956 йили поплик машҳур боғбон Одилбой ота Йўлдошев яхши ният билан ҳовлига минг туп атир гул ўтқазиб кетган эди. Ота вафот этди. Бироқ гулзораро кезган ҳар киши уни эслайди. Одилбой отанинг атир гуллари ҳозир ўн минг тупдан ошиб кетди. Гуллариинг яна анвойи киллари пайдо бўлди. Боғбон Йўлдошбой ака Эргашбоев қимирлагани-қимирлагани. Бутун меҳрини гулга беради. Инсон қўзалик шайдоси, инсон баҳра олсин, дейди.

Курортга Ленинград, Москва, Сибирь, Владивосток, Қримдан келиб, даволаниб қайтмоқдалар. Ҳатто ҳорижий мамлакатлардан ҳам келишади. Санаторийнинг таассуротлар дафтарига улар курорт гоят манзур тушгани, Советлар юртида инсон ва унинг саломатлиги учун жиддий қайгурилатганини самимий қайд этишган. Бош врач номига кўнига турли жойлардан даста-даста хат келади. Биров Чортоқ санаторийсида даволангандан кейин ўзини жуда ахши ҳис қилаётганини айтиб, меҳрибон шифокорларга қалб миннатдорчилигини изҳор қилса, бошқа биров ўз мактубида бир неча йиллардан буги касаллик азобини тортаётгани, шу ерда даволаниш имкони бор ёки йўқлигини сўрайди.

Санаторийда ўз касбининг устаси, кишига яхшилик қилишни муқаддас бурч ҳисоблаганлар талай. Руқийа Беқбоева, Мария Шафикова, Дадамирза Тураев, Турсунхон Абдуллаев каби врачлар, Александр Павлова, Юсуфхон Акбаров, Клавдия Янкова, Фанна Галулова сингари меҳрибон ҳамширалар ҳалол хизматлари эвазига катта обрў қозонганлардан. Врачлардан Ёкубхон Юнусов билан Холлиқберди Суяровлар Чортоқ сувининг янги сирларини топиш ниятида илмий тадқиқот олиб боришмоқда. Бош врачнинг ўзи ҳам доим изланишда. Унинг медицина фанини ривожлантиришда муҳим роль ўйнайдиган бир қанча илмий мақолалари курортология институтининг илмий ишлар тўпламида чоп этилган. «Чортоқ суви» илмий тўп-ламидек олимларнинг муҳокамасидан ўтиб, нашрга берилди.

«Чортоқ» курорти мамлакатимиз шифоконаларидан бирига айланиб қолди.

Аҳмаджон ака Саидалиев билан Чортоқсой бўйидаимиз. У менга санаторийни бош план асосида қуриб битказиш шу йил тугалланажagini сўзлаб берди. Ўшанда ўринлар сони 1200 тага етди. Ванналар кўпаяди. Ҳозир курорт посёлкаси билан санаторийни бирлаштириш учун сойга замонавий кўприк қуриляпти. Медицина ходимлари учун 12 та уч қаватли турар жой биноси, 600 ўринли янги клуб қурилиб, фойдаланишга топшириш мўлжалланган.

Яқинда Чортоқ минерал сувини кент истеъмолга чиқариш учун рўхсат берилди. Бу сув «Тошкент», «Фарғона», «Боржоми» сувларидан қолишмайди. Минерал сув ишлаб чиқарувчи завод қурилади. Корхона битгач, йилига икки миллион пицца минерал сув истеъмол учун тарқатилади.

Хўллас, бажариладиган ишлар ҳали тўлиб ётибди. Яқинда қавланган қудуқдаги сувнинг шўрлик даражаси Қора денгиз сувига жуда ўхшаш. Ана шу сувдан фойдаланиш мақсадида чўмилиш бассейни бунёд этилади. Беморлар унда чўмилганларида дардларига даво топишга қолмай, жисмоний соғлиқларини ҳам мустаҳкамлайдилар.

— Чортоқ сувининг очилмаган сирлари кўп, — дейди Аҳмаджон ака. — Агар курорт ҳузурида Семашко номидаги республика курортология институтининг филиали очилса гоят улғу иш бўларди. Чунки бу ерда ҳамма шаронт мавжуд. Биринчидан, кадрлар шу ерининг ўзида илмий иш олиб боришса, сувнинг яна қандай касалликларга шифо эканини аниқлаш бирмунча осонлашар. Илм соҳасида катта муваффақиятлар қўлга киритилиши мумкин бўларди. Иккинчидан, республика миздаги бошқа санаторийларга ҳам етук кадрлар тайёрлаб бериш имконияти туғиларди.

Файзулла СИРОЖИДИНОВ.

ЕР ОЧГАННИНГ БАХТИ ОЧИЛАР

Задарё районидаги Ильич колхозига кўп боргаймиз. Лекин ҳар сафар кўзимга ўзгача қўринади. Балки бу фаслларнинг унга берган янгича кўрки, рангларнинг янгича товланишидандир. Аммо бу ўзгариш инсон қўли, инсон идрони туфайли экани ҳам аниқ; бир неча йил илгари мана шу биз турган ер — Марказий Фарғона мўллари оппоқ шўр, қамишзор, кўлоб эди-да! Инсон! Чиндан ҳам мағрур жаранглайди бу ном.

Доҳий номи билан аталувчи бу колхоз аъзолари чинакам яратувчилар — бойлик, маъмурилик бўндёкорларидир. Уларнинг билан, айд кучи билан етиштирилган ҳосил, обод қурилишларини бир чекнадан қуриб чиқишнинг ўзига анча-мунча вақт кетади. Келинг, ютуқлар мужассам — айрим рақамларга назар таштайлик.

Ер очганинг бахти очилади, дейди халқимиз. Хўжаликда бўлган киши бунни аққол кўради. Пахта ҳосилдорлиги ошган сайин даромад ҳам мўмай бўлиб борапти. 1966, 1967, 1968 йиллар мобайнида колхоз барча тармоқлардан 5,4 миллион сўм даромад қилди. Бу, мўлжалдагидан қарийб бир миллион сўм ортиқ. Бир колхозчининг ўртача иш ҳақи 1966 йилда сиккиз юз етмиш сўмга тўғри келган бўлса, бу рақам ҳозир деярли бир минг бир юз сўмга етди.

Колхозда қурилиш ишларига катта эътибор берилаяпти. Кейинги уч йил ичида капитал қурилишга етти юз йигирма беш минг сўм сарфланди. Шунинг учун ҳам колхоз қишлоғининг чиройи йилдан-йилга очилиб колхозчиларнинг турмуши фаровон бўлиб борапти.

Тасмадек асфальт йўлдамиз. Бу йўл колхоз марказига олиб боради. Муҳташам гиштин уйлар,

уларнинг ҳовлисидаги мевали дарахтлар, уюмзорлар баҳри-дилниги очади. Олтишдан ортиқ колхозчида «Волга» ва бошқа енгил машина. Ҳар бир оилада мўлк-кўчлилик...

Колхоз идораси олдида улғу Ленин ҳайкали бутун қишлоққа фэйз бағишлаб турибди. Рўпарада катта клуб. Нарироқда меҳнат-кашларнинг бир минг бир юз фарзанди таҳсил кўраётган мактаб, юз дилбандини аркалаб тарбиялаётган бочка-ясли, туғруқхона, магазинлар, кутубхоналар. Буларнинг ҳаммаси улғу Ленин ша-рофати, унинг сўнмас гояларининг тантанаси!

Яшил далалар. Мана шу бепоён майдонларда ризқ-рўзимиз, бахти-қўболимиз оқ олтин етиштирилади.

Колхозда ажойиб механизаторлар кўп. Шулардан бири Абдусалом Қодиров. Уни ҳамма ҳур мат қилади.

— Очинг боп, ҳар бир туп кўчат тўғрисида гап қотирмаган деҳқонни деҳқон деб бўлмайди, — дейди Абдусалом.

У ўз бригадасидаги етмиш икки гектар майдонга ҳар йили барвақт чигит экиб, мўл ҳосил олаяпти. Колхоз уни «Волга» машинаси билан мукофотлаган.

Дала кезиб юриб, Патиддин Исоков, Насирбой Нурматов, Файзиддин Бурхонов ва бошқа механизаторлар билан суҳбатлашдим. Ҳаммаси ҳам ажойиб, олижаноб кишилар! Қайси бригадага борманг, меҳнат кўтаринчилигини кўрасиз. Чунки, ҳамманинг фикри-зики мўътабар ва улғу инсон Владимир Ильич Ленин юбилейини мунособ армуғон билан кўтиб олишга қаратилган.

Дала гўзал. Унинг бағрида фидокорлик кўрсатаётган шароҳларнинг нияти ундан ҳам гўзал!

Ғулоҷинов АҚБАРОВ.

Йўл бошида

Йўл бошида ўлтирар кампир,
Гўё ундан бошланади йўл.
Манглайда соябондир қўл.
Йўл бошида ўлтирар кампир.

Узоқларга тикилади у,
Қарашлари мағрур, улуғвор.
Унда ажиб, тенгсиз ишонч бор,
Узоқларга тикилади у.

Тортар уни ёрқин уфқлар.
Ким қалбига шундай куч солган!
Уфқларда дилбанди қолган.
Тортар уни ёрқин уфқлар.

Ўғил қайтар бегумон бир кун,
Оғир ҳижрон бўлгуси охир.
Уни Она кутмоқда ахир.
Ўғил қайтар бегумон бир кун.

Тўн

Тўй кунлари куёв дўстидай
Тўн кияди бизнинг ўзбеклар.
Фарёд чекиб тобут устида,
Тўн кияди бизнинг ўзбеклар.
У кийилар дилга туташиб,
Келса ўлим ё тўйдан хабар.
Аммо фақат тўйга аташиб,
Тўн тикади ғамхўр оналар.

Нозик табассум...

Сирлар оламига бошлаб кетасан,
Ҳаёлларга кўмиб ташлаб кетасан,
Юракни ёндириб асир этасан,
Қизлар табассуми, нозик табассум.
Бахт кўшиғини унсиз тарангун этган,
Ошиқлар қалбини ўғирлаб титган,
Йигитлар ғазабини кудлай тўзғитган
Қизлар табассуми, нозик табассум.
Унда акс этади ҳаёт жилоси,
У — юзага қалққан кўнгил шувласи,
Пинҳоний куйланган ишқ ашуласи
Қизлар табассуми, нозик табассум...

Кечир, онажон

Чечак униб чикди тупроқни ёриб,
Сидлиқ ер ҳуснига тўшириб ажин.
Чуқур нафас олди она ер хориб,
Лабларига босиб чечак гултожин.
Она ер кўксига ўсса-да чечак,
У фақат кўёшга талпинди, толди.
Фасллик умрини яшаб бўлган чоқ
Тўкилди, яна ер бағрига олди.
Шу ерга ўхшайсан муносиб онам,
Дилларинг ёндириб ҳуснинг ортанда.
Мен худди чечакдай тугилдим у дам,
Сенинг чақноқ кўзинг хира тортганда.
Худди шундан бошлаб хориндинг сен ҳам
Ва сўнабошлади чехрангдаги нур.
Мен-чи, мен кўёшли ўйларга ҳамдам.
Хатто айтолмайман сенга ташақкур.
Ҳамон кимдир чорлар қайбир чаманда,
Шошман қайтмоққа, етмайди кучим.
Онажон, муносиб, ўтиндим сендан,
Чечакдай талпинчоқ болангин кечир.

Наманганлик созанда Жалол-хон танбур чалганда булбул ҳам маст бўлар экан, дейишарди. Бизнинг отамиз республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби Уста Рўзиматхон Исабоев ҳам, асосан, танбур туфайли эл орасида шўхрат қозонган. У кишидан ёдгор сифатида республика радиоси фонотекаси «Даромади ушшоқ», «Гулёр шаҳноз» куйлари сақланмоқда. Булар 1958 йили ёзиб олинган.

Отамизнинг санойи нафисага кириб келиши жуда антиқа бўлган. У кишининг отаси темирчи экан. Серфарзанд, қашшоқроқ туришар экан. Бобомиз отамизни ўқисин деб олти ёшида мактабга берибди. Отамиз «Ҳафтия»дан «Чор китоб»га ўтганда, қашшоқлик курсини, домлага жумалик олиб бора олмаганларига роса калтак ебди. Шундан сўнг отамизни тоғаси ўз тарбиясига олади. Тоғанинг касби чойхоначилик, берафзанд киши экан.

Отамиз чойхонада чой ташийди, супуради, чойнак-пиёлаларни ювади.

Рамазон ойи экан, Совур охун исмли бир ғариб созанда пайдо бўлиб қолади. Кечки пайтлар чойхона кишилар билан тўлганда Совур охун дутор чалиб чойхўрларни хурсанд қилар экан. Ўшанда отамиз унинг маҳоратига маҳлиё бўлиб, ёнидан кетолмай қолади. Ҳеч ким «чой» демасаю, дутор оҳангларига маст бўлиб эшитаверса. Совур охун дутор чалганда, ёш ишқибоз у босаётган пардаларни кунт билан эслаб қолишга уринади. Ҳамма уйқута кетганда тунги дутор машқини бошлайди. Шу зайилда ҳафталар ўтади. Ниҳоят қўлайроқ бир куй янграб қолади. Бундан қувонган болакай машқ соатларини кўпайтириб юборди. Чойхонада чой ташиндан наф йўқлигини англаган бўлса керак, отамиз темирчинга шогирд тўшади. Темирчи уста созга ихлосманд киши экан, ёш шогирдининг созга табиби тузук эканини биллиб, Жалолхон танбурчини иштирок этадиган суҳбатларга олиб боради. Кундузи темирчилик, кечқурунлари эса санойи нафиса у кишининг доимий машғулоти бўлиб қолади. Дутор билан танбурда қалиш йўллариини дурустгина ўрганиб олгач, отамизнинг қалбида машмақомини эгаллаш иштиёқи тугилади. Шу мақсадда у киши Бухорога — Ота Жалол ва Ота Ғиёе ҳузурига йўл олади. Мақомларини ёд билган бу икки устоз танбур чалинида ҳам тенгсиз санъаткор бўлишган. Отамиз Уста Рўзиматхон ана шу устозлар даврасида бўлиб, мақом йўллариини анчагина ўрганиб олган эканлар. Кейинча Самарқандга Ҳожини Абдулазиз ҳузурига боради. Ҳожини Абдулазиз ҳушовоз хонанда, модҳир созанда сифатида ўша вақтдаёқ элда машҳур бўлган. Ширинсухан, камтарини, мусиқанинг асл шайдоси бўлган бу киши «Гулдузорим», «Бозургони» каби кўшиқларини ўзи басталаб ўзи ижро этган. Отамиз билан Наманганга сафар қилган пайтлари учрашиб, дўстлашиб қолишган экан. У киши отамизни «Уста бола» деб чақирар эканлар. Чўнки отамиз машшоқликдан ташқари дутор, танбур, ғижжакни ўзи ясар эди. Самарқандда Ҳожини Абдулазиз хонадонидида бир неча вақт бўлиб мақом йўллариини мукамалроқ эгаллашда устоздан анчагина баҳраманд бўлганликларини айтиб юарди. Илгари вақтда созанда ва хонандалар ўз хўнарини фақат чойхонада ёки тўй ва сайллардагина кўрсата оларди.

Улуғ Октябрь революциясини бўлмаганда бир ниском темирчининг ўғли Рўзиматхон — республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби унвонига мушарраф бўлармиди? Фарғона вилоятида Советлар ҳокимияти қарор топган, Наманган шаҳар партия ташкилати отамизни чақириб: «Бизга музика кадрлари керак!» дейишиб, шаҳардаги хонанда ва созандаларни уюштиришга даъват этишди. Шу йўсинда 1921 йили чолғучилар ансамбли ташкил топади. Бу ансамбль «Восток» номи билан наманганликлар орасида машҳур бўлган қизил чойхонада маданий хизмат кўрсатар эди. Бунда «Мирзадавлат», «Дилхирож», «Наврўзил аям» ва «Ажам», «Насрулло» ҳамда мақомлардаги чолғу куйлари ижро этилларди. Ўша пайтдаги шинавандаларга тасанно! Уч соат давомида «миқ» этмай ўтириб, фақат чолғу куйлари эшитишарди, «Восток» чойхонаси ва улардаги ансамбль доврўини эшитган музика шинавандалари узоқ-узоқлардан келишарди. Чойхона савдосидан тушган маблағ маориф тараққиёти учун сарфланарди, деб ҳикоя қиларди отамиз. Намангандаги 2, 4, 15, 16-сон мактабларининг биноси шу тариқа қўрилган экан. 1923 йилга келиб «Восток» чойхонаси ёнида ҳаваскорлар театри учун бино қўрилади. Унда биринчи марта Ғуллом Зафарийнинг «Ҳалима» пьесаси саҳнага қўйилади.

Уста Рўзиматхон ўғли Санъатхонга таълим берапти.

**БОЛАЛАР
* ОТАЛАР
ҲАҚИДА**

УСТА РЎЗИМАТХОН

Шу йиллари профессионал театр ва актерлар бўлмаганлигидан ҳамма ролларни масъул хизматчилар, ўқитувчилар ижро этишарди. Асарни эса шаҳар маорифи бўлимининг мудир Имомжон Низомибоев сахналаштиради. Шундан кейин «Ёрил тош» пьесасини сахнага қўйишади. Унга куй басталашни отамизга тошпиришади. Асар музикаси, асосан, мақом тароналаридан мослаштирилиб, баъзи характерли саўна куйлари янгидан ижод қилинган эди.

1925 йилнинг 5 декабрида Қўқон шаҳрида Санъат ходимлари касба союзининг қурултойи бўлади. Қурултойга вакил бўлиб борган Уста Рўзиматхон Андижон шаҳар Совети ва маорифи қoшида ташкил этилган ҳаваскорлар тўғариге раҳбар сифатида таклиф этилади.

Уста Рўзиматхон Андижонда ишлаган йиллари ўзбек халқининг оташин фарзанди Ҳамза Ҳакимзо-

да Ниёзий билан танишади, дўстлашади. Ёш жаннатдан булар ўрта-сида катта фарқ бўлмаган (отамиз 1885 йили туғилган). Шоир отамизни ҳурмат билан «Уста» деб чақирар экан. Ҳамзанинг ўзи ҳам яхшигина танбур чалар, лекин кўпроқ отамиздан танбур чалиб беришни илтимос қилар экан. «Рамазу дилбарикон» ёки «Қўқон ушшоғи», «Кураш», «Даромади ушшоқ», «Гулёр шаҳноз», «Сарпарда», «Қўшчипор» куйлари Ҳамза Ҳакимзодиннинг энг сеvimли тароналари экан.

1927 йил эста Наманганга қайтиб биринчи сон болалар уйида музика ўқитувчиси бўлиб ишлайди. 1931 йил, Наманганда шаҳар театри ташкил этилгач, уста ўз шогирдлари Нурхонжон Юсупов, Эргашвой Рўзиев, Набижон Муҳаммадиев, Бойдаҳон Алимов, Икромжон Тожибоевлар билан театрга таклиф этилади. Бу театрнинг биринчи спектакли «Инти-

лиш»га музикани уста басталаган. Шундан сўнг бирин-кетин янги-янги асарлар сахна юзини кўра бошлайди.

Уста театрда ишлаш билан бир қаторда ёш кадрлар тайёрлаш ишини ҳам давом эттиради. Театрга бир оз кейинроқ келиб қўшилган созанда, ҳозир республикада хизмат кўрсатган артист, бастакор Каримжон Мансуров ўша йиллари эслаб устадан жуда кўп мақом тароналарини ўрганганлигини мамнуният билан гапириб юради.

У вақтларда чолғу асбоблари ясайдиган артель, ёхуд фабрика бўлмаганлиги сабабли танбур, дутор, ғижжак, скрипка, чанг, доира, ҳатто дўл деб номланган катта ногорани ҳам уста ўз қўли билан ясаб, шогирдларини таъминлар эди. Бундан ташқари Душанба, Ленинобод, Бухоро, Самарқанд, Термиз, Қарши, Олмаота ва ўшдан ҳам буюртмалар келиб турарди.

1939—1940 йиллари Шимолий ва Катта Фарғона каналлари қазилганда Уста Рўзиматхон театр созандаларига бош бўлиб халқ хизматида бўлди.

Қундузи канал қазинар, кечкурун эса кенг майдонга машақта ёкишар, кўнгил чоғлиқ — концерт бошланарди. Ҳозиргача эсимда: одам демаганингиз тумонат, аммо чурқ этган товуш эшитилмайди. Чамамда уста «Даромади ушшоқ»ни чалган эди, туғани билан теварақ-атрофни гўлдурoс қарсақ босиб кетди.

Уста Рўзиматхон моҳир чангчи ҳам эди. Республикада хизмат кўрсатган санъат арбоби бастакор-чангчи Фахриддин Содиқов ўз шогирдлик йилларини эслаб шундай ҳикоя қилади: «Бир куни Ўстозим Нўъмон қорн бир одамни бошлаб келди-да, менга чанг чалишини буюрди. Мен ҳам яхши кўрган куйларимдан бирини чалиб бердим. Диққат билан кулоқ солиб ўтирган ҳалиги киши: «Бу йигитча хийлагина моҳир созанда бўлади, қаранг унинг чўп ташлашига!» деб мақтаган эди. Кейин билсам у киши Уста Рўзиматхон экан».

Мўътабар устоз, академик Юнус Ражабий ва у кишининг акаси Рисқи Ражабийнинг ҳам Уста Рўзиматхонга ихлослари катта эди. «Наврўзил акам» ва «Акам», «Насрулло», «Мирзадавлат» куйларини Ҳамза театри билан Андижонга сафар қилганимизда Уста Рўзиматхон акадан ўрганганмиз», деб гапириб юришарди.

Мен 1952 йили Тoшкент Давлат консерваториясига ўқишга келдим. Отамиз Тoшкентга йўллари тушганда албатта ётоғимизга келарди. Биз студентлар билан музика, унинг келажиги, янгиликлар ҳақида узоқ суҳбатлашиб ўтирарди.

Уста Рўзиматхон тиним билмас, ниҳоятда меҳнаткаш киши эди. 1947 йилдан то умрининг охиригича Наманган музика билим юртида ўзбек халқ ва мақом куйларидан дарс берди. У кишининг бўш пайтлари ҳам ана шу билим юрти кучоғида ўтарди. Мен отамни фақат, фарзанд сифатидагина эмас, шогирд сифатида ҳам ҳамиша ҳурмат билан эслайман. Музикада менинг биринчи устозим отам эди. Аjoyиб ота, аjoyиб устоз билан фахрланаман.

Санъатхон РЎЗИМАТОВ.

Бу сурат Наманганда олинган. Чапдан — ўтирганлар: Шариф Ҳожиғиёжонқичи, чангчи Бурхонжон Юсупов, танбурчи ҳофиз Муҳаммадхон Дўстмуҳаммадиев; иккинчи қаторда: Икромжон Тожибоев, Бойдаҳон Алимов, уста Рўзиматхон Исабоев; учинчи қаторда: Фахриддин Содиқов, танбурчи Эргашвой Рўзиев, Тожимирза Махтар, найчи Набижон Муҳаммадиев ва бошқалар.

Зарамиздан олдинги II асрда Довон, ҳозирги Фарғона водийсига келган Хитой сайди бу ердаги аҳолининг галлакорликдан ташқари бөгдорчилик, узумчилик билан ҳам шугулланишини ёзган эди: «...Хамма ерда мусаллас соладилар. Бой хонадонлар уни кўп миқдорда тайёрлайдилар ва улар бир неча ўн йил давомида бузилмасдан сақланади». Яна бошқа манбаларда доводиларнинг қурт боқиб ипак олишдан ҳам хабардор эканликлари айтилади.

Ҳозирги Наманган вино заводиди тайёрланаётган мусалласлар ачитқиси балки ўша икки минг икки юз йил илари ҳумларда қайнаган мусалласдандирки бунача ўткир! Ҳозирги Наманган атласининг ипак қатимлари ўша минг йиллик ипак калаваларига уланса керакки, шу қадар пишк!

Наманганликларнинг биринчи сановати ҳумдон, мусаллас солиш учун ҳум пиширини, ипак, ип йиғирини чархлари бўлган бўлиши ажаб эмас. Яқин вақтларда ҳам, асосан, ҳунарманд-қосиблар шахри бўлган Наманган ҳозир республиканинг обод, ийрик сановат маркасларидандир.

Наманганда ипак-шойи фабрикаси бор. Бўлас бордир, Марғилонда қандай ийрикроғи бор, дерсиз. Тўғри, Марғилондаги атлас фирмаси, шубҳасиз, катта, чиқаришдан маҳсулот ҳам минг-миллионли рақамлар билан саналади. Аммо Наманган шойи фабрикасида тўқилган атлас ўзгача. Ҳа, гулларининг ранго-ранглиги, тўқилишининг нафислиги, ўз қўрғи билан қўғни қамаштиради. Наманган майда тароқ атласига хари-дор кўпайиб кетиши ҳам бежиз эмас.

Намда тароқ

Келинг, илгари «Янги ривожия» номи билан юритилган кичкинагина артелининг йирик шойи-атлас фабрикасига айланиши ва Наманган атласининг шуҳрати оламга ёйилишида салмоқли ҳисса қўйган бир уста билан сизларни таништирай.

Аврабанд цехига киришим билан тўрда кўрпачага чўккалаган мударрис қиёфали бир киши диққатимни тортди. У уч метр узунликда таранг қилиб тортиб қўйилган энли, оппоқ ипак калава устига энгашган эди. Қўлида учли қора қалам. Ипакка ниманидир чизаяпти. Деразадан тушаётган нур унинг дўнг пейонаси, қўрра бурни, маҳкам қамтишган лаблари, сертқик, ўткир даҳанини ёритиб турибди. Бодомқоқ сузиқ кўзларида чинакам шоврона ўйчанлик. У каламини қўйиб ёрнидан турганида ҳуштаёт, оддий ўзбек ҳунармандига айланади. Кўп вақти дастгоҳ ёнида ўтган ҳамма тўқувчилар каби ранглар бу одам аврабандчилар бригадаси

нинг бошлиғи уста Жаъфар ўғли Раҳматулла эди.

Қора ябас, сариқ ябас хиллари-га мансуб ҳамма турдаги рангоранг атлас кийган хонимлар, опалар-сингиллар, шунинг билан-ки, эганингиздаги шохона кўйлагингиз гуллари штамповка машина ёрдами эмас, мана шу Раҳматулла ва унга ўхшаган моҳир усталарнинг ижодидир! Улар ҳар бир қатим ипакка кўз нурини тўқиб, бутун ақл-идрокини ишга солиб, ҳар бир нуқтасигача ўз қўллари билан чизиб чиқишган. Устадан кейин шогирд ва халфалар ўша турлича ранг бериладиган гул ўрмиларини майдалаб ўрилган соч ўрмиларидай қилиб ипак қатимларини ажратиб, бўғиб, боғлаб чиқишади. Айтايлик, номозшомгул, атласига тўққиз хил ранг ишлатиладиган бўлса, ипак ўрмилари аврабанд цехидан бўёқ цехига тўққиз марта бориб келади. Уста ва шогирдлар ўзлари тайёрлаган ипак ўрмилари қизил бўёққа босиладиган бўлса, ўша қизил бўёқ

учун мўлжалланган бўғимни ечишади. Бўёқ цехидан қайтиб келган қизил бўёққа бўйланган бўғимни қайта бўғишади, сариқни ё зангор бўёқ учун мўлжалланган бўғимни эса ечишади... Атлас ана шундай машаққат билан тайёрланади.

Раҳматулла ва унга ўхшаган атлас усталари ҳам чинакам ижодкор рассомлардир. Фақат буларнинг полотно яратувчи рассомлардан фарқи ўз маҳсулотлари атласга номлари ёзилмайди. Ҳолбуки Раҳматулла ижод қилган «Наманган машғали», «Гул раъно» ва бошқа хил атласлар жозибадорликда баъзи тасвирий полотнодан қолшимайди!

Энига кул ранг тринкадан костюм, оёғига махси-қалиш, бошига чуст дўппи кийган, чехрасидан зийли таровати ёғилиб турган, аёлларимиз ўнгида ҳам, тушида ҳам орзу қиладиган машҳур майда тароқ Наманган атласларидан кўпгина хилларининг ижодкори, минглаб метр атласга гул чизган бу одам қайси рассомдан қолмишди!

— Дадамиз уста Жаъфар ҳам тўқувчи эдилар, у кишининг оталари уста Жамил ҳам тўқувчи ўтганлар,— дейди уста Раҳматулла.— Тўқувчилик бизга ота касб.

Наманганда ҳар хил корхоналар кўп. Ёр заводию, накта тозалаш заводи; вино заводию консерва заводи; сунъий тоғалардан кийимлик матолар тўқувчи Ўрта Осиёда энг йирик комбинатнинг биринчи навбат бўлимлари қуриб битказилиб ишга туширилади. Аммо аз орасида (айниқса аёллар орасида) Наманганнинг даярлигини таратган ипак-шойи фабрикаси, қолаверса, унинг майда тароқ хон-атласидир.

С. АНОРБОВЕВ.

ТАБИАТ ОШИҒИ

Самарқанд номли кўчада узумзор ҳовли бор. Ҳовли ўртасида икки деразали мўъжазгина уй. Шу уйда ўрта буй, кўзойнак орқасидан кишига синчковлик билан боқувчи, серҳаракат бир одам истиқомат қилади. У талантли рассом Турсун Абдуллаевдир. Т. Абдуллаев 1935 йили Наманганда еттинчи синфни битириб, санъатга бўлган муҳаббати туфайли Тошкентга келади. Бадий билим юртида ўқиб, 1940 йили муваффақият билан тугатади. Устозлари П. В. Ган ҳамда Лутфулла Абдуллаевлар ёш санъаткорга мўъжазам юрғизиш сирларини ўргатишган. Ёш рассом катта ишларга қўл урмоқчи бўлиб, энди енг шимарган бир пайтда уруш бошланиб қолади. Ёш рассом Ватан ҳимоясига отланади. У фронтда тўпчи эди. Оғир ярадор бўлди. Даволаниб ўз шахрига қайтгач, театрда рассом бўлиб ишлай бошлади. «Бой ила хизматчи», «Тоҳир ва Зухра», «Лайли ва Мажнун», «Икки эътиқод», «Профессор Мамлоқ» спектакллари ва бошқа постановаларини беади.

50-йилларнинг охирида у табиат манзараларини чизувчи рассом сифатида бир қатор мазмундор асарлар яратди. Мўъжазам соҳибининг бу даврдаги ижоди мавзу жиҳатдан содда. У ўз шахрининг нўринишларини самимий ва ишонарли қилиб тасвирлаган. Айниқса табиат тас-

вири алоҳида аҳамиятга эга. Чунончи, «Сой» (1968 йил) пейзажини томоша қилар экансиз, тез оқар тоғ ирмоғининг ёқимли шовуллаши худди қулогингизга эшитилаётгандай тўғилиб кетади.

«Минг булоқ кўли» (1963 йил) асарида тоғ этакларининг оқшом пайтида ҳарир пардага бурканиши киши қалбини тўлқинлантиради. «Вонзал» (1966 йил) этюди ҳам моҳирлиги билан ишланган.

Рассом болалигидан ўзига таниш Наманган кўчаларининг серкуёшлигини, айни вақтда ям-яшил дарахтлар билан қопланганлигини алоҳида муҳаббат билан тасвирлайди. Бу ўринда «Бизнинг кўча» (1961 йил) асари фикримизнинг далили бўла олади.

Ижод борасида катта тажриба ортирган Турсун Абдуллаев табиат манзараларини таранглаш билангина чекланиб қолмай, бир қатор портретлар ҳам яратди. «Қизим» (1967 йил) асарида ёш қиз икки дунёсининг моҳирона тасвирланиши билан бирга, айни вақтда унинг борлиққа очiq кўз билан боқиши ҳам усталин билан ифодаланган.

Ҳали ниҳоясига етказилмаган «М. Фрунзе билан Я. Охунбобоев жангчиларни кўздан нечирмоқдалар» полотносида рассом Ўзбекистонда Совет ҳокимиятининг тикланиши тарихи асосида кўп фигурали композиция яратишга ҳаранат қилган. Бадий безаччи сифатидаги асосий ижоди рассомдан кўп куч ва вақт талаб қилишига қарамай, моҳир рассом Турсун Абдуллаев лирик-манзарачи ва тематик асарлар яратиш иштиёқи билан ҳам яшамоқда.

Р. ТАКТАШ,
санъатшунослик фанлари кандидати.

Турсун АБДУЛЛАЕВ. (Наманган)

Халқлар дўстлиги.
Бизнинг кўчамиз.

Большевик революция, совет революцияси хотин-қизларнинг эзилишига ва тенгсизлигига асос бўлиб келган илдишларни шундай чуқур равишда таги-туғи билан қирқадики, дунёдаги ҳеч бир партия ва ҳеч бир революция бу илдишларни бундай қирқишга ботинган эмас. Бизда, Совет Россиясида, қонун хотин-қизларнинг ҳуқуқини эркаклар билан тенг қилди, бизда хотин-қизларнинг тенгсизлигидан асар ҳам қолмади.

ЛЕНИН

Лутфулла АБДУЛЛАЕВ. Туркистон хотин-қизлари В. И. Ленин ҳузурида.

НАМАНГАН ЛАВҲАЛАРИ

Наманган эндиликда деҳқончилик, бoғ-роғлар областигина эмас, нефть конларига ҳам бой манзилдир.

С. БЕЗНОСОВ фотолари.

Пушкин номидаги истироҳат боғида.

Унчи райони манзаралари.

НАМАНГАН ЛАВҲАЛАРИ

Чуст бадий буюмлар фабрикасининг чевар тикувчиси Шарофат Аюпова (чапда) билан Содиқа Абдусаматова.

Чуст — дўппилари билангина эмас, кесгир, чиройли личоқлари билан ҳам машҳурдир.

Наманган виноларининг таърифига сўз йўқ.

Бежирим чуст дўпписини ҳамма ҳавас қилиб кияди. Аммо унинг яратилишини, бу борада чеварлар қанчалик заҳмат чекишини ҳамма ҳам тасаввур қилавермайди.

Чуст — ўзига яраша кўркам, баҳаво шаҳарча. Гарчи бу ерда аҳён-аҳёнда тоғ шабадаси эсиб турса-да, кўча ва ҳовлиларда ёзу куз бўйи Наманганининг турфа гуллари очилиб ётади. Камарсададаги истироҳат боғининг файзи ҳар қандай кишини бир зумда ўзига ром қилиб олади.

Чуст деганда даставвал кўз ўнгимизга ўзбек йиғитларининг кўрки бўлган тўрт гулли дўппию-ю, кескирликда Дамашқ шамширидай номдор пичоқлар келади. Чуст азалдан шу икки буюмини ясада эларо шуҳрат қозониб келади. Ҳозир ҳам шундай. Лекин ҳозирги Чуст ўзининг бошқа неъматлари билан ҳам Наманган областида етакчи районлардан ҳисобланади.

Кексаларнинг айтишича, Чуст дўпписининг ҳозирги нусхаси яқин икки юз йилгачадан буён тикиб келинади.

Дўппидўзлик — нозик ҳунар. Ҳуваргина эмас, уни санъат десак ҳам муболаға бўлмайди. Ахир битта дўппини қўлдан чиқариш ҳазилакам ишми. Энг ишчан чевар уч кунда битта маҳсулот беради. Бу ерда гап унинг битиш муддатидагина эмас, шу билан бйрга, санъати устида ҳам кетаяпти. Чунки чуст дўпписи энг арзонидан тортиб энг қimmatбаҳосигача бир хил материал — қора сатинга оқ ипак билан тикилади. Шундай экан, дўппининг чироили ва бежирим чиқиши фақат унинг тикувчисига боғлиқ. Дўппидўз қанчалик ижодкор, силлиқ-дўз бўлса, унинг маҳсулоти шунчалик мукамал, сержило, нафис бўлади. Ижодкор деганимизки, фабрикада дўппининг гули бир хил қолипдан олинади, тикишда ҳар ким ўз тажрибасига, малакасига қараб уни маълум даражада ўзгартиради.

Дўппи тайёрлашда юксак автоматика — асримизнинг «ақлли» машиналари қатнашмайди. Чуст дўппилари фақат қўлда тикилгандагина бежиримлигини, нафосатини кўз-кўз қила олади. Битта дўппига 14—15 қа-

ШОИРАНИНГ ЮРАГИ

Талантли уйғур шоираси Ханифа Солиҳова 1961 йилдан бери Ўзбекистонда яшамокда. У 1967 йили Андижон Давлат педагогика институтининг филология факультетини тамомлади. Ҳозир Ханифа шу ерда ассистент. Ханифа Солиҳованинг шеърлари республика матбуотида чиқиб турибди.

Унинг илк тўплами «Шоиранинг юраги»ни Олмаота нашриёти босиб чиқармоқда. Бизнинг «Ёш гвардия» нашриётимиз эса Ханифанинг шеър ва дostonларини шоир Ю. Шомансур таржимасида китобхоналарга тухфа қилади. Қуйида шу китобга кирган шеърлардан айримларини ўқийсиз.

Тоғ қўйнида

Тяньшань, буюқ тоғ, ўлкам тоғиман,
Булутларга тираб турибсан сен бош.
Охудай санрадим қоятошингдан,
Аранг чиқиб олар чўқингга қуёш.

Атрофингни ўраб олмиш қарағай,
Турасан ҳаммаша яшил либосда.
Сени мақтаб нушлар бийрон сайрағай,
Сойлар ҳам куйлайди дилбар овозда.

Тяньшань бағрида турибман ёлғиз,
Табиат қалбига соламан кўлоқ.
Ён бағирдан чиқар ёш чўпон шу кез,
Ягриндор, гўёки ҳар елкаси тоғ.

Хаёт гўзал

Хаёт гўзал, гўзалдир умр,
Мен ҳаётдан нолимайман, йўқ.
Инсон яшаб асра-аср
Эта борар ҳаётни култур.

Ҳаётнинг бор аччиқ-чучуғи,
Доим ҳам у нечмайди раван.
Қолмас яшамокқа ўчлигим,
Ҳар қаддимим бир зинасимон.

Этай дея умримни гўзал,
Яна янгрёқ таралсин деб куй
Яшагум ва курашгум мадал,
Шунда тирик қолгумдир боқий.

Онажон

Онажон, оламми дебман бағрингни,
Юрагингда олам меҳри ножабо.
Оқ сочларинг оппоқ тоғининг нурими,
Ҳар бир нигоҳингда бир меҳринг.
Қуёш тонгда салом берав онамга,
Онамнинг чеҳраси энг гулгун чеҳра.
У ҳаёт бердини вужуд-танамга,
Онеанлар меҳримдан фақат бир қатра.
Она десам, тупроқ олтин кўринар,
Юлдузлар живирлар кўзим ўнгида.
Она десам, тун ҳам ёрқин кўринар,
Ҳолибман бўронлар, музлар жангинда.
Яшил арча каби қалбинг навқирон,
Фарзанд бахти — сенинг бахтинг ҳаммаша.
Сен борсан, завоқ олдим баҳор завқидан,
Утдим гулзорлардан гулзорлар оша.
Қора кўзларингнинг оташи ёнда
Қизингни эрдийда, бахтиёр кўриб.
Сен сабаб, шодликка, ниболга қондим,
Сенга бағишлайман ёш қалбим кўрин.
Давр онасисан, давр қизиман,
Инчимиз замонинг суйик дилбанди,
Аки бердинг, сенинг тилинг, сўзимсан,
Шу-чун мен Ватанинги лойиқ фарзанди!
Онажон, оламми дебман бағрингни,
Юрагингда олам меҳри ножабо.
Оқ сочларинг оппоқ тоғининг нурими,
Ҳар бир нигоҳингда бир меҳринг.

Раҳимжон ҒАҒУРОВ.

ҚИЛДАН ҚЎРҒОН

Ҳозир Чуст маҳаллий саноат комбинатида пичоқнинг ўн хили ишлаб чиқарилади. Булардан айниқса «мис сарибаста», «қалайсарибаста», «суқма руфт» каби пичоқлар машхурдир. Шу йилнинг бошида пичоқ заводи ишга туширилди. Ҳозирги замон машиналари билан қурулланган бу корхона йилига ярим миллион донга етказиб антиқа пичоқ ишлаб чиқариш қувва-тига эгадир.

Чустда аёл киши бор эшикда албатта дўппи тикилади. У ким бўлишдан қатъи назар: ишчиси, ўқувчиси, ўқитувчиси, врачми, колхозчиси — барибир дўппи тикишдан хабари бор. Зарур бўлганда сиеқни келиштириб, кўз қувонадиган дўппи тика олади. Ҳозирги вақтда ҳам қизлар ўн ёшдан бошлаб дўппи тикишни ўрганадилар.

Инкилобгача дўппидўзлар не машаққатлар билан тайёрлаган маҳсулотларини савдогарларга арзон-гаровга ўтказар эдилар. Савдогарлар эса Чуст дўпписини узоқ шаҳарларга, Шарқ мамлакатларига қўллаб олиб боришган. Эндиликда Чустда дўппи ишлаб чиқарувчи социалистик корхона мавжуд. Унда фақат дўппи тикиш билан саккиз юздан ортқ хотин-қиз шуғулланапти. Ҳар йили Чуст бадний буюмлар фабрикаси 80—90 минг дондан чироили дўппи ишлаб чиқармоқда. Ўтган йили савдо ташкилотларига юз мингтадан зиёд маҳсулот етказиб берилди.

тим ёки 200 метрдан зиёдроқ ипак ва бундан ҳам кўпроқ қора ип кетади. Тикувчидан эса 20 минг марта игна санчиш талаб этилади, хотин-қизлар ўз ҳунарларига одилана баҳо бериб, «қилдан қўрғон ясаш», деб бежиз айтмайдилар. Лекин чеварлар ҳеч қачон бу машаққатдан нолишмайди. Аксинча, дўппи тикиш уларга ажойиб бир завқ бахш этадики, буни фақат ўзларигина ҳис этадилар.

Чуст дўпписига бўлган талаб тобора ортиб бормоқда. Эндиликда уни фақатгина ўзбеклар эмас, балки бошқа миллат одамлари ҳам тансиқ буюм сифатида ардоқлаб кийишаяпти. Канаданинг Монреал, Туркиянинг Измир шаҳарларида ўтказилган Халқаро кўргазмаларда намойиш қилинган Чуст дўпписи кўпчиликнинг диққатини ўзига тортиди. Шунинг учун ҳам бадний буюмлар фабрикаси коллективи дўппидўзликни янада тараққий эттиришга катта аҳамият бермоқда.

Корхонада Чуст дўпписининг доврўғини дoston қилаётган санъаткор қизлар анчагина. Халқ бадний усталари Саломат Абдуллаева, Турғуной Бозорова, Ризқиниса Абдужабборова, Тожибуви Абдурахмонова каби ўнлаб пешқадамлар дохий юбилеига меҳнат тухфалари билан келишаяпти.

ДОЯ

Каравотда олтинга чақалоқ қатор ётибди. Агар бир парчагина очик, кипкизил юзлари демасангиз, улар қўл-оёқларигача ураб-чирмаган қўғиртоқларга ўхшайди.

— Мана буниси мени кўп қийнади,— Хатича опа ўнг томонда ётган чақалоқни эркалаб қўлига олди.— Тўрт килоу уч юз!— дея тилла тешларини кўрсатиб жилмайди.— Қолган бештасининг тугилиши ҳам бир, бунинки ҳам бир бўлди. Онаси бечора тўлғоқ келмай кўп азобланиб-да, доридармон, амал-такал билан ҳар қалай кўзи ёриди. Лекин... биласизми нега «кўзи ёриди» дейилади? Сабаби ҳомилалар аёл тўлғоқ тутганда олам кўзига тор, қоронғи бўлиб кўринади. Вола туғилганидан кейин эса огрик таққа босилади-ю, дунё кўзига чароғон кўриниб кетаяди. Бу тугилишга тугилди.— Хатича опа қўлидаги чақалоқни силкитиб қўйди,— аммо онасининг кўзи ёрибди... аксинча хира торди: томир уриши деярли сезилмай қолди. Тун билан қийнади, бунинг устига кўп қон кетди.

Жонини зўрга асраб қолдинг. У қўлидаги гўдакни балинд кўтарди. Ликлик ўйнайди, жажжи юзи, пучуқ бурни, озгини палапондай очинига қараб туриб, кўзиди: — Онасидай бўйдор, дуркун бўлиши аниқ. Ҳа, бўлди-бўлди! Ё бундан ашулачи чиқармикин-а? Овозини қаранг, қўнғирқоқдай!

Хатича опанинг иши шу: мана, ўттиз йил-

дирик ҳомилалар оналар атрофида парвона. Уларнинг дардига малҳам бўлиш учун қўлидан нимаини кетса қилади. Дунёга келган митти одамни ilk бор у қўлига олади. Меҳри уммон бу аёлнинг дили ва тилида уларнинг ҳар бири учун албатта ширин сўз, хайрли тилак топилади.

Мен ташқарига чиқиб ҳовлида Хатича опани пойлаб турдим. Қопқора ёмғир булутлари орасидан кўёш кўринди. Еру кўк гўё бир хўрсиниб қўйди, гўё қизалокдай кўзларини очтига қийналиб киприкларини пирпиратди-да, роҳат қилиб жилмайди. Ичкарида эса бир одамзод ўзининг ҳозиргина дунёга келганини билдириб чирқираб жар солар эди.

Хатича опа бутунлай бошқа қиёфада чиқиб келди. Қаршимда эғида эғиди оқ халат эмас, зангор плаш, ичидан оқимтир жемпер кийиб, турмакланган сочи устидан қора-қизил гулди шол дурра ўраган, оёғида балинд пошнали оқ туфли, сипо бир аёл турар эди. Мен у кишини сардаҳат хиёбон бўйлаб бошлаб келаятиб бир-икки огиз ўзлари ҳақида сўзлаб беришларини илтимос қилдим.

— ... Валии ушамай ичингизда қолиб кетган ёшлик армонларингиз бордир?— дея тегиндим.

Опанинг бодом қовоқлари нимранг қизарди. — Ука...— ука менга синовчан боқди,— хафа бўлмайсизми «укам» десам?

— Йўқ, аксинчя.

Замонавий қишлоқни мактабсиз, клуб, кутубхона, киносиз тасаввур этиб бўлмайди. Бизда ҳатто колхоз ашула ва рақс ансамблилари ҳам анча. Деҳқон газети, журнал, китоб ўқиниши, музика тинглаши, бадий асарнинг нафосатини тушунишни нўлдан ўрганган.

Қишлоқ маданиятига шу нуқтан назардан қараганимизда, бугунги кунда маданий-оқартув ишларини: «Китобни севино», «Китоб ўқиб керак» сингари шпорлар билангина олиб бориб бўлмайди. Кутубхоначининг иши энди ишга келиш, китоб тарқатиш билангина олға силжймайди. Қишлоқларда шунча клуб, шунча кутубхоналар ва шунча кино-установка қурилди деб ҳисоб бериш билан ҳам маданий-оқартув ишларининг яхши-ёмонлигини баътафсил билб бўлмайди. Қишлоқ маданий-оқартув муассасалари учун билимдон, ўз насбини улуғловчи, ташкилотчи ва жонсарақ ходимлар керак.

Қишлоқларимиздаги кутубхоналарда китоблар тўла. Деҳқон аҳли юксак маданий кишилар. Шундай даврда энди кутубхоначининг иш услуби ўзгарини турган гап. Энди деҳқонга зарур китобларни ташлаб тасвия этиши лозим. Янги асарлар, сиёсий матбуот, спектакль, колхоз радиоузели, деворий газеталардан ҳам одамларнинг дидини ўстириш ва китоб пропагандаси борасида минбар сифатида фойдалана олиш керак. Китоб ўқиган кишининг диди ўсади, фиири тараққий этади, бу эса

МАСАЛАНИНГ «ЛЕКИН» И

юксак онглилинка олиб келаяди, юксак онглили меҳнат умумдорлигига таъсир қилади. Ана шундай ташкилий ишлар қўлидан келадиган маданият ходимлари — мутахассис кадрлар қишлоқларимизда йўқ эмас. Аммо ўз насбини жонидан севган ташаббускор мутахассислар қишлоқда қанча кўпайса шунча яхши. Яқинда биз Тошкент маданий-оқартув техникумига бориб студентлар, ўқитувчилар коллективи билан танишдик.

Бу йил техникумга 145 студент қабул қилинибди. Янги бўлим, безатувчи рассомлар группаси очилибди. Қабул қилинганларнинг даярли ҳаммаси шу соҳага қизиққан ёшлар. Группараҳбари ўқитувчи Мўминқон Махмудов биз билан суҳбатда шундай деди:

— Бу группадан район ва қишлоқларда шор ва плакатлар ёзадиган, маданият уйлари, дала шийпонлари ва сахналарни безатадиган кадрлар тайёрланади. Студентлар ганж, ўйнамолари ва ранглар ҳақида умумий тушулча олишади.

Ҳар қандай бошлиқ ҳам ўз ташкилотчи ҳақида гап бораганда кўпроқ ютуқлар, икбий томонларни айтган, бу табиий.

Техникумга йилга юзлаб студент қабул қилинса, юзлаб студент битириб чиқса, қишлоқ

клубларининг маданий-оқартув бўйича мутахассисларга бўлган эҳтиёжи яқин ўртада нондирлар экан, деб хурсанд бўлдим. Аммо, кейинча, ўқитганлар, битириб чиққанлар ва мавжуд шароит билан танишганимизда масаланинг «лекин» чиқиб қолди.

Бу йил кутубхона бўлимини янгирма туңқиш киши битириб чиқар экан. Шундан 14 киши Қозоғистондан, 7 киши Тошкент шаҳридан. Демак, республикамиз обу-тасларигади колхоз-совхоз кутубхоналарига бу йил ҳеч қандай мутахассис бормас экан-да?

Қўнғилимизда уйғонган шубҳа айрим студентлар билан суҳбатлашганимиздан кейин янада нуқайд.

— Учинчини битиргач Тошкент Давлат университетига қирмоқчи эдим, лекин омадим келмади,— деди Юнусова деган талаба.— Кейин олиш мактабга кириш осонлашмикан деган умидда шу ерда ўқиялман.

— Техникуми битиргач, қишлоқ кутубхонасида ишласангиз керак?— деб сўрадим яна биридан.

— Билмадим,— лоқайдлик билан жавоб қайтарди.

Яна Аминова деган қиз билан гаплашдик. У кейинги икки йилда бирорта ҳам бадий китоб ўқимаган, Тошкентда Навоий номдаги Давлат кутубхонаси борлиги-

— Мана, ҳозиргача сиз мен учун тошкентлик бир нотаниш мухбир эдингиз. Вир огиз илиқ гап билан ўртамадаги ётсираш йўқолди қолди. Демокчимани, бизнинг касбимизда одамларнинг ишончини қозониш, уларни роя қила билиш анча огир масала. Қирқинчи йили Қўқон медтехникумини тамомлаб, Тўрақўрғоннинг Шаҳанд қишлоғига келганману қани одамлар менга ишонишса! Ёш, тажрибасиз қизман дег. Уқиб келган менга эмас, саводсиз, исқирт товламачи кампирга ўз солиқларини ишониб топширишадди! Хўноб бўлар экансан. Бақрайиб туриб юзимга ёшларини ёпишар эди да! Хонамга бекиниб олиб қон-қон йиғлаган пайтларим бўлган.

Бир кун кўчадан ўтиб кетаётсам орқадан «дўхтир қиз, тўхтанг», деб кимдир чақириб қолди. Қарасам уйқусизликдан кўзлари киртайган қорасоқол бир киши. Нега тўхтаганини дарров билдим. Уйига кирсам муздай ханикада хотини ётибди. Уч кундан бери туролмас эмиш. Қаёқдан туғини, бола тескари келибди! Доя кампир ҳам оладиганини олиб, жувоининг тирик қолишига кўзга етмай, «Боласи қорнига ёпишиб қолган», деб қочворибди. Нима қилиш керак? Пастиб-балинд олтинга боласи кўзлари мўлтираб атрофида туришибди. Эшининг орқасида ота. «Нима бўларкин», деб кулоқлари динг. «Илгари қаёқда эдингиз?» деб гинахонлик қилишининг пайти эмас. «Арава топинг», дедим. У вақтда машина қаёқда! Аёлни тазорёқ район марказидаги касалхонага етказиб боришдан ўзга қора йўқ.

Вола йўлда тугилди. Ана шундан кейин хотин-халак дуч келганда қайрилиб кетмайдиган, қўл бериб сўрашадиган, ҳатто сирларини очиб сирлашадиган, маслаҳат сўрайилган бўла боришди. Аммо тўлиқ ишонч қозониш — халқ «Хатичанинг кўли энгил экан», дейдиган бўлгунга қадар узоқ йиллар кунини тунга, тунни кунга улаб ишлашга тўғри келди. Бу атрофда мен юрмаган йўл, мен ишлаган қишлоқ, мен кирмаган эшик йўқ. Қир-

дан беҳабар, ленин келгусида кутубхоначи бўлишга тайёбланаётган эмиш. Умуман бу соҳада дилларидан на хоҳиш, на ҳавас бор, кўпинча тасодифий кишилар қабул қилинганлиги маълум бўлди. Клуб ёни кутубхона бўлимига кирганларнинг баъзилари бир йил-икки йил ўқимасдан оқ техникуми ташлаб кетиб қолишларининг боиси ҳам шу эмасмикан?

Қувага борганимизда район маданият уйининг директори, техникумнинг собиқ студенти Маъруфжон Мақсудов билан гаплашдик.

Районимиздан олти йилда 14 та маданият ходими ўқиб келди. Бу қўшни районларга нисбатан ёмон эмас,— деди у.— Ленин ҳақиқий аҳолини ҳисобга олиб қараганда, бу кўрсаткич озлини қилади. Масалан, бизнинг районимизда 81 та колхоз кутубхонаси бор. Бизнингча, қишлоқларда маданий-оқартув шохобчаларида ишлаётган, аммо шу насб эгаси бўлмаган ходимлар учун семинарлар уюштирилса, мактаб ошириш курсларига қақрилиб турилса, маданий-оқартув соҳасидаги умумий ишчимизга нафти тегарди.

Хуллас, қишлоқларимиздаги маданият саройлари, клуб ва кутубхоналарни билимдон мутахассислар билан тўла таъминлаш учун техникум ишини тўдаб яхшилаш билан бирга, республикамизда маданият институти очиб пайти етмадимикин?

Карим МАХМУДОВ,
Бекмирза МАХМУДОВ,
«Гулистон» мухбирлари,

қинчи йилларда қишлоқ шифохоналарида деярли врач йўқ, врачнинг ҳам фельдшернинг ҳам, ҳамшира, доянинг ҳам вазифасини ўзим бажариб кетаверардим. Поппа келиб керакли дориларни олардимда, яна Чодак, Пунгон қайдасан деб пиёда қайтардим. У вақтларда ҳозиргидай теп-тепис йўл қаёқда! Полдан Чодакка, Гурумсаройдан Пунгонга етгунча неча-неча хилват тўқай, ёнтоқзор чакалак, дашт-даладан ўтиб бориларди. Йўл-Йўлақай қўрғонларга кириб безгак тутганига акраҳин бериб, яраси бориға дори суртиб даволаб кетавердим.

Хатича опа ёқасини ушлаб менга қаради. Унинг хиёл ранги ўзгарган эди. Кечаси билан навбатчилик қилган. Балки бутун туни тикка туриб миёна қоқмай ўтказгандир. Ёни-ёримга қараб, тут тубига қўйилган скамейкага кўзим тушди. Таклиф қилдим.

Ўтирди. Мен рўпарасида ҳозир нозир бўлиб тикка турибман. Опа нафасини ростлаб менга боқди:

— Аммо-лекин-чи, ука, ҳали-ҳали эсимга тушса юрагим орқамга тортиб кетади. Кўп касалларни кўрганман. Қирқ иккинчи йили бўлса керак, ҳалигидай чала-ёлғиз қўрғонлардан биттасига кириб қолсам, айвонда бир одам пуфакдай бўлиб кетган; юз-кўзи газак олган, беҳуш ётибди. Уй эгаси кампир тепасида исриқч туташиб ўтирибди. «Ким бу?» деса, «ўғлим» деди. Кампирнинг ўғлини билардим. Чиройли, Турдали деган йигит. Одам ҳам шунчалик ўзгариб кетар экан-а, таъби Бурнига яра чиққан экан. Қолхондан арава топиб, Турдалини олиб кетдим. Аравакаш ҳам ўзини, беморга қарайдиган ҳамшира ҳам ўзим. Ақалли юлдуз кўринса-чи, зимистон! Ғўристон томондан юрагимга ваҳима солиб чилбўри увуллайди. Менга далда бўладиган кишим ҳалигидай, ўзини билмай ётибди. Тинч ётса ҳам майли эди. Сапчиб-сапчиб туриб кетади денг. Шу алпозда Поппа етиб бордик. Касалхонага кирсак хирург йўқ.. Фронтга кетибди. Бутун районда битта ҳам хирург йўқ. Ана ука, шундай пайтлар ҳам бўлган. Кейин Чустга телефон қилдик. Чуст район касалхонасида Зуев деган хирург бўларди, тун яримда ўша қарияни ўрнида ётган жойидан безовта қилдик. «Ётиб бормайман, олиб келаётинглар», дебди. Нима чора, тўкилиб турган чол! Яна аравани дўқиллатиб Чустга қараб йўл олдим. Ётиб борганимча тонг отди. Зуев ҳам касалхонада жароҳлик қайчиларини қайнатиб, кутиб турган экан. Дарҳол операцияга киришди. Турдали ўн кунча ўтар-ўтмас тузалиб, қишлоққа қайтди. Вой онасининг алқаганлари! Агар унинг дуоси инобатга ўтсам, мен яна минг йил яшайман, ҳа! — Хатича опа кулди.

— Айтинг-чи, сизга Социалистик Меҳнат Қаҳрамони деган унвон берилганини эшитганингизда...

— Олдинига ишонмадим, ука. Ахир, мендақа ишлаганлар қамми? Кейинча Кремлда ўртоқ Подгорний қўлидан Ленин ордени ва Олтин Юлдуз медалини олганимдан сўнг, бундай ўйлаб қарасам, касбнинг катта-кичиги йўқ экан. Ҳар қаерда ҳам ҳалол меҳнат қилсангиз партия, ҳукумат унутмас экан...

Рўпарамда Хатича опа. Скамейкада ўтирибди. Мен тикка турибман. У ҳамон ўша хушхабарни эшитган пайтидаги ҳолатини ёслаб ҳалжонда.

Суннатулла АНОРБОВЕ.

Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Хатича Аҳмедова.

С. БЕЗНОСОВ фотоси.

ФАРЗАНД ФАХРИ—ОНА

Ассаломуалайкум, ҳурматли редакция ходимлари! Илтимосим шуки, менинг шубҳа хатимни «ГУЛИСТОН» журналида босиб чиқарсаларинг. Ҳамма оналар каби, меннинг онам ҳам аввало бизнинг соғлиғимизни, бахт-саодатимизни, билимдон, ватанпарвар ва чин инсон бўлиб ўсишимизни ўйлайди. Меннинг онам ўн битта фарзанд туғиб ўстирган. Энг катта онамиз Зухра Чорзёй педагогика институти физика-математика факультетининг ўрттинчи курсида ўқимокда. Зидда онам эса колхозимизда илғор пахтакор. Ўзим ўнинчи синфни бу йил битираман. Меннинг бирдан-бир орзум шифокор бўлиш, кишиларнинг саломатлиги йўлида хизмат қилишдек шарафли касбни эгаллаш.

Мендан кичик укаларим: Гулмехра 9-синфда, Султонбой 7-синфда, Гулхумор 5-синфда, Комилжон 3-синфда аъло баҳолар билан ўқимокдалар. Олимбой билан Гулнора мактаб кўчоғига бориш арафаси-

да. Баҳодир, Гулзодалар ҳали ёш, онам бағрида ва кундузлари ботча ва ясида. Опаларим ва укаларим ҳаммамиз онам тарбиясида хушчақчақ бўлиб ўсмокдамиз.

Онаминг оти Ҳанифа Абдуллаева. У мен ўқитган мактабда химия-биологиядан дарс беради. Онам ўн бир фарзандни тарбиялаб ўстириш билан бирга, узоқ йиллардан бери ўқитувчилик қилади. У турмушда учрайдиган барча қийинчиликларни енгиб, ҳаётда ўз ўрнини тоған ажойиб аёл. Мактаб ва қишлоғимизда ҳамма уни ҳурмат қилади. Менинг онам Қаҳрамон она! Ленин ордени ўқитувчи! Бу юксак мукофот оиламиз учун энг катта бахт. Бизга бундай нурафшон турмушни бахш этган улғур Ленин бобомга минг раҳмат. Бахтли замонда ўз бахтини тоған оқила онам билан биз фарзандлари жуда-жуда фахрланамиз. Ҳаётда мен ҳам шундай ажойиб, азиз ва меҳрибон онага лойиқ фарзанд бўлишга тиришаман.

Салом билан:

Гулсара ШЕРМАТОВА,
Қорақалпоғистон АССР, Амударё район, Жуковский номи мактабнинг ўнинчи синф ўқувчиси.

«ГУЛИСТОН» ОЙНАСИ

«Пахталикўл» санаторийда ҳар йили неча унлаб оғир бемор шифо топади. Бу ерда бемор энг янги хил дори-дармонлардан ташқари соф ҳаво, меҳнат билан ҳам даволанади.

Беш юз йилдан бери қад кўтариб турган бу чинор Косонсойда суратга олинди. Чинорнинг қанчалин йўғонлигини уни қуршаб турган одамларга қараб билса бўлади.
С. БЕЗНОСОВ фотоси.

Наманган вино заводи йигирма етти хил маҳсулот чиқаради. Буларнинг сифатини кимё-технология лабораторияси назорат қилади. Мунарамхон Қодирова Тошкент политехника институтини битириб, тўрт йилдан бери шу лабораторияда ишламоқда.

С. БЕЗНОСОВ фотоси.

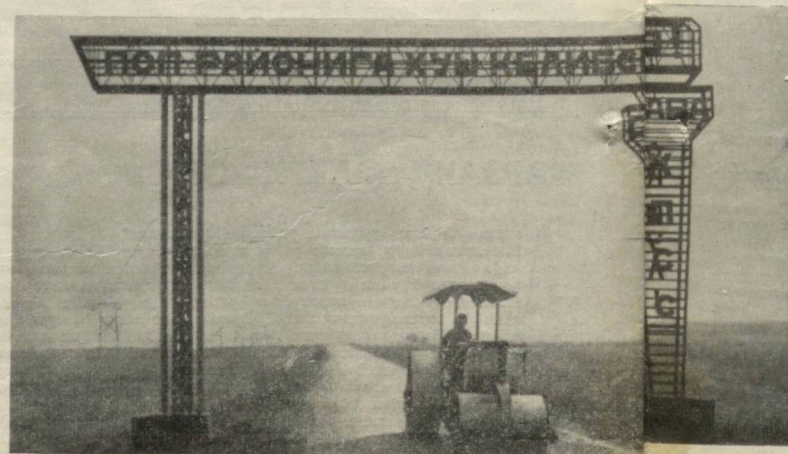

Поп райониға мана шу йулдан борилади.
Ш. ХАЛИЛОВ фотоси.

Янгиқўрғон районидаги «Октябрь» колхозида қишлоқ хужалик артели ветеранларига ёдгорлик ўрнатилган. Булар — чапдан: Раҳматулла Ортиқов, Дони Сатторов, Урмонжон Тўрабоев, Абдували Мўминовлардир.

Ш. ХАЛИЛОВ фотоси.

УМРНИНГ ИККИ КИТОБИ

Езувчи Белоруссияга борганида Минскдаги Улуғ Ватан уруши музейида бўлади, у ерда ўтда чала куйган комсомол билетларида кўзи тушади. Билетларнинг 9400119 рақамлиси Ҳамро Эргашевники, 9400081 рақамлиси эса Қўшмон Ерматовники эди. «Совет Ўзбекистон» газетасида эълон қилинган «Ватан ўғлонлари» сарлаҳали лавҳада автор «шу ҳужжатларнинг эгалари қаерлик бўлса экан, уларнинг жанговар ҳаёти ва тандири билан таниш ўртоқлар бизга хабар қилсалар миннатдор бўлардики, деб ёзган эди. Орадан кўп ўтмай, Ҳамро Эргашев топилиб. Езувчи у меҳнат қилаётган колхозга бориб, у билан суҳбат қилди. Бу ҳикоя ана шу излашнинг мевасидир.

Кирқ бешинчи йилнинг ноябри. Мен тушган вагон ҳарбийлар билан тўла. Фронтидан қайтаётганлар ичидан тўрт мучали бут нореул йигитлар бўлганидек, қўлтиқ таёқ, хасса ёрдамида оёқ босадиганлар, бутунлай оёқсиз, ёки қўлсиз, қўзи ожизлар ҳам бор эди. Айниқса кўкрагига гвардиячи нишон ва Ленин ордени тақиб олган, иккала қўзи ожиз, ўттиз яшар чамасидаги забардаст йигит ҳаммадан хушчақчақ, «беғам» кўринарди.

Порохдан қуйиб, қовжираб қолган иккала қўзида кўкимтил кўз ойнак, буришиброқ қолган юзида ўсма ранг «сепкил» доғлари. Бу йигитнинг ҳамсафарларига тасалли, пайд-насиҳат қилиб ўтириши нимагадир менга эриш туюлди. Солдатларнинг кўпчилиги Бухоро, Қашқадарё, Сухондарёдан бўлиб, ҳар ким ўз саргузашти, ҳалок бўлган қуролдош ўртоқлари тўғрисида куйиб-ёниб ҳикоя қилишарди.

— Бу Ҳамро ака деганларингиз «ичимдан топ» чиқиб қолди-ку!— деди, танкчи йигит. — Ҳой ака, сиз ҳам бундоқ ёрилсангиз-чи, бизники тугади, очинг энди сиз ҳам китобингизни! Кимсиз, зот-зурриётингиз ким?.. Ҳисобингизда тилини тескари тилилаб қолган нечта фриц бор? Билайлик-да биз ҳам.

Ўз танки билан душман дэотини абжақ қилган, немис мудофасини ёриб ўтиб неча юзлаб жангчиларимиз жонига оро кирган, Болатон кўли атрофидаги жангларда ёниб турган танк ичидан омон чиқиб, душман устига граната отган чоқда иккала қўзидан ажралган бу доворакнинг қахрамонликлари олдида менинг китобчамга нима бор? Лекин, суҳбат экан, мен ҳам ўз дафтаримни арақайла бошладим.

Энди фаровон турмуш бошланган эди, душман ошмизга заҳар кўнди. Уруш бошлади, кўп қатори, иккала укам бир қунда армияга кетди. Кўп ўтмай ҳар иккаласидан ҳам қора хат олдик. Отам шўрлик бу мусибатга бардош беролмади, фарзанд доғи чинор қотатини бекли, қулатди... Укаларим Мамад, Рустам, Зиёда онам қарамоғида етим қолишди...

Ҳар кун қуёш кўз очмасдан далага чиқардик. Далада ҳам мункиллаб қолган чол-

лар, хотин-халаж, норасида гўдаклар... Бир кунги тонг бўзармасдан военкоматга бордим. Военком фронти орқасида ҳам кераксиз, деб гап бошлаган эди, укаларим учун қасос олмасам онам сутти ҳаром деб онт ичиб қўйдим, бошқа гап сиғмайди, ўртоқ военком, деб туриб олдим.

— Тўғри, арслои изидан, йигит сўзидан қайтмас, баракалла, оғайни!— деб Ҳамронинг қарорини маъқуллади гвардиячи танкчи.

Орага жимлик чўкди, фронтчилар жон қулоқ бўлишиб оғзимни пойлашарди.

— Каттақўрғондан тўппа-тўғри Смоленск остоналарига туриб тушдик. Бир тепалик қўлдан-қўлга ўтиб, роса қирғин бўлиб турган чоқда полкимиз жангга кирди. Шунда наводчик Коновалов, оқдарёлик Қосим Рўзиев, мен пулемётнинг қудратига тан бердик. Ўнг томондан немислар ҳужумини қайтариш бизнинг расётимизга топирилганди. Ўша кунги немислар уч бор атака қилди. Ҳар га «Максимка»миз очган ўтдан гала-гала фашистлар қириларди.

Ҳаво лочияларимизга офарин, бомба ёғдириб немис мудофасини толқон қилиб ташлади, танкиларимиз олдинда, биз орқада, «урра» тортиб, тепаликни эгалладик. Бу биринчи жангга киришим эди. Ана шундан сўнг бизнинг полк Белоруссия фронти томон йўл олди.

Қаҳратон қип! Шаҳар-қийлоқлар вайрон Витебск учун жанг бўлиб турган вақтда етиб бордик. Бизни гвардиячи полкка ўтказдилар.

Ер музлаб метинга айланган, окоп қазиб амери маҳол, шу важдан қор уюмлаб окоп ясадик-да мустаҳкам ўрнашиб олдик. Бизга, душман снайперини йўқотиш топирилди. Коновалов эпчил, доворак йигит. У латтадан олачик ясаб, менга тутқизди, мен уни одам снёқ ўрмалатдим. Снайпер олачикни одам фахмлаб, ўқ узганди, Коновалов бир текки босиб билан снайпернинг жойини солди.

Эртасига қисимимиз ҳужумга ўтди, душмани мудофаа маррасидан қувиб бораётганимизда Коновалов снаряд парчасидан яраланиб йикилди. Дўстим кўз олдимда жон берди. Нима қилиш керак? «Мак-

сим»ни судрадим. Қор... Ҳамма «урра» солиб олға чопарди... Орқа томонинга снаряд тушиб ёрилгандек бўлди. Бошқасини эслаёлмайман...

... Кўзим очнгу уйқусирагандек, эсимни йиғиб ололмайман. Кўзимни базўр очдим. Шип кўринди... Ҳа, уйда эканман, деган ҳаёл келди. Одамлар товуши аранг эшитилади. Гармон товуши... Солдатлар кўшиги... Секин атрофга кўз югуртирдим. Оқ кийимда ёшгина бир аёл ёнимда ўтирибди. Гапирай дейман, овозим чиқмайди. Кўз ўнгимда жанг майдони. Коноваловнинг кўксидан қон отилмоқда. Қор лола ранг...

— Эргашев!.. Эшитяпсизми?

Ҳушёр тортидим. Боши боғлиқ, қўлини бўйинига осиб олган бир одам рўпарамга келиб хиёл эгилди-да:

— Саккиз кун беҳуш ётдингиз-а! Гапимни эшитяпсизми?— деб сўради. Мен «ҳа» дегандек кўзимни юмиб-очдим-у, қимирлолмадим.

Эртасига ҳамширанинг саломига жавоб қилганимда, унинг суюнганини кўрсангиз! Атрофини ярадорлар ўраб олишди. Боши бинт билан боғланган бир рус йигити менинг «томошабин»ларимга алла нарсани ҳикоя қиларди. Гапига қаратганда, мен оёғимдан яраланиб, жанг майдонида қолиб кетган эканман. Танам музлаб, ҳушсиз ётганимда у менга дуч келади, қапишиб қолган жағимни зўр билан очиб, оғзимга ароқ қуяди. Шундан сўнг томиримда қон юриб, танам илий бошлайди. Ўн учинчи кун мени чанага солиб госпиталга олиб келиб топишарди. «Мурда»нинг тирилишига, янгидан дунёга қайтишига сабабчи бўлган рус лейтенантининг олижаноблигини ана шундай вазиятда билиб олдим.

Госпиталь фронти билан бирга силжиб юрардик. Ақли-хушим жойида-ю, жароҳатим битмайди дент. Бир неча марта операция қилишди, бари бир юриб кетолмадим.

Бир кун Горький шаҳрига келдик. Энди оёғимни кесармишлар. Бир кўнглим, хўп дейин дейман-у, ана ўзимга ўзим: бир оёқ билан кийма қарақлигим бор, дардисар бўлиб юртимга қайтаганимдан қайтаганим яхши эмасин, деб ачинаман. Ихтиёр менда бўлса, кесмайсизлар, дердим... Қўп қатори ярамини боқдилар, ўзимни ювиб тарадилар барака тоқкурлар. Оқибат мана, қўлтиқ гаёққа юк бўлиб элимга қайтаним.

— Юриб кетасиз,— дейишди ҳамроҳларим.

— Раҳмат, оғайнилар, мана бизнинг китобимиз шу. Маълос айтарлик ибратли эмас.

— Шу ерда нуқта қўйиб турунг-чи, оғайни!— деди жиддий оҳангда танкчи. У терлаган кўзойнагини олиб рўмолчаси билан артли. Қўзи ожиз эди. У ойнагини ана бурнига қўндириб, секин гапирди:

— Билишимча, манзилга ҳам етиб келдингиз ҳисоб. Самарқанддан ўтдик, нарғи Пастдаргом. Бундан сўнг ёзилган китобимиз қандақа бўлар экан?... Ҳаёт мавж уриб оқаётган зўр бир дарё. Ҳар кимнинг дилида бир орзу. Сиз коммунистмисиз?

— Йўқ, комсомол аъзосиман. Насиб

бўлса, бир оз ишлаб ўзимни ишда кўрсата олсам, партияга ўтиш учун ариза бермоқчиман.

Поезд жўнаб, йўловчилар тарқалишди. Вокзал ҳувилаб қолди. Мен бўлсам қўлтиқ тайғимга суялиб ҳайла суриб турибман. Уйимга йўл олишим керак. Юрагим дов бермасди... Вокзал орқасига ўтдим. Одатда пахта пункти олдига арава бўларди.

Аччиққина совуқ. Қора терга ботиб пахта пунктига етиб олдим. Дарвоза олдига ёлғиз арава турарди. Бир вақт қўлида парча қоғоз тутган одам дарвозадан чиқиб арава томон юрди. Кўзимга иссиқ кўринди. Индамасдан туравердим. Аравакам суратдек қотиб қолди. Сабрим чидамасдан «Санд ака!» деб юборибман.

— Ловзанбилло, Ҳамромисан? — дея ёқасини ушлади Санд.

— Ҳамрога ўхшамайманми?
— Ухшаганга қандай, омон экансан-ку!.. Қани кучоғингни оч, азамат!

Кучоқлашиб кўришдим.

Санд ақанинг кўзидан ёш чиқди. Шоша-пиша белбоғини ечиб кўзларини артди.

— Қора ҳа келиб, сени ўлдига чиқар-гандик. Тақдиринг бундоғ ўйинлари бўлар экан-у! Ҳозир келишингни?

— Ҳа.
— Кетдик бўлмаса, аравага чиқ!

Санд ака халтамини олиб аравага қўйди.

— Ҳа, кетган келди, кетмоқланган кел-майди деганлари шу-да!.. Айтгандек уруш тамои бўлганда қаерда эдинг?

— Госпиталда.

— Бирон парча қоғоз топилмадимми, бундоғ қоралаб юборсанг.

Хат ёзмаганлигининг сабаби куни-туни ўлим кутиб ётишим бўлганини айтмадим, бизникилардан кимлар омон, деб сўрадим.

У сўрогимга жавоб бериш ўрнига, отига қамчи урди.

— Йўл азоби, чарчагансан. Тўғри биз-никига борамиз... Ўзинг омон экансан, на-сиб бўлса... Чув жонвор! — дея ганип бурди.

Сўзловчи нодон бўлса, эшитувчи доно бўлсин, деган гап эсимга тушди. Санд ақанинг ҳар бир сўзи тағдор эди. Фаросатинг бўлса, тушуниб оларсан маъносидан, кўнгли оғриганидан гап қилишдан ўзини тийиб сўзларди. Хотиним вафот этган; укалари... ёки улар ҳам... у холда менинг «ти-рилиб» келишимдан маъно нима! Бир неча минутга чўзилган жимлик не-не муҳиш фикрларни келтирмади бошимга! Энди ортқ савол беришга юрагим дов бермасди. «Қани бораверайинчи, ҳақиқат ойдин-лашиб қолар», деб ўзимга-ўзим тасалли бераддим.

— Э, дариг... чув, жонвор!

Ана, қишлоғимнинг боши ҳам қўрияди. Менга таниш хонадонлар... девор, томи қўлаган уйлар... қишлоқ фойсиз...

— Раҳмат, энди, мен туйай.

— Ҳовлига борамиз. Мен хушхабар ет-курганимча дам олиб турасан. Сўнг бирга борамиз. Шошылма! Қирқига чидаган би-рига чидасанг ҳеч вақо бўлмас.

— Раҳмат. Ҳар қалай униб-ўсган кул-бам... Борганим маъқул. Эсон-омон бор-сам, ота-онанинг кўрган уйим остонасини кўзимга суртаман деб ният қилгандим.

Илтимосини рад этманг.

Санд ака отининг жиловини тортиди:

— Зорим бор, зўрим йўқ, — деди ара-ва гилдирагига яқин чўнкайиб. Бандамиз, тақдирга тан беришдан ўзга иложимиз йўқ.

Қўрқма, бемалол оёгингни қўявер... Ҳа, баракалла... оёгингни босганимда оғри-майдинг?

— Оз-моз оғрийдим. Зарари йўқ.

— Ҳа, дуруст, тана кўрган, дард меҳ-мон. Яхши фарзанд ота-она чирогини ўчир-мас. Хайр: Юкни топишроқ ҳозир етиб келаман. Мана бу халтанг, елканга ола-санми?.. Баракалла, худо қувват берсин...

Балангор ҳовлига кирдим-у, бошимдан ҳушим учди. Танам бўшашиб, оёғим қал-тираб, гурз этиб йиқилдим. Ҳарчанд ҳа-ракат қилиб, ўзимни ўнглаб ололмадим.

Бутун кучимни тўплаб, қўлимни ерга ти-раб, аранг ўтириб олдим. Теварак атроф-да тирик жон йўқ. Ҳовли бу яқин орада одам яшаган ерга ўхшамайди. Қовжираган, шўра, сулуриги ўтлар. Уй деворлари шўр-хоқ очиб, тариовсиз томдан оққан ёмғир-қор сувлари деворни тилимланган тарвуз-дек ювиб кетган... Ўримдан туришга ури-ниб кўрдим, жароҳатланган оёғим у ёқда турсин, соғ оёғим кесак, жон йўқ эди...

— Ҳой, ким бор!.. Зиёда! Рустам! Ма-мад!

Садо чиқмади... яна бақирдим, ниҳоят «Ким-у!» деган овоз эшитилди.

— Мен, Ҳамроман!

Мен томон бир эркак келаверди, зехи солиб қарасам, кўшним Абдуазиз... «Хай-рийат!» деб шундай бақирдимки, ҳовлидан акс садо эшитилди.

Абдуазиз чопчанга олдимга келди-да, «Елирай!» деб орқасига тисарилди.

— Қўрқманг, кўшнингиз Ҳамро, — деб кучоғимни очдим.

Абдуазиз гап-сўзсиз чўкка тушиб, мени кучоқлади. У юзини юзимга қўйиб:

— Вой ганиматим, кўшнингизам, тушим-ми, ўнгим, — дер эди.

— Таёқни беринг... ҳа, қўлтигимдан кўтаринг...

— Елирай... ҳа, ҳа, хайрийат... Бизники-га ўтамиз... юрломасангиз очилаб олай.

— Йўқ-йўқ. Ўзим юраман. Авайлаб қадам ташладим. Билолмадим, бу қандай ихкмат бўлди экан, кўшнимни кўришим оёғимга жон бағишладим, аввалгидек юриб кетдим.

Абдуазиз билан бир неча кун бир кўрпа-да ётдик. Унинг ҳам кувёлари Ватан уру-шида ҳалок бўлган экан. Иккала ёш жувон тул қолибди. Айниқса Баҳорой менга парвона эди, менга тасалли берган бўлди:

— Ҳаммаси тақдирининг иши. Хотини-гиз Ойшага ҳам осон тутиб бўлмайди... Қора хатдан кейин, ёлғизлик қилиб қа-риядошлариникига кетди...

— Одам ҳам ҳар хил бўлар эканда, сингилм. Бир вафодор, бири бевафо. Мен укаларингни хотинимга қолдириб, фашист-лар билан жанг қилгани урушга кетган-дим... ҳар қалай укаларим кўчада қолмаб-ди, раҳмат сизга, Баҳорух сингилм. Зиё-дани ўқитмай тарбияланиб олмасан, Бур-дан нонингизга гўдак сингилм Зиёдани ше-риқ қилиб, оналик қилибсиз. Танамда жо-ним бор, бу яхшиликларингизни унутмай-ман, моврити билан қайтарарман.

— Ўлим жойидан омон келдингиз, шу-нинг ўзи давлат. Мамажон билан Рустам-жонларни ҳам ўз тарбиямга олай десам...

— Йўқ-йўқ... унда ортқ қийналиб қо-лардингиз. Бир товуққа ҳам сув керак, ҳам дон. Уруш шаронти, уч бирдек гў-дакни тўйдириш осон ганим?.. Тракторчи корейсинг одамгарчилигига тан бердим.

Укаларим Рустам билан Мамадин ўз фар-зандидек тарбиялабди. Қўллуқ, ҳаммала-рингизга бош эгиб қўллуқ қиламан.

Келишимнинг эртаси куни биринчи бў-либ Жоңиқул Юсупов билан Қўрбон Ораз-қўловлар кириб келишди. Кучоқлашиб кў-ришдик. Жоңиқул ҳам. Қўрбон ҳам хали ҳарбий кийимини ечганча йўқ экан. Санд ака айтган эди, дарҳақиқат Қўрбоннинг бир оёғи чўп бўлса ҳам руҳи тетик. Сух-бат орасида: «Оёқ кетса ҳам бош омон қайтдик, ютуқ бизники...» қабилида гап-лар бўлди.

— Хайр, ўтган ишга савоат, — деб гап-и бўлди Жоңиқул Юсупов, Мен ҳам Во-ронеж фронтида автоматчи бўлиб урчидим. Қўрбонни бўлса, қўриб турибсан. Бир оёғи билан икки оёқчилардан яхшироқ иш берапти. Уруш туфайли колхозимиз анча ўтириб қолган экан, шундай бўлиши ҳам табиий... Мени яна колхозга ранс қилиб қўйдилар. Фронтидан қайтган оғайнлар астойдил меҳнат қилапти. Дўстинг Қўр-бон чўп оёғи билан трактор ҳайдаётгандан кейин, бўғини тушуниб олавер. Мен йи-гитларга айтдим. Ҳовлининг тартибга кел-

тириб берадилар. Озиқ-овқатдан қараша-миз. Укаларингн хохласанг қаватинига ол, Қора қозонингдан ташвиш торتما. Док-тор бор, боқизиб турсан. Қачон ишга ярайдиган бўлсанг, айтрасан. Энди бизга жаваб, — қўзғолди ранс. — Кузги шодгор кечикди. Ўзингдан қоладиган гап йўқ. Иш бошидан кўз-қулоқ бўлиб, ҳа баракалла қилиб турмасанг, иш кўнгидагидек бора-вермайди. Турдикми, Қўрбон шер?

— Биз тайёр! — Лик этиб ўрнидан тур-ди Қўрбон...

— Кечаларни қўп таққ мижжа қоқмай ўтказардим, — дея ҳикоя қиларди Ҳамро Эргашев. Улуғ Ватан урушининг боши, адоғи бўлиб беш йил вақт ўтди. Шу ўтган йиллар ичда берган талафотларимизни ўйлаганимда юрагим орқамга тортиб кета-ди. Ҳаёл узоқ-узоқларга олиб қочади. Қис-қа вақт ичда икки азамат укам фронтида ҳалок бўлди. Укаларим доғда қуйиб отам вафот этди, азадорлик қора кўйлагин усти-дан тушмай туриб онам қўз юмди. Уччала норасида укаларимнинг бошига не кунлар тушмади экан!..

Миямга ўрлашиб қолган кўргиликлар алами юрагимча кемираётгандек... кунлар оғир, зерикарлик эди. Бекорчилик жонга тега бошлади. Гоҳо-гоҳо кўзи оғиз танқич дўстининг «қўлтиқ таёққа дардисар бўлиб қайтайсан», — деган ҳазил-муййоба қо-чирими эсимга тушиб қолганда, гапи ҳазил эмас, ростдек туюларди, ҳақиқатдан ҳам фақат қўлтиқ таёққа эмас, колхозга дардис-ар бўлиб қолдим... Еган нон-ошим ботма-ётгандек... ичимга чироқ ёқса ёримасди ўша кунлар.

Укаларим колхознинг енгил ишларига ярайдиган дастёр бўлиб қолган эди. Док-тор назоратида, кунлар ўтган сари жаро-ҳатданг ялғизлашиб қайтиб оёғим ердан енгил кўчадиган бўлиб қолди. Бир куни рансдан иш сўраганим:

— Ҳозирча енгилроқ иш, отбоқарларга бош бўлиб турсанг қалай бўлар экан, — деди.

Рози бўлдим. Орадан қўп ўтмай ўз кас-биим — пахта ўққартиришни сўрадим. Ран-синиз бригадага бош бўлишни таклиф қил-ган эди, мен бу йилча звероия сўрадим.

Ўн беш гектар ер олиб, саккиз кишига бошчилик қилдим. Ерни гўнглаб ҳайдадик, чирг тикдик. Емон ҳосил кўтармадик. Қиғ саккизнинг йилга ўтиб бригадага бошчилик қилдим.

Киши ўзи ҳақида гапирса мақтангандек бўлади. Лекин ҳақиқатни япиршиб ҳам ях-ши эмас. Ўша йили колхозимиз давлат бил-дан қилган шартномаси юзасидан гектар бошига ўн икки центнердан пахта бериши керак эди. Мен бригада аъзоларин билан маслаҳатлашиб ўн беш центнердан пахта беришга қарор бердим. Вахтиниз кулгани-ни қаранг-ки, эллик беш гектар ердан ўн беш центнер ўрнига ўттиз центнердан пахта топишрасак бўладим! Бу колхозимиз тарихида энг юқори ҳосил эди. Шу тариқа бригадамиз йил сайин ҳосилини ошира бо-риб, пировардида ҳосилини ўттиз етти ярим центрге етказдик. 1956 йилга эса, қиғ беш ярим центнердан пахта кўтардик.

Шу йили кўтарган хиромонимиз Карл Маркс колхозига жуда катта шон-шухрат келтирди. Тракторчи дўстини Қўрбон Ораз-қўлов, ранс Жоңиқул Юсупов ва мени Ҳукумат олий мукофотга сазовор қилди, ҳар уччаламизга Социалистик Меҳнат Қа-ҳрамони унвони берилди. Етти киши: Хай-риниса Юсупова, Файзи Эшмазаров, Мама-н Урозовлар, Ғани Мўминов, Абдулла Умаров, Содиқ Дўстов, Бойтўра Қўмаков Ленин ордени билан, яна ўнлаб колхознинг аъзолари «Меҳнат Қизил Байроқ» ордени ва медаллар билан мукофотландилар.

Карл Маркс колхоз Самарқанд области-да энг юқори ҳосилин ҳўжақайла айланди.

Уруш туфайли ўтган чирогинииз тинч-лик, эркин меҳнат туфайли яна ёнди. Ик-кинчи китобим мана шундай.

Пастдарғом — Тошкент.

Октябрь — 1969 йил.

ЖАНГЧИ ОПАХОНЛАРИМИЗ

Тарих солномаларидан маълумки, Ватан ҳимояси, эл оқошишлиги ва адолат учун беава курашларда бизнинг опа-сингилларимиз мард йигитлар ёнида бўлишган. Улар сунбул сочларини турмаклаб, енг шимариб, қўлга қилич ва қалқон олиб ёв билан мардларча курашган. Чамбил эди хотин-қизларига сипоҳ кийими кийдирган Юнуспари, Қўндўз ва Юлдуз, жасур қиз Гулчехра билан Барчиной, «Қирққиз»даги Гуллойим каби афсонавий баҳодирларини, босмачиларга қарши курашда мардлик намунасини кўрсатган Майнахон Ҳасановани ким билмайди!

Марди майдонлик анъаналари ўзбек аёллари ўртасида бизнинг

кунларда ҳам давом этиб, замонга мос, ўзига хос кўринишлар касб этмоқда. Буюк В. И. Ленин бошчилигида, Коммунистик партия раҳбарлигида Улуғ Октябрь социалистик революцияси галабаси Ватан, дўстлик, ватанпарварлик сўзларининг маъносини бекиёс кенгайтирди. Бу нарсаниқса, Улуғ Ватан уруши йилларида том маънода тарихий ҳақиқатга айланди. Москва мудофаасида, Ленинград қамалида, Сталинград жангида, Польша, Руминия, Чехословакияни озод этишда ўзбек, грузин, қозоқ, украин — жамини совет миллатларининг вакиллари ҳаммаси гўё ўз тупроғи учун жанг қилаётгандек мардонавор курашди. Уруш Ўзбекистонда бўлмаган бўлса-да юзлаб ўзбек

хотин-қизлари фронтга боргани юқоридаги фикримизнинг яққол исботидир. Зебо Ғаниева, Саида Рўзиева, Матлаб Мухторова, Жамила Ҳусайнова, Қумри Қосимова, Мензигон Зинунова, капитан Кейникеш биби Дилева, замбаракчи сержант Азиза Қамбарова, Шарофат Эшонхўжаева. Рўйхатни давом эттириш мумкин.

Гул барги танга-танга,
Ёрим йўлладим жангга.
Мен ҳам сафдан қолмайман,
Жоним фидо Ватанга,—

деб фронтга борган ўзбек хотин-қизлари кўп. Мана улардан бири ҳарбий врач Кейникеш опа ҳақида эшитинг.

... Кейникеш шиддатли жанг майдонида. У ярадорларга тиббий ёрдам кўрсатар, гоҳо ботқоқликка кўсини бериб, тепаликда кўринган фашистларга ўқ узади... Кейникеш майдонга қадам қўйган онда ярадор лейтенантни маҳкам қўчганича ётган олтойлик санитар қиз Оля Мирошниченкога қўзи тушди. У яқин бориб қараса, Оля ҳушсиз ётибди. Унинг ҳаётини сақлаб қолиш мумкин. Ярадорни елкасида кўтарганича ботқоқликка, медицина пунктига шошилди. Майор Дониёр Абдурахмонов кўмагида ярадор кўкрагидаги мина парчасини олиб ташлади.

8-панфиловчи дивизиянинг 23-ўқчи полкида хизмат қилган старший лейтенант К. Дилеванинг урушда қилган хизматларидан бир шингил эпизод — бу. 1942 йилнинг августида фронтга йўланган жасур қиз урушнинг сўнгги кунларигача жанг қилди. Унинг урушдаги фаолиятидан яна бир эпизод:

Майор Дониёр Абдурахмоновни келтиришди. Унинг болдини ўқ шилиб ўтган ва кўкрагига теккан ўқ қовурга суягига қадалиб қолган эди. Кейникеш тезда операцияга киришди. Суяк

Бирлашинг, жаҳон йўқсиллари

СУФИЗОДА,
Ўзбекистон халқ шоири

Сўфизода XX аср тонготаридан бошлаб революцион кўтарилиш даврида Завқий, Аваз, Садриддин Айний ва Ҳамза Ҳакимзода Нисёний каби кўпгина талантливий шоир ва адиблар қаторида баъдий адабиёт майдонига кириб, ўзбек реалистик адабиёти традицияларини давом эттирган забардаст санъаткор эди.

Ўзбекистон Шўролар жумҳурияси Марказий Ижроқўмнинг 1926 йил 27 февралда чиқарган қарорида революция тўғрисида қўлга киритган ғалабаларимизни мустаҳкамлаш ишида Сўфизоданинг хизматлари юқори баҳо олди. Мазкур қарорда ана шу хизматлари учун Сўфизодага «Халқ шоири» унвони берилган эди.

Чуст шаҳри истироҳат паркида Сўфизодага ёдгорлик ўрнатилган.

ка қадалган ўқни не ҳасратда олиб ташлади, сўнг ярани даволаб боғлаб қўйди...

Инки кундан кейин бемор ўзига келди. Каравоти устида ўзига тикилиб ўтирган қизга қўзи тушди.

— Мени ким операция қилди? — ҳазина оҳангда сўради.

— Ҳарбий врач, капитан Дияева, — деди қиз.

— Раҳмат, юртдошим!

Меҳр кўзда бўлди деганларидай тақдир кўзга кўринмас иплари билан қалбни-қалбга боғлаб-верар экан. Оловли йилларда туғилган муҳаббат майор Абдураҳмонов билан уни бир ёстиққа бош қўйишга олиб келди. Ригада фашист газандалари қувиб чиқарилган кучи майор билан капитанининг никоҳ тўйи бўлди. Жангчи келин-куёвлар тарихий ғалаба онларини бирга кутиб, она юртига битта вагонда қайтиб келишди.

Мана орадан чорак аср ўтди. Ўша келин-куёвнинг урушдан кейинги тақдирини балки сизни ҳам қизиқтирар. Унда ҳикояининг давомини эшитинг:

Жангларда ортирилган жароҳатлар ўз кучини кўрсатди. Собиқ полк командири майор До-

ниёр Абдураҳмонов узоқ давом этган оғир касаллик оқибатида яқинда вафот этди. Бу жудодлик Кейникеш опани қаттиқ изтиробга солса-да, унинг пўлатдек иродасини буколмади. Тўрт фарзандини елта муносиб тарбиялаш ишчи опага катта мадад бўлди. Катта ўғли Шавкатжон ҳозир Тошкент Давлат университетига ўқияпти. Муродбек ва Фаридохон ўқувчи, Кенжатов Равшаной болалар богчасида яйраб ўсапти. Опанинг ўзи эса Москва район касалхонасида ишлаяпти, «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган врач» деган фахрий унвон эгаси.

Жангчи опахонларимиз ҳақида гап кетганда Зебо Ғаниева тўғрисида бирор янги гап айтмасдан илож йўқ. Бухоролик Саида Рўзиевадан бир хат келди. Унда Зебо опа билан бўлган бир учрашув ҳақида шундай ёзилган:

«1942 йил 11 ноябрь кунини майор Сирож Нуриддинов бошчилигида Солиҳа, Раҳима, Ҳосият, Жамила деган дағуоналарим билан ҳаммамиз Зебо опани кўрганми Москвага бордик. Ўзбекистондан каттакан гулдаста олиб боргандик. Госпиталнинг еттинчи қавағида ётган экан. Оёғи гипсда. Бизни кўриб жуда қувнаб кетди.

Ҳамшира қиз бизга Зебо автоматдан ўқ узиб бир ўзи 34 та немисни ер тишлатиб, кейин ярадор бўлганини ва 17 та немис солдаги қуршовидан ярадор ҳолатда қутилиб чиқганини айтди. Шу учрашувда Зебо опа айтган мана бу гаплар ҳали-ҳали ёдимда: «Жанг ҳар ҳолда жанг. Довюракдан ўлим кўрқадим. Соғайсам улар билан яна бир олишгим бор». Бу гапларни мен бутун уруш давомида ёслаб юрдим, — дейди Саида опа.

Саида Рўзиева ўзи ҳам ўнлаб фашистни ер тишлатиб, оғир дамларда юзлаб ярадор солдатларини жонига оро кирган. Ҳозир у Гиздуюнов районидаги Ф. Юнусов номили мактабда ўқитувчи, халқ маорифи аълочиси.

Партиямизнинг «Ҳамма нараса фронт учун» деган даъватига «лаббай» деб биринчилар қаторида фронтга жўнаганлардан яна бири Мензигон опа Зинулова. У иккинчи Белорус фронтининг 194-ўқчи дивизиясида хизмат қилган, Кишинёв, Курск, Орёл, Кенсберг шаҳарларида бўлган жангларда ярадорларга дастлабки ёрдам кўрсатиб, чана ва араларда госпиталларга юзлаб солдатларни ташиган.

Фронтда «Аълочи ҳамшира» бўлган опахонимиз ҳозир меҳнати билан ҳамқишлоқларининг таҳсинига сазовор бўляпти. Мензигон опа Сирдарё районидаги «Правда» колхозига богча мудираси. Бу камтарин вазифани ўттиз йилдан буюн сидқидилдан бажариб, оналар ҳўрматига сазовор бўлиб келяпти. Актив жамоатчи, колхоз партия ташкилоти бюросининг аъзоси, район Советининг депутаты, район халқ судининг маслаҳатчиси.

Пахтазорларга, богу роғларга ҳавасланиб боқганда, ёш йигит-қизларнинг бўй-бастига тикилганда, богча-ясидаги чақалоқларнинг, «инга-пига»сини эшитганда Мензигон Зинулованинг лаблари беихтиёр пичирлайди: «Урушга кирон келсин!», «Энди асло урушнинг кўрмайлик!». Бу бежиз эмас. Чунки, у уруш даҳшатини билади, уруш заҳматиини тортган.

Жангчи опахонларимизнинг тинч ҳаётда ҳам, коммунистини жаҳият қуриш меҳнатида ҳам ана шундай ўз ўрни, муносиб ҳиссаси, ютуқлари бор. Биз бундай опахонларимиз билан фахрланамиз.

М. БЕК.

ҲАҚИҚАТДАН КҶЗ ЮМГАНЛАРГА

Ўй насими Шарқ, Масков сориға қилсанг сафар,
Эт зиёрат мен учун Ленин мазорини саҳар,
Нақшини оҳиста ўй, тарки адабдан қил ҳазар,
Бўлмасун озурда нақши, бўсадин гул барги тар,
Сўрса шояд дутф этиб аҳволи зоримдин агар,
Сўйла мунглиғ шоирни шўридадин олсин ақбар.

Во дариғо, кутмаган бир кунда, яъни бемаҳал,
Ишчилар устозига нотантилик қилди ақал,
Ҳайрати ҳикматга шомил риндига айлаб амал,
Чиқмади ул из чизиб кетган чизикдан камбағал,
Балки йўқсул оммаси ондин топиб файзи назар,
Бирлашиб дунёда, роҳат кун кўриб эркин яшар.

Шунга ҳайронман ва лекин тескари товлаб юзин,
Баъзи ўртоқлар бу кун юмди ҳақиқатдан кўзин,
Обруйини тўкиб, кулки қилиб қўйди ўзин,
Парда бирла ёшириш мумкинмидир тонгин юзин,
Қалта ўйлаган киши албатта туз йўлдан озар,
Кўпчилик бирлан курашган чалқаси бирлан тушар.

Нархини қиймат қилинг, дерлар саноат молини,
Орттириш лозим эмиш ҳар бир солиғ амоллини,
Текшириб кўрмай эзилган ишчи-деҳқон ҳолини,
Фирқа юлдирамс ёзуқ мусичаларнинг болини,
Дўст йиғлар шул бузуқ андишадин, душман қулар,
Еки мен лиглишмасам, девона бўлишлар магар,

Фирқавий бирликка қарши фирқалар -тузмоқчилар,
Ишчи-деҳқон ўртасини охири бузмоқчилар,
Риштан улфатни кам-кам тортишиб узоқчилар,
Тул хотин, ўқик етим кўз ёшида сузмоқчилар,
Бир масал бордир улус оғзида гоият мўътабар,
Қайғалик кунлар жамоат ихтилофидан туғар.

Кошки бўлғай эди доҳий Ильич ўлмаи, тирик,
Ҳажрида мотамсародир каттадин тортиб кичик,
Биз ишонган тоғлардан чиқмайн қолди кичик,
Йўқ экан тўзғоқ табиатларда одамгарчилик,
Ғолибо ҳар бир садаф кўсида бўлмайдуру гуҳар,
Арғувон суратда зебодур вале бермас самар.

Ўз худудидан тажаввуз қилса ким бўлғай забун,
Енгилиб мафкура майдонида бўлғай сарнигун,
Чунки шўролар бутун дунёни титратди бугун,
Оҳанин бир қалъадир гўё қизил шойли қўшин,
Бирлашинг, энди жаҳон йўқсуллари боғлаб камар,
Токи бўлсин мустабид сармоялар зеру забар.

Анвар ҲОЖИ

Кўнги́л узмайман

Ҳаёт, қучоғингдан жой бердинг менга,
Одам деб инсонлар қатори қўйдинг.
Мураккаб йўлингдан тоймайин сенга
Лойиқ бўлмоқликни дилимга туйдим.

Минг-минг жумбоқларинг олдида агар
Зарра адашгудек бўлсам, тут, ушла.
Менинг ҳам ниятим эзгу, беғубор,—
Ҳақиқий одамлар йўлидан бошла!

* * *

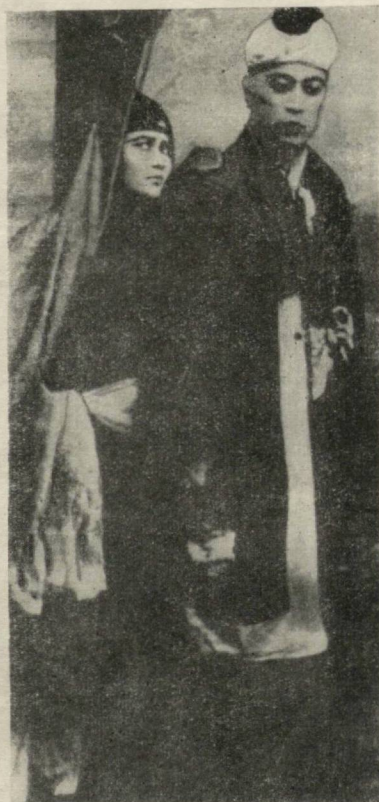
Қўкка боқсам имлайди юлдуз,
Ерга боқсам меҳри бир оташ.
Покиза кўк дилимдай равшан,
Ернинг ишқи қалбимга туташ.
Юлдузлар шўх имопарастдир.
Мен юлдузин ердан излайман.
Осмон чорлаб қитқилар дилим,
Аммо ердан кўнги́л узмайман.

АЯ

Ҳамидулла АКБАРОВ,
санъатшунослик фанлари кандидати.

СССР халқ артисти Лутфихоним
Саримсоқова.

«Маликан Турандот» спектаклидан бир кўриниш.

«Сен етим эмассан» фильми экранга чиққанидан сўнг Лутфихоним Саримсоқова мамлакатнинг турли бурчакларидан қўлаб хатлар олди. Мақтуб йўловчилар орасида ишчи ва колхозчилар, халқ маорифи ходимлари, Совет Армияси жангчилари бор. Санъат мухлисларининг тилаклари ғоят ҳаяжонли. «Сизни иккинчи онам деб аташга рухсат этинг», деб ёзишади ёшлар. Чиндан ҳам, Лутфихонимни ҳамма ерда «ая», «аяжон» деб аташади. Бу бежиз эмас. Айниқса шу фильмда у чинакам ая, у бир ажиб маҳорат билан жонлантирган Фотима опа образи — қалби кенг, кўнгли дарё ўзбек аёли, ҳақиқий она тимсолидир.

Лутфихон ая ўн тўрт боланинг бошини силаган Баҳри Акромова (фильмдаги Фотима опа) қалбини очишга интилар экан, бу осон иш эмаслигини билар эди. Ҳаракат ва гап-сўзлардаги бирор сунъийлик, заррача зўракилик ҳам бу образни қашшоқлаштириб қўйган бўларди, унинг ҳаётдаги про тотилини яхши биладиган қўлаб томошабинларнинг ҳақли эътирозига учрарди. Шунинг учун ҳам актриса ўз қаҳрамонининг энг характерли ва аини пайтда қўлчилик оналар учун хос бўлган энг ёрқин томонларини бўрттириб берди. Натижада, болажонли меҳрибон она томошабин кўз ўнгиде рўйирост гавдаланади.

Биз Фотима опанинг ҳар бир ҳаракатига ишонамиз. Сенинча қўшилиб суюнамиз, аламларидан қуюнамиз. Ҳар бир эпизодда саҳий юракли аёлининг туйғулари жўл уриб туради. Актриса шунга эриша олган. Фотима опа ўз ажойиб ишларини қаҳрамонлик деб ўйламайди. Шундай қилиш кераклигини оддий бир инсон сифатида ҳис этади. Шунинг учун ҳам буюк инсон образи — совет кишиси образи гавдаланади.

Лутфихоним Саримсоқова бу фильмни сураатга олиш режиссёр Шухрат Аббосов билан биргаликда жуда кўп меҳнат қилди. Айниқса ёш артистлар билан ишлаш кийин бўлди.

— Ёш артистлар, — дейди Лутфихоним ая, — тажрибасизлиги учими, уятчанлигиданми, профессионал актёрлар билан учрашганда, ўзини йўқотиб қўяди. Ўйнаётганида ҳам тортиниб туради ёки режиссёр нимани буюрса шунини қилаверади. Аслида актёр ўз қаҳрамонининг руҳини чуқур ту-

шунган бўлиши керак. Образ шундагина табиий, жонли талқин этилади.

Лутфихон ая, кўп йиллик тажрибасига таяниб, ўзи худди шундай қилади. Ёшларни ҳам шунга даъват этади. У кино соҳасида махсус таълим олган бўлмаса ҳам, ҳаётнинг ўзи унга шундай таълим берган. У ўз қаҳрамонларини, уларнинг ҳис-туйғуларини ҳаётдан излади, катта ижодий тажриба орттирди. Артистнинг кино камера олдидаги ҳар бир ҳаракати, имо-ипораси қаҳрамон қалбини очишга хизмат қилади. У буни ҳаётдан ўрганди. Кишиларнинг хатти-ҳаракатини доимо кузатиб юрди, энг характерли белгиларини тез илғаб олади-ган бўлди. Биринчи ўзбек овозли бадиий фильми — «Қасам» (1936) сураатга олинаётгандаёқ режиссёр А. Г. Усольцев шу пайтгача фақат театр саҳнасида ўз санъатини намойиш қилиб келган Лутфихоним Саримсоқова талантнинг кинога шунчалик мос тушишига қўйил қолган эди. Гарчаид бу фильмда у ўтмишнинг ваҳшинеа қонуноқоналари остида эзилган, чорасиз қолган оддий ўзбек аёли ролини ўйнаган бўлсада, бу образ узоқ вақт эсда қолади. Саримсоқова экранда кўп кўринмайди, кўп гапирмайди ҳам. Аммо унинг ғамгин кўзлари, титраб турган қўллари томошабин кўз ўнгидан кетмайди. Бу аёлининг бутун умри забунликда, муҳтожликда ўтган. У ўзининг аянчли ҳаётига кўнгикиб кетган ҳам. Мана шу кезларда унинг келини — Саодат ўтмиш пардаларини бирдангина йиртиб ташлади. Қўчага паранжи-чаचонсиз чиқди. Қайнаша шундагина ўзини кўл қилиб келатган ўтмиш иллатларини тўсатдан тўшунди. Инсон онгидеги мана шу мураккаб психологик бурилишни бир-икки ҳаракат ва жумла билан аке эттириш ғоят мушкул эканлиги ўз-ўзидан маълум. Агар кинорежиссёрлар бир неча йил давомида унинг қайғу, ғам-ғуссани ифодалай олувчи ташқи кўринишидан фойдаланиб келган бўлсалар, театр режиссёрлари артист талантининг комик ва трагик қирраларини ривож топтиришга ёрдам берувчи турли характердаги ролларни топириб келдилар. Кино ва айниқса театр режиссёрларининг дўстона маслаҳатлари ёрдамида артист талантининг янги қирралари очила борди.

Бир неча йил муқаддам Кремль театри

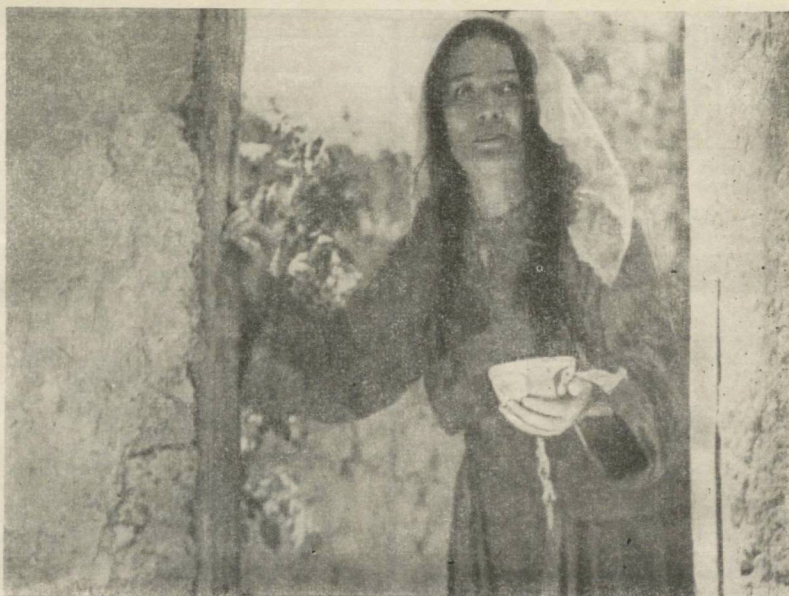
«Фарзандлар» кинофильмида Лутфихон ая телба аёл ролини зўр маҳорат билан ижро этади.

саҳнасида Муқимий номли ўзбек музыкали драма ва комедия театрининг ижодий коллективи ижросида «Нурхон» спектакли кўрсатилганида москваликлар Лутфихон ая яратган она образига юсак баҳо берганликлари ёдимизда. Биз театр залида ўтирар эканмиз, ёд бўлиб кетган спектакли яна бир кўриб завқланар, айни вақтда ўзбек тилини билмайдиган турли миллат вакилларининг Лутфихон аянинг ўйинини зўр қизиқиш билан кузатишларини кўриб фахрланар эдик. Спектаклдаги диалогларга таржимон изох берар, лекин айрим артистларнинг, шу жумладан, Саримсоқованинг саҳнадаги хатти-ҳаракати сўзсиз, изохсиз тушунарли эди. Озодлик учун кураш йўлида қурбон бўлган Нурхоннинг эзилган онаси ролини ижро этган Саримсоқованинг ўйини фақат асар бош қаҳрамонининг ички дунёсини кенг ёритишга қаратилибгина қолмай, балки ночор аёлнинг умумлашган образини яратишга олиб келди. Саримсоқова ўз қаҳрамонининг характерли, атрофдаги воқеалар — янги ҳаёт учун кураш, иқтисодий ўзгаришлар таъсирида аста-секин, динамик равишда ўса боришини ижрочилик санъатининг турли воситалари орқали тасвир этади. Она — Саримсоқова спектаклнинг дастлабки кўринишларида итоаткор, муштинар, нотавон аёл сифатида гавдаланса, финалда эскилик зулмига қарши бош кўтарган иродали курашчига айланади. Саримсоқова аста-секин, вазмин айтган гаплар шундай оҳанг билан талаффуз қилинадики, унинг одим ташлаши, боқиши, имо-ишораси шунчалик пардозланган, уларга шунчалик усталик билан сайқал берилганки, томошабин ўзбек аёлининг қичн ўтмишдаги ҳаётини тасаввур этади.

Ана шундай она роли билан бир қаторда актриса «Фарҳод ва Шприн» спектаклида Ёсуман ролини ҳам ўйнади. Бу драмани турли режиссёрлар саҳналаштирдилар, баъзи кўринишлар театр санъатининг турли воситалари билан бойитилди, лекин Саримсоқова талқин этган ёвуз нияти, тadbиркор Ёсуман образи ҳамиша спектаклда муҳим ўрин эгаллаб келади.

Саҳнада кучли драматик образлар билан бир қаторда Гольдони, Гоголь, Ҳамза асарларидаги бир қатор комик ролларини ижро этиб тажриба ортирган артистка кинофильмларда ҳам қувноқ образлар яратди. У «Стадионда учрашамиз», «Маҳаллада дув-дув гап» фильмларида ёқимли, ҳажвий образлар яратган бўлса, «Фарзандлар» киноновеллида чуқур драматик образ устида қўнт билан ишлади. Бу гал талқин этиши лозим бўлган образ сценарийда бирмунча юзаки ёзилган эди. Лутфихон ая бу роль текстини ўзгартиришининг асоси эмас, анчагина кенгайтиришини ҳам тақлиф этди. Режиссёр З. Собитов уни қўллаб-қувватлади. Шундай қилиб, актриса доимий муҳтожликда яшаб ақлдан озиб қолган бир аёл тақдирини орқали давр фожиясини аке этдиришга эришди. Бу ҳақда Саримсоқованинг ўзи қуйидагича ҳикоя қилади:

— Мен узоқ вақтгача кинода комик роль ўйнашни ҳавас қилиб келдим. Ўз кучини трагик образларни ижро этишда ҳам синамоқчи бўлиб юрдим. Бу ниятим хали ҳам тўла-тўқис амалга ошгани йўқ. Аммо Зоҳид Собитов фильмида мен ана шундай ролини ижро этишга қисман эришдим. «Фарзандлар» фильмида биринчи марта кинода чуқур драматик образ яратишга тўғри келди. Ана шу образ устида ишлаш даврида режиссёр менга эркинлик, мустақиллик берди, сценарийдаги текстини ҳам бир оз ўзгартиришга рози бўлди. Менинг қаҳрамоним ақлдан озади. Бунга сабаб — давр зиддиятларидир. Бир ҳовуч амалдорлар қўлида уюмдор ерлар, бойлик; меҳ-

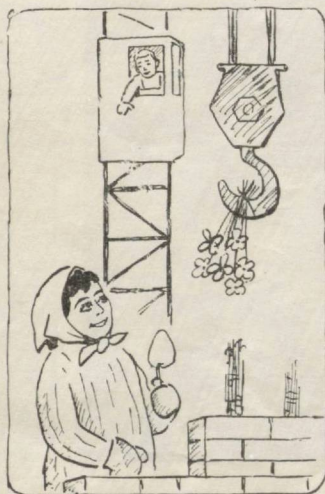
Лутфихон ая «Қалбингда қуёш» фильмида.

наткаш халқ эса қашшоқликда, очликда яшайди... Ер-сувсиз, уй-жойсиз, фарзандидан ажралиб қолган аёл тақдирини ҳаётини деталлар орқали тасвирлаш учун режиссёр билан ҳамкорликда ишлаб, янги-янги воситалар изладим. Сценарийнинг режиссёрлик вариантыда менинг қаҳрамоним учун ажратилган текст ҳам бирмунча кенгайтирилди. Эпизодик персонаж мустақил образга айлана борди... Агар режиссёр ўз вақтида менинг тақлифини қувватламаганида, актёрларнинг кучига ишонамаганида ёки мет-

ражни «қизганганида», мен роль устида бунчалик ишонч билан ишлаёлмасдим.

Лутфихон ая умрининг ўттиз йилдан ортигини санъатга бағишлади. Унинг маҳорати ҳақида жуда кўп илиқ гаплар айтиш мумкин. Ҳурматли аямиз бундан кейин ҳам янги-янги образлар яратиб томошабинлар дилини хушнуд этишига ишончимиз комил. Сеникли санъаткор билан экранда ҳам, саҳнада ҳам тез-тез учрашиб турайлик, мароқли суҳбатларини тўйиб-тўйиб тинглайлик.

8 март

Байрамингиз билан табриклайман.

Узингизга айи...

Э. РУЗИБОВЕВ расмлари

ГУЛНИНГ ТИКАНИ

ЎЗ

УЙИНГДА

ТИНЧ

ҚЎЙИШСА...

КАТТИҚ ухлаб ётган эканман, телефон уйғотиб юборди. «Азолаб кимга керак бўлибман экан», деб эринибгина трубкани олдим.

— Алло, эшитаман.

— Сизни таксомотор паркдан бевозта қилишимиз, — деди йўғон бир овоз, — ўзингизга маълум, бутун-эрта дам олиш. Эҳтимол у ёқ-бу ёққа бормоқчидирсиз. Сизга такси керак эмасми? Керак бўлса, адресингизни айтинг. Хоҳлаган вақтингизда эшитингизда бўлади.

— Йўқ, менга такси керак эмас. Уйда дам олмақчиман, — дедим.

— Одам уйда яхши дам ололмайди. Ўйлаб кўринг.

— Ўйлаб кўрдим. Мен ухлашим керак. Кечаси билан ухлаганим йўқ. Тўйда эдим.

— Зоримиз бор, зўримиз йўқ. Кечирасиз.

Трубкани қўйиб, ўрнимга ётдим. Энди кўзим илинганди яна телефон жиринглади.

— Алло, квартиранинг эгасимисиз? — бу сафар аёл кишининг товуши эшитилди.

— Ҳа.

— Саломалайкум. Холис хизмат кўрсатиш бюросидан гапирялмиз. Уйингиздаги радио, телевизор, соат ёки бошқа электр буюмлардан биронтаси бузилган бўлса, адресингизни айтинг. Биз одам юборамиз, тузати беради.

— Ёзилган буюмим йўқ. Менга уста керак эмас. Раҳмат! — дедим.

— Ихтиёрингиз... — деди аёл пастроқ овоз билан.

Яна каравотга чўзилдим. Лекин ухлай олмадим. Ҳовлида чумчуқларнинг чирқиллаши ҳам асабига тега бошлади. Яна телефон... Сакраб туриб трубкага дўқ қилдим:

— Лаббай!! Нима дейсиз?!

— Алло, сизни уйғотиб юбордим, узр. Бу — Гастрономдан... Газетадаги эълонини ўқидингизми-йўқми, дам олиш кунлари харидорлар қимматли вақтларини шовқин-суронли бозорларда, магазинларда ўтказмасинлар деб махсус хизмат кўрсатиш бригадалари тузди. Сизга гўшт, сут, қаниқ, тухум, сабзавот — хуллас, нима керак бўлса, айтинг. Бир соатда уйингизга етказиб берамиз.

— Менга ҳозир валерьянка билан бром керак. Бошқа ҳеч нарса керак эмас.

— Касалмисиз? Ундай бўлса, мен аптекага хабар қилишим мумкин. Адресингизни айтинг.

Трубкани тарақлатиб жойига қўйдим.

Кейин уни стол устига олиб ташладим. Бир дона валидол тоғиб тилимнинг тагига қўйиб олдим... Яна қўнғироқ! Трубка стол устида ётибди-ку... Яна қандай қўнғироқ. Эшикнинг қўнғироғи экан. Очдим.

— Саломалайкум, — деди серсоч, бугдойранг йингит.

— Ваалайкум...

— Мен «Химчистка» данман. Тозалатдиган кийимларингиз бўлса беринг. Кечгача тозалатиб келтираман.

— Телефонни узиб қўйиш керак, — дедим жаҳлим чиқиб. — Тозалатадиган нарсам йўқ.

— Телефонни? — бирдан ўтирилиб, зинадан пастга қарай чопа кетди.

Уйку ҳаром бўлди. Ошхонага кириб, газини ёқдим. Совуқ сув билан юзини юдим. Яна қўнғироқ!.. Баданимга электр сими теккандай бўлди. Секин туриб, эшик томон одимладим. Очдим.

— Саломалайкум. Телефонни узиш керак дебсиз. Яхши ишляптими? Бузуқ бўлса, тузатиб қўй...

— Телефонми?! Ҳозир, — дедим ва бориб трубкани юлиб олдим, — мана тузатинг!

Телефонни олиб ерга урмоқчи бўлаётганимда юрагим қаттиқ санчди...

Кўзимни очсам, тепамда оқ халатли бир гўзал қиз турибди. Унинг ёнида бояги йингит. Мен кўзимни очганим биланоқ йингит эшик томон одимлади.

— Яхшимисиз, ўртоқ Абдурахмонов? Сиз... сизга валерьянка билан бром керак. Шунинг келтирган эдим... Мана, — деди қиз ва қўлидаги қошиққа дори қўйиб, менга узатди.

Ичдим. Кўзларим олдидаги туман тарқалгандек бўлди.

Қиз яна ширингина хайрлашиб жўнади.

Шундан кейин бир ҳафта ишлай олмадим: бюллетенда юрдим. Ўшандан бери бир ой ўтпти. Дам олиш кунлари уйда ўтирмайман. Қўрқаман. Асабларим ҳали жойига келгани йўқ. Мен бу аҳволга келтирган одамлар, улар ишляётган ташкилотларнинг масъулиятсиз ходимлари ҳақида кўп идораларга шикоят ёздим. Лекин ҳозиргача натижа чиққани йўқ. Нима қилишгани билмайман. Дам олиш кунлари қўнғилдагидай дам олишининг иложи йўқ. Ўз уйингда тинч қўйишмайди-я! Бу қанақа гап ахир, жон биродарлар!

ИСО АБДУРАХМОНОВ.

Самарқанд.

ЭТЮД

УЛАР аудиториянинг энг орқасида, бурчадаги столда ўтиришпти. Сергап, мазмунини ўқиб бўлмайдиган лекция кетпти Деразадан кўм-кўн осмон, шўх нулиб турган офтоб, шабадада чапан чапётган ёш барглари кўриниб турибди. Шабада дарчадан бу ерга ҳам киради-да, ҳаёлларни ўқитувчидан авраб олиб ям-пишил адирларда, лолazorларда, тип-тиник булонларда ва баҳорга боғлиқ бўлган алла нарса-ларда адаштиради.

Уларнинг ҳам ҳаёллари қаерлардадир бошлангалиб юрипти. Ўзлари эса бир парча қозғозга савол-жавоб ёзиб гаплашиб ўтиришпти. Йигит диққат билан қозғозга бир сўз ёзди, кейин ўқитувчининг кўзларига тикилиб туриб, қозғозни секин қизга сурди.

— «Борасизми?!»

Қиз дарров жавоб ёзиб қайтарди.

— «Йўқ!»

Ўқитувчининг бир меъёрдаги овози одамни элтиради. Қозғоз эса бориб келарди. Қозғоздан бошқа ҳамма нарса мудраётганга ўхшайди.

— «Борақоли-инг!»

— «Йў-ў!»

Бировлар уларни ошиқ-маъшук дейишади, бировлар шунчаки ҳазиллаш дўст... Буёғи эса, эскилар айтгандек, ёлғиз тангрияга, тўғрироғи ўзларига маълум.

«Мантубча» яна йигитнинг олдига сурилди: — «Нега бунча мени тақлиф қилиб қолдингиз?»

— «Ҳа, айб, золим, биласиз-ку, с-в-н».

— «Кимни?»

— «Кучангизни, ундан сиз юргангиз учун;

шу бинони, унда сиз ўқиганингиз учун; бу оламни, унда сиз борлигингиз учун! Борасизми?»

— «Йў-ў. З. Н. ни тақлиф қилинг, жон дейди».

— «Бошимга ураманими?»

— «Тавба деб гапиринг. Айтгандек Р. га ҳам тайинлабсиз бординг деб. Менга айтди».

— «У борса сизнинг боришингиз осонлашади, дедим. Дугонангиз-ку... Очиғи-да, сиз чиқсангиз ҳам, чиқмасангиз ҳам шу сайр умрбод эсимда қолади. Эсдаликни қора қилсангиз гуноҳга қоласиз. Утинаман».

— «Биласиз-ку, уйда оймилар миямда ёнғон чиқадилар».

— «Биринчидан, ҳозир ёнғон фасли эмас. Иккинчидан менинг...»

— «Уфф, бўлди».

Дарс охирлашиб қолди, ўқитувчи толиқиб соатига қаради.

— «Ишонмайсизми?»

— «Керан эмас. Йўқ!»

— «Агар ишонмасангиз ҳозир «домла, бир минутга» дейман. Кейин ўрнимдан туриб, «Мен Дни севаман» деб эълон қиламан».

— «Жиннивой!»

Шу ерга келиб қозғоз ўзининг хизматини ўтади. Ўспирин ўзини «хап сеними» қиёфасига солди.

— «Шунақами?!» — шивирлади у. Қўлини кўтарди. Қиз унинг енгидан тортиди.

— «Вой, вой, эсингиз борми?»

— «Домла, — ўспирин ўрнидан турди.

Қиз ҳамон унинг енгидан тортиб шивирлади.

— «Ўтиринг, жинни, ўтири-инг!».

Қиз ўзини кимнингдир панасига олиб юзини қўллари билан тўсди. Қип-қизариб кетди. Қаредандир йигитнинг овози келди.

— «Домла, бир минут...»

— «Хўш, хўш...»

— «...Эшикка чиқиб келай, жуда бошим айланиб кетди».

Йигит чиқиб кетди. Ўқитувчи йигитнинг ўтирган ўрнига, кейин ташқарига қаради. Тоғонини қириб йўталди.

— Баҳор-да, баҳор,— деб қўйди. Бу гапи «тушунарли, тушунарли» дегандек чиқди. Ово-ида лекция айтётгандагидан буланча несатиқ аралаш меҳрибонлик бор эди.

Қиз юзини беркиртганча анча ўтирди. Роса кулгиси қистади. Жиндек, жуда ҳам жиндек алам қилди.

Танаффусда йигит қизнинг ёнига келди.

— «Қалай, яна менга шак келтирасизми?»

— «Улинг, ҳамма ёғим музлаб кетди».

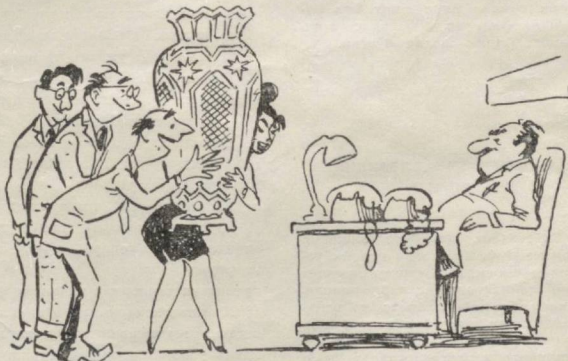
Йўлданги шовқин ичда уларнинг кулги жиннини қўзғатгани деярли сезилмасди. Қўнғирроқ ҳам фақат баҳордагидек кувонч жаранглаб, ҳаммани хона-хонасига ҳайдади.

Зоҳир АЪЛАМОВ.

М. ВОРОБЕЙЧИКОВ расмлари.

Менинг умр йўлдошим — менинг чин кўмакчим, қўлдошим.

Рафиқангизни 8 март билан табриқлаймиз...

ДАЛЛОЛ

МОЛ бозорининг ўртасида бир хотин ийманибегина сизирининг ипини тутиб турар, иккала боласи эса унинг пинжига тикилиб олишганди. Бир вақт даллол аллақимидир бошлаб келиб, сизиринг ипини аёлдан олиб, унга тутқазди:

— Мана мол! Мана эгаси! Бе-чора хотинга бир қаранг, шўрлик-нинг эри йиб, тўртта боласи билан бева қолиб кетди. Мана шу жўжабирларнинг униси-мунисига

ярар дебегина сотаяпти молини! Уйда эркак бўлмагандан кейин, икки чалак сут билан рўзғор теб-ратиб бўлармиди?... Ақаси, молга бир қаранг! Елинига қаранг! Шоҳ-ларига қаранг! Туёқларини кў-ринг! Мол таниган кишига гал ор-тиқча! Ҳа, синглим, нўхтани тут-қаздингизми, энди сиз ҳам сал юмшанг... Ақаси, келиме, шу қора беванинг бир сиқим рўзғори ҳақи, мана шу бахти ярим етимчалари ҳақи, қирқ-яллик сўлнинг юзини иссиқ деб ўтирманг! Қани, қани,

қўлни ташланг! Синглим, сиз ҳам бериб қўлингизни...

Сизгир сотилиб кетди...

Даллол болаларини етаклаб ке-таётган ҳалиги аёлнинг изидан етди:

— Тўғри уйга кетаверинелар, бозорни ўзим қилиб бораман! Шунда болалардан бири унинг қўлига сўйқалди:

— Менга хўрозқанд, дада!..

Омон МАТЧОН.

ОЙ — ТАБИИЙ МЕТАЛЛУРГИЯ
ЗАВОДИ

ИЛМИЯ ФАРАЗЛАР

Бу — америкалини тадқиқотчи олим Куан Суннинг фикри. Маълумки, Ойга протонлар оқимидан иборат «куёш шамоли» эсиб туради. Бу мусбый ибтидоий заррачалар Ойдаги моддалар билан бирикиб, кўп погонали кимёвий реакцияга асос бўлади ва маъданларни соф металлга айлантиради. Тадқиқотчининг ҳисобига кўра, Ой юзасининг ҳар акрида 150 тонна соф темир, 90 тонна алюминий, 75 тонна магний бўлиши мумкин.

АШХАБОД — 2000 ЕШДА

Туркман археологлари нейинги йилларда шаҳар ичидаги қадимги тепаликни қазиб кўрдилар. Бу жойда тупроқдан ясалган қувурлар, сопол идишлар ва бошқа кўплаб буюмларни топдилар. Уларнинг ёши аниқланганда маълум бўлдики, ҳозирги Ашхабод ўрни бундан икки минг йил бурун парфяанлар подшолигига қарашли йирик шаҳар бўлган.

ҚАДИМГИ ҲАЙКАЛЛАРНИНГ
ДОРИСИ

Ўзбекистон жанубида аниқланган машҳур Кушанлар саройи ўрнидан сипоҳлар, машшоқларнинг лой ҳайкаллари қазиб олинди. Бироқ бу ҳайкаллар қазиб олинганда икки минг йил вақт ўтиши билан уқаланиб кета бошлади. Тошкентлик реставраторлар ҳайкаллари сақлаб қолиш йўлини топдилар. Улар ҳом лойдан ясалган ҳайкалларга шприц орқали махсус модда киритиб, 120 даража иситиш йўли билан обидаларни сақлаб қолмоқдалар.

Исроил пулни қаёқдан оляпти?

Исроил давлатининг ҳарбий харажати ҳаддан ошиб кетди. 1969 йилги давлат бюджети 2,25 миллиард доллар бўлса, бунинг 37 процентдан кўпроги ҳарбий эҳтиёжга сарфланди, фақат 18 проценти социал таъминот ва хўжалик ишига ажратилди. Кейинги икки йилда Исроил армияси учун бир ярим миллиард доллар чамаси маблағ ишлатилди. Ҳатто армиянинг ҳаракатсиз турган ҳар бир соати учун давлат 100 минг доллар тўлаяпти. Сувайш каналидан ошириб Миср позициясини ўққа тутган тўрт кунлик артиллерия отишмасининг ўзигина 1 миллион 700 минг долларга тушяпти.

Хўш, Исроил бунча пулни қаёқдан оляпти?

Даромаднинг асосий қисмини чет элдаги, айниқса Америкадаги сионист ташкилотлар берапти. Уларнинг «сахий»лиги туфайли Исроил миллий банкида жуда кўп пул тўпланган. Фақат 1967 йилининг май—июнь ойларида 500 миллион доллар оқиб келди, бу — бутун 1966 йил давомида тушган маблағга тенгдир.

Чет эл капитал маблағи Исроилда йил сайин ўсяпти. 1968 йилда аввалги йилга нисбатан икки барабар кўпайди. Бироқ шунга қарамай, Исроил аҳолисининг аҳоли оғир. 400 мингга яқин исроиллик қашшоқларча ҳаёт кечирмоқда. Мамлакатнинг 10 процент граждани миллий даромаднинг 50 процент аҳолига тўғри келадиган қисмини истеъмол қилмоқда.

Сувайшнинг оғир қисмати

Яқин Шарқ можароси Сувайш канали очилган куннинг юз йиллигини (1969 йил ноябрь) нишонлашга имкон бермади. Бир маҳаллар ундан ўтган кемаларнинг кети узилмасди. 1966 йилда бир кеча-кундузда ўртача 57 тадан кема қатнаганди. 1967 йилдаги урушдан бери жаҳоннинг энг муҳим сув йўлида кема қатнови тўхтаб қолди.

Каналнинг ёпилиб қолгани савдо қилувчи кўпгина давлатларга зарар келтирмоқда. Дастлабки ўн икки ойнинг ўзидагина Европа мамлакатлари бир миллиард доллар зарар кўрдилар. Ҳиндистон ғалла ташувчи кемаларга анча қиммат кира ҳақи тўлашга мажбур бўлмоқда.

Сувайш очилганда дунёдаги кемаларнинг 80 процентини ташкил этувчи юк кемалари, ҳатто океан кемалари тўла юк ортган ҳолда каналдан ўтишлари мумкин эди, шунингдек, 70 минг тоннагача юк ортадиган танкерлар каналдан фойдалана оларди.

Мутахассисларнинг айтишларича, Сувайш каналини очиш учун жиддий техникавий қийинчиликлар йўқ. Чўккан кемаларни чиқариш, канал ўзанини чўқурлаштириш ишларини олти ойда тугалласа бўлади, бунга эса 30 миллион доллар керак. Шундай қилинганда каналнинг ўзани аввалги ҳолатига келади. Бироқ, бу иш анча мураккаб ва машаққатлидир, чунки кема қатновини бошлаш учун, аввало, каналга тушиб портламай қолган ҳамма бомба ва замбарак ўқларини териб олиш керак.

АТИГИ 2023 ЙИЛ ҚОЛДИМИ?

Ер магнитизми проблемаларини ўрганаётган инглиз физиклари К. Макдональд ва Р. Гюнт лондонда сенсацион бир фикрни олға сурдилар: 3991 йилга бориб Ернинг магнит майдони «ўйчи» қолар экан...

Кўпгина ҳозирги замон биологлари ердаги барча организмларнинг ҳаётий фаолияти учун магнит таъсири зарурий деб ҳисоблайдилар. Ундай таъдирда, магнит майдонининг гойиб бўлиши Ердаги ҳаётни қандай аҳволга солишини кўз олдимизга келтиришимиз ҳам қийин. Ленин, бордию Макдональд билан Гюнтнинг фарази тўғри чиққанда ҳам, кишилик ҳали 2023 йил запас вақтга эгани, бу давр ичида «магнитсизлик» ҳаффининг олдини олиш учун бирор чора топиш мумкин бўлар.

КУНЛАРДАН БИР КУН...

Эрнест Хемингуэйдан сўрашибди.

— Китобларингизда тасвир килинган ҳамма жойларни ўз кўзингиз билан кўрганмисиз?

— «Дўзах»ни ёзган Дантега мен бундай саволни беришга журъат этмас эдим,— деб жавоб қилибди эдиб.

Дюманинг бир пьесаси қўйилганда спентаклга отаси ҳам борган экан.

— Яхши!— дебди унинг ёнида ўтирган томошабин,— бунда қисман сизнинг ҳам улушингиз борга ўхшайди?

— Бутунлай ўзимники!— дебди ота-Дюма.

— Пьеса-я?

— Йўқ, ўғил ўзимники.

Лев Толстой губерния маҳкамаларидан бирига кирса, у ердаги амалдор санраб туриб кўришди.

— Салом, граф, мен сизни яхши танийман, «Ревизор» деган романингизни ўқиганман. Яхши асар!

— «Улик жонлар» деган пьесам ҳам бор, ўқиганмисиз?— дебди Толстой жиддий туриб.

180 ёшлик
деҳқон

Эроннинг Машҳад шаҳри яқинидаги Оқтош қишлоғида Муҳаммад Айюб исмли қариядан ёшани сўраганларида «180 даман» деган. Унинг хотираси ўттир, ўз таржимаи ҳолини яхши эслайди. «Иттилоҳат» газетасининг мухбирлари шу қишлоқдаги кўп қариялар билан суҳбатлашганда улар «биз ҳали бола эканимизда Муҳаммад Айюб юз ёшга яқинлаб қолган эди» дейишган. Муҳаммад Айюбни назоратга олган врачлар ростдан унинг 180 ёшга кирганини тасдиқлаганлар.

„Нух кемаси“ни излаб

Рейтер агентлигининг Истамбулдан хабар беришича, америка археологлари уюштирган илмий экспедиция Арарат тоғида инкита ёғоч парчани топганлар. Баъзи тадқиқотчиларнинг фикрига қараганда, бу тавротда таъриф қилинган Нух пайгамбар кемасининг қолдиғи эмиш.

Олдинроқ бир воқеа рўй берган эди. 1955 йилда бордолик корчалон Фернан Наварра деган одам кеманинг ҳақиқатан ҳам борлигини исботлаш мақсадида Арарат тоғига — 5156 метр баландликка чиққан эди. Қор билан қопланган чўққиға яқин жойда инсон қўли билан йўнилган бир бўлак ёғоч топган эди. Наварра ундан бир неча парча ажратиб олиб, уларни Европа ва Америка Қўшма Штатларидаги илмий муассасаларга жўнатган эди. Олимлар бу топилмаларнинг ёшини 4 минг йил деб аниқладилар. Шунини айтиш керакки, таврот тадқиқотчиларининг фикрича, Нух кемаси ҳақидаги афсонанинг яралишига сабаб бўлган воқеалар эрамыздан олдин 2500 ва 4500 йиллар ораллигида рўй берган бўлиши мумкин.

Яқинда Араратнинг ўрмон ўсадиган чегарасидан юқорида — ўн тўрт йил аввал Наварра чиққан жойнинг ёнгинасидан яна инкита парча топилди. Уларни унча катта бўлмаган кўлнинг 6—9 метрлик муз қатлами остида қазиб олишди. Ҳатто Нух тўғони ҳақидаги афсонага ишонмайдиган олимлар ҳам кўл тубида ёгондан ясалган қандайдир қадимги нишоот борлигига ишонч ҳосил қилмоқдалар. Бу йил Арарат тоғига оғир механизм ва усуналар олиб чиқиб, улар ёрдамида кўлдаги музларни очиб кўрмоқчи бўляптилар.

Врачларни алдаган юрак

Эльтерсдорфлин (ГФР) хизматчи Вальтер Шмиттхаммер олимларнинг «хафсаласини пир қилиб қўйди». Уни 1968 йил 24 ноябрда операция қилиб, унга немислардан биринчи бўлиб бошқа бировнинг юрагини қўймоқчи эдилар. Агар шундай қилинмаса «бемор 24 соат ҳам яшай олмайди» дейишди врачлар. Жароҳлар Шмиттхаммернинг кўнрақ қафасини

очганларида юрагининг миокард атрофи инфекция билан захарланганлигини кўрдилар. Врачлар беморнинг ўлимини кутишдан бошқа илож тополмадилар. Мана, ҳозир — 1969 йилнинг декабрь ойида ҳам Вальтер Шмиттхаммер пайда сайр қилиб, автомобилли миниб юрибди, юрганда ҳам ўзининг эски қадрдон юрагидан тамомила хотиржам.

(«Цайт», Гамбург).

Дам олиш соатларида

Мунозара Муҳокама Мулоҳаза

Тоғ файзи

«Гулистон»нинг ўтган йил ўнинчи сонига ўлкамизнинг ҳайвонот дунёси ҳақида мулоҳаза юритилгани айтиш мумкин. Мен ҳам баъзи бир мулоҳазаларимни ҳурматли журналонлар билан ўртоқлашмоқчи эдим.

Канкин ҳақида бирорта ҳам афсона билмайман. Аммо бу ҳақида аччиқ ва аламли ҳақиқатни айтиб беришим мумкин.

Агар тоғда бургут билан канкин бўлмаса, у тоғ эмас. Бургут тоғнинг жасур қаҳрамони, кўрки. Канкин эса тоғ булбули, нафосати, файзи. Ҳа, тоғ қонунини шунақа.

Қўлига эндигина милтиқ тутган киши ишни зағизгон отишдан бошлайди. Ана шу овчи сал малана оширгач, милтигини кўтариб тоғқа келади. Канкин отгани келади.

Кўз олдингизга келтиринг. Тоғ. Баҳор. Чўқчилар қорли бошини булутлар қўйнига суқиб, дам олмоқда. Тоғ савсари, алвон лолалар ва ён бағирларнинг беҳисоб гуллари атрофни муаттар кидга бурнаб ётади. Зилол ва тошчин чашма сувлари пастга қараб чопади. Тоғда анкиб мусиқа ҳўмрон.

Бу дилкаш, дилбар манзарага қараб тўйиб бўлмаганидек, уни тасвирлаб ҳам бўлмайди. Ана, қоя биқинидаги канкин тонг табассумидан завқланиб шенилиб, баралла сайраб юборди. Бир жуфт палапонни онасига тақлид қилмоқчи бўлиб турганида, милтиқ овози гўмбурлади. Палапоннинг нахрабо оёқлари қипқизил қонга беланди. Она накин эса худди ўзига ўч теккендек чирқиллар, боласи атрофида парвона бўлар, нима ҳодиса рўй берганлигига фаҳми этмасди...

Овчи ўз ўлжасини кўтариб мағрур жўнади. Аммо у тоғдаги гўзаллик қасрини бузиб кетди. Дарёлар, гуллар, кўримсиз бўлиб қолгандек эди. Ҳўш, ана шу гўзаллик қасрини бузмасдан, уни дилда олиб кетиш ва бир умр завқланиб юриш мумкинми? Ҳа, мумкин!

Она табиятга мағтун бўлса ким,

Ва бузғайини деса гўзаллик қасрини —

Милтиқ билан уни ўққа тутмасдан,

Фото аппарат-ла мўлжалга олсин!

Ҳозир фаросатсиз овчилар кўпайган сари, тоғ файзи — канкин, тустовуш, беданалар насли камаймоқда.

Бу қўшларнинг гўштини ва тухуми мазади, фойдали ва ҳатто шифобахш ҳисобланади. Шундай экан, одамлар ундан баҳраманд бўлолмалари керак. Аммо бунақа шифоатсиз тартибда эмас. Махсус фермалар, заповедниклар, хўжаликлар ташкил этиб, бу ноёб қўшларни кўпайтириш ва режали фойдаланиш мумкин! Табиатни муҳофаза қилиш станциялари ва ўрмон хўжалигининг ҳодимлари бу ишга киришсалар, зағу иш бўларди.

„Оҳунинг мунис кўзлари“

Кўпгина доно, машҳур кишилар овни санъат деб биладилар ва шундай деб ёзадилар ҳам. Нодир ҳайвон ва қўшлар нескини камайиб кетаётган бир пайтда овнинг санъатлиги қолдимини? Милтиқ ўрнига фотоаппарат қўлаш ҳам гоҳо жуда маъқул эмасми?

Самарқанд.

Нусратулла РАҲМАТОВ.

Табиат

қалбни бойитади

«Оҳунинг мунис кўзлари»да қўйилган фикрга тамом қўшилиамиз. Дарҳақиқат, она-табиатни, унинг гўзалликларини эъзозлашимиз керак.

Биз Хумсон табиятини жуда яхши биламиз. Ҳавоси дилқуш, минг бир дардга даво! Ёзи салқин, қиши қорға сероб. Сўлим Бўстонлиқнинг дилрабо тоғ ён бағирларида минглаб шаҳарликлар қишин-ёзин сайр қилишди, сайёҳлар аримайди.

Сўлим Хумсон қишлоғининг қоқ ўртасидан Уғом дарёси шовуллаб оқиб ўтади. У эртаю кеч тиним билмай, сервиқор чўққиларни ортда қолдириб, кенг водийлар узра таралади. Бу ерда 750 хил ўсимлик тури бор.

Бўстонлиқ иқлимини текширган олимлар бу жойни Иттифоқимизнинг Қрим, Сочи каби районларида қилишмаслигини таъкидламоқдалар. Ғарбий Тянь-Шанни эса Ўзбекистоннинг Кавкази деса арзигулин.

Институтимизнинг бир гуруҳ олимлари, шу жумладан Қодир Самадов, Мастура Исроилова, Зафар Эгамбердиев, Самандар Худойқулов ва Маъмур Оллоёровлар Бўстонлиқ табиятини ўрганишга киришдилар. Бизнингча, ўқувчи ва студентлар ҳам аввало ўз районларининг табияти билан танишиб олсалар, сўнгра ўлка ва республикалар табият оламини ўргансалар, ёш авлоднинг қалб бойлигини, зағв ва дидини оширишга гармоник ривожланишига ёрдам бўларди.

Суръат РАҲМАТОВ,
Аъзамжон ҲАМИДОВ,
Ҳамид ҲАБИБУЛЛАЕВ,
олий мактаб ўқитувчилари.

ЧОРКЕСАР ХАЗИНАСИ

Муҳокама, Мулоҳаза, Мунозара

Эчки — ҳўжаликда мисоли бир очилдастурхон. Сути ва гўшти тўйимли озуқа, жуни тўқимачилик саноатида қимматли хом ашё, терисидан пишиқ пойафзаллар тинилди. Қўй-қўзиларнинг сарбони, чўпонларнинг ёрдамчиси бўлган абиёр серкаларнинг тоғу-тошда мағрур юришини кўрсатингиз!

Эчки чорва моллари орасида тўрт жиҳатдан фойдали экани барчага маълум. Лекин бу гапларни такрорлашга чорвачиликда йил сайин эчкиларнинг маҳсулдорлиги ва сон жиҳатдан қанақадан кетаётгани мажбур этади.

Чоркесар илгари майин жуни, наслдор эчкилари билан бутун мамлакатда маълум эди. Наманган областида ҳозир ҳам лотдор эчкилар алча бор. Масалан, Чуст районида 63 минг, Поп районида 41 мингтача. Бу районларда йилга 40 тонна майин жун, 22 тоннагача тивит топирирмоқда. Боз устига ўн минг тонналаб гўшт, сут ва териларини айтмасми? Чуст райони эчкичиликдан йилга ярим миллион сўмдан кўп, Поп районида эса 300 минг сўмга яқин даромад олинади. Бу рақамларни зотли эчкилар сонини ошириш ва уларни яхшироқ боқиш оралиги янада кўпайтириш, бир бош эчкидан олинган 10 сўм ўрнига 15—20 сўмдан фойда кўриш мумкин. Бунинг учун чорванинг шу соҳасини районлаштириш ва планлаштиришдаги камчиликлар бартараф этилмоғи лозим. Ўн, ўн беш йил олдин бир бош эчкидан 2 килограммдан жун, ҳар 100 бош эчкидан 100—105 улоқ олинар эди. Бугунга келиб 1,3 килограмм жун ва 100 бош она эчкидан 80—85 тадан улоқ олинапти. Ўзини ўрнига орқага қайтишининг бирдан-бир сабаби илгарики ихтисослашган эчкичилик ҳўжаликларини тарқатиб юборилганида эмасмикин?

Поп районидаги Чоркесар кишлоғида «Янги чорва» колхозини бўлгучи эди. Бу ҳўжаликда 14 мингдан ортиқ наслдор эчки, 6 мингта қўй ва бошқа чорва подалари бор эди. Тоғ ва адрлар бағрида ташкил этилган бу ҳўжаликдаги янги наслдор эчкиларнинг ҳатто чет эллик харидорлари ҳам бўлган. Кейинчалик шу колхоз чорваси тўртта пахтакор колхозларга бўлиб берилди. Шундай қилиб Чоркесар наслдор эчкиларининг довриги сўйди.

Бутуниттифоқ енгил саноати учун йилга уч минг тоннача майин эчки жуни, бир минг тоннача тивит, ўн миллионлаб теги эзарур. Бу рақамлар эчкичиликни ривожлантириш умумдават аҳамиятига молик вазифа эканини кўрсатади. Давлатимиз 1968 йилдан бошлаб, биринчи тарамда олинган эчки тивитининг бир килограммининг 77—90 сўмга, жуни эса 11 сўмга қўтаргани ҳам бежиз эмас. Айтмоқчимизки, шундай қимматбаҳо маҳсулот турини кўплаб етиштириш учун бизда ҳам табиий, ҳам географик имкониятлар мавжуд. Республикаимиз областларида, айниқса Наманган, Сурхондарё областларида майин жуни наслдор эчкиларни кўпайтириш имконияти катта. Тоғлиқ ва тоғ этаги районларида ихтисослаштирилган чорва совхозлари ташкил этилса мўмай фойда кўришимиз турган гап.

Ҳозир Чуст ва Поп районларида эчкичилик билан шугулланадиган махсус совхозлар тузиш мўлжалланмоқда. Қани энди Наманганда, қолаверса республикаимизда майин жуни зотли эчкилар боқиладиган совхозлар кўплаб ташкил этилса. Ана шунда юқори кўрсаткич: ҳар бош эчкидан 2,5 килограмм майин жун, гўшт, йилга туёқ бошига 25—30 сўмдан фойда кўриш даражасига эришиш мумкин бўларди.

Майин жуни наслдор эчкиларни кўпайтириш, ихтисослаштирилган эчкичилик совхозларини ташкил этиш қатта иқтисодий фойда келтириши турган гап.

П. Ф. КИЯТКИН,
республикада хизмат
кўрсатган зоотехник.

ИККИНЧИ СОНДА БОСИЛГАН КРОССВОРДНИНГ ЖАВОБИ:

Энига:

5. Сулаймонова; 8. Ғарб; 9. Саҳар; 11. Узук; 14. Маршак; 17. Табиат; 18. «Болалик»; 19. Миср; 22. Сабо; 23. Илдиш; 24. Эртақ; 27. Ўсма; 29. Аваз; 30. Филатов; 31. Жирафа; 33. Мадрас; 34. Чанг; 35. Қўсақ; 37. Сурп; 38. Александров.

Бўйига:

1. Дурбек; 2. Марс; 3. «Анор»; 4. Август; 6. Шаршара; 7. Кузбасс; 10. Ҳашар; 12. Малиновский; 13. «Зарбулмасал»; 15. Ботвинник; 16. Тимирязев; 20. «Телба»; 21. Франк; 25. Капалак; 26. Бандура; 28. Қафас; 32. Ангола; 33. Муссон; 35. Кокс; 36. Кадр.

МУҚОВАННИНГ БИРИНЧИ БЕТИДА—Наманган шойи тўқичи фабрикасининг ишчиси **Хатиҷа АБДУЛЛАЕВА**.

ИККИНЧИ БЕТДА—Мактаб-интернат ўқувчилари **Говасой бўйлариди**.

УЧИНЧИ БЕТДА—Чоркесар эчкилари.

Тўртинчи БЕТДА—«Наманган қизлари» халқ ансамбли кўйлади.

Семён БЕЗНОСОВ фотолари.

Бош муҳаррир: Асқад МУХТОР.

Таҳрир ҳайъати: Раҳим АҲМЕДОВ, Абдулла БОБОХОНОВ, Аҳмад ЖАБОРОВ, Воҳид ЗОҲИДОВ, Исмаилов ИКРОМОВ, Собир МУҲАММЕДОВ, Иброҳим МУМИНОВ, Ҳамидулла НУРУЛЛАЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Уктам ОРНОВ, Рустам РАҲМОН (масъул нотиб), Обид СОДИҚОВ, Олим ХУҶАЕВ, Саид ШЕРМУҲАММЕДОВ, Комил ЯШИН, Муҳаммадjon УРОЗБОВ, Тошмуҳаммад ҚОРИ-НИЗЗИЯ.

«Гулистон» — общественно-политический и литературно-художественный журнал ЦК КП Узбекистана (на узбекском языке).

Бош раҳсон Э. РУЗИБОВ.

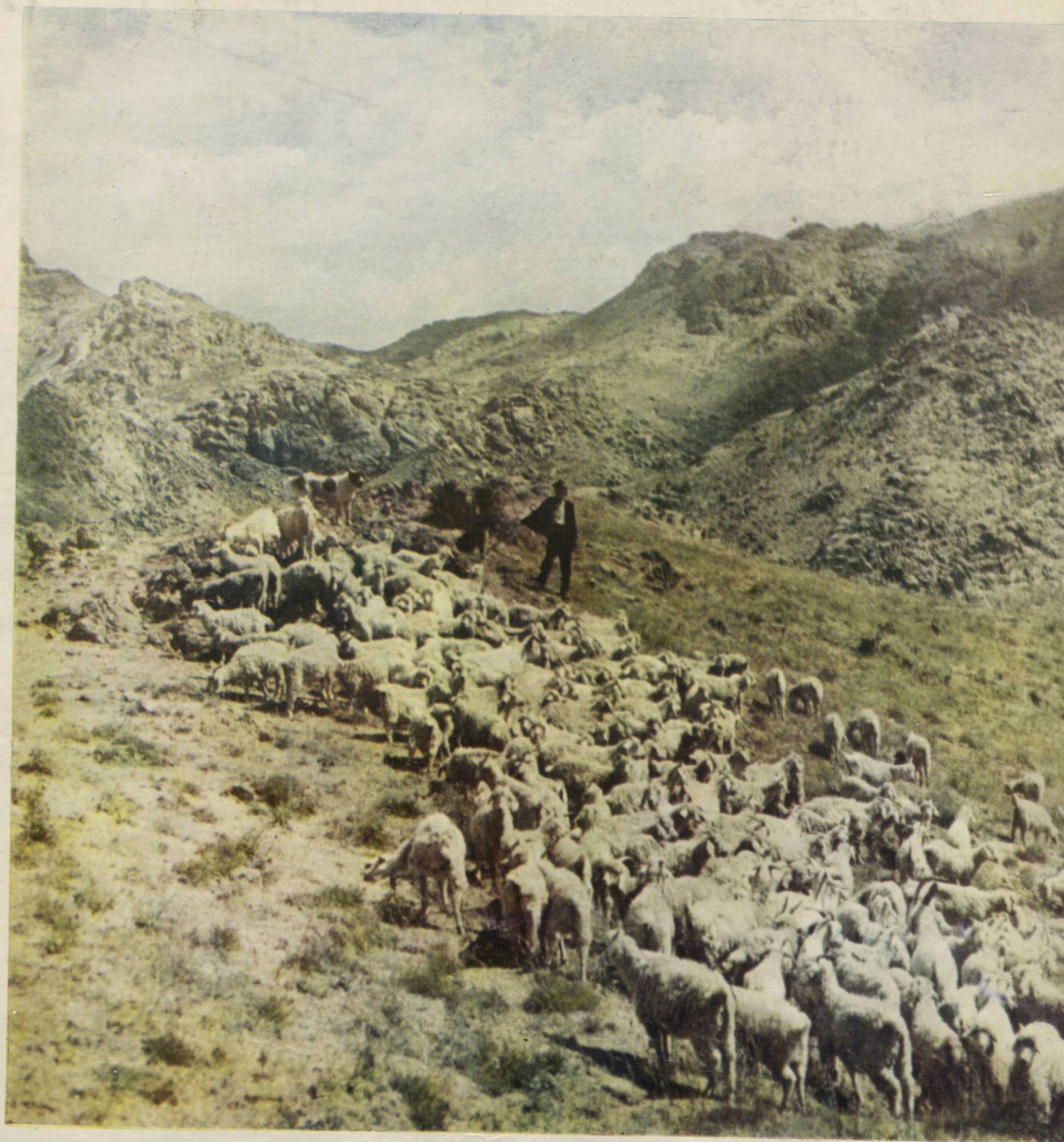
Саҳифаловчи М. ЕФИМОВА.

Адресини: Тошкент, 47. Карл Маркс кўчаси, 30-уй.

«Гулистон» телефонлари. Бош муҳаррир — В-33520. Бош муҳаррир ўринбосари — В-33590. Масъул нотиб — В-33659. Ижтимоий-сиёсий бўлим — В-33602. Адабий-бадиий бўлим В-33519. Фан ва маданият бўлими — В-33519. Қабулхона В-33520.

Теришга ижозат берилди 16/1-70 й. Босишга рухсат этилди 24/11-70 й. Қоғози 70×108/8. Ҳанжи 4 босма тобоқ. Буюртма 1525. Нусхаси 177223. Баҳоси 30 т. Р07524. Нашр. Г-36-09.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашрийтининг босмахонаси. Тошкент шаҳри.

Баҳони 30 ғайни
Индеси 75233

